

Европейски парламент Parlamento Europeo Evropský parlament Europa-Parlamentet Europäisches Parlament
Euroopa Parlament Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο European Parliament Parlement européen Parlaimint na hEorpa
Europski parlament Parlamento europeo Eiropas Parlaments Europos Parlamentas Európai Parlament
Parlament Ewropew Europees Parlement Parlament Europejski Parlamento Europeu Parlamentul European
Európsky parlament Evropski parlament Europan parlamenti Europaparlamentet

4. Na saoránaigh: cearta bunúsacha, slándáil agus ceartas

4.1. Cearta aonair agus comhchoiteanna.....	3
4.1.1. Saoránaigh an Aontais agus a gcearta.....	4
4.1.2. Cosaint luachanna Airteagal 2 CAE in AE.....	10
4.1.3. Saorghluaiseacht daoine.....	18
4.1.4. An ceart chun achainí a dhéanamh.....	23
4.1.5. An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh.....	27
4.2. An Limistéar saoirse, slándála agus ceartais.....	33
4.2.1. Limistéar saoirse, slándála agus ceartais: gnéithe ginearálta.....	34
4.2.2. Beartas Tearmainn.....	39
4.2.3. Beartas inimirce.....	46
4.2.4. Bainistíú na dteorainneacha seachtracha.....	54
4.2.5. Comhar Breithiúnach in ábhair shibhialta.....	63
4.2.6. Comhar breithiúnach in ábhair choiriúla.....	71
4.2.7. Comhar póilíneachta.....	78

4.1. CEARTA AONAIR AGUS COMHCHOITEANNA

4.1.1. SAORÁNAIGH AN AONTAIS AGUS A GCEARTA

Tá cearta na saoránach aonair agus an tsaoránacht Eorpach cumhdaithe i gCairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh (EUCFR), sa Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE) agus in Airteagal 9 den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE). Is gnéithe bunriachtanacha iad sin ó thaobh féiniúlacht Eorpach a mhúnlú. I gcás sárú tromchúiseach ar bhunluachanna an Aontais, is féidir smachtbhanna a fhorchur ar Bhallstát.

BUNÚS DLÍ

Airteagail 2, 3, 7 agus 9 go 12 de CAE, 18 go 25 CFAE agus 39 go 46 de Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh ([4.1.2](#)).

CUSPÓIRÍ

Le dlí AE, cruthaítar roinnt cearta aonair atá in-fhorfheidhmithe go díreach sna círteanna, go cothrománach (idir daoine aonair) agus go hingearach (idir an duine aonair agus an stát) araon. Agus an tsaoraghluaiseacht daoine a beartaíodh sna Conarthaí ina spreagadh dó, bhí breithniú á dhéanamh i dtaobh saoránacht de chineál Eorpach a thabhairt isteach, lena ngabhfadh cearta agus dualgais a bheadh sainithe go beacht, chomh fada siar leis na 1960idí. I ndiaidh obair ullmhúcháin, ar cuireadh túis léi i lár na 1970idí, le CAE, a glacadh in Maastricht in 1992, cuireadh d'obleagáid ar an Aontas ‘cosaint chearta agus leasanna náisiúnaigh a Bhallstát a neartú trí shaoránacht den Aontas a thabhairt isteach’. Ba í an tsaoránacht sin b’ábhar do chuid nua de Chonradh CE (sean-Airteagail 17 go 22), agus coinníodh an chuid sin nuair a rinneadh CFAE den Chonradh.

Dála na saoránachta náisiúnta, tagraíonn saoránacht AE do chaidreamh idir an saoránach agus an tAontas Eorpach arb iad cearta, dualgais agus rannpháirtíocht pholaitiúil is airfonna dó. Tá sé mar aidhm leis sin an bhearna a dhruidim idir tionchar méadaitheach ghníomhaíocht an Aontais ar shaoránaigh AE, agus teachtadh ceart (bunúsach), cur i gcrích dualgas agus rannpháirtíocht i bpróisis dhaonlathacha a bheith ina ngnóthaí náisiúnta go heisiach, geall leis. Le hAirteagal 15(3) CFAE, tugtar de cheart do gach duine nádúrtha nó dlítheanach rochtain a fháil ar dhoiciméid institiúidí, chomhlachtaí, oifigí agus ghníomhairesantaí an Aontais. In Airteagal 16 CFAE, cumhdaítear an ceart ar shonraí pearsanta a chosaint ([4.2.8](#)). Foráiltear in Airteagal 2 CAE go bhfuil ‘an tAontas fothaithe ar na luachanna seo a leanas: urraim do dhínit an duine, an tsaoirse, an daonlathas, an comhionannas, an smacht reachta agus an urraim do chearta an duine, lena n-áirítear cearta daoine ar de mhionlaigh iad’.

In Airteagal 7 CAE, glactar foráil ó [Chonradh Nice \(1.1.4\)](#), conradh a bhí ann roimh CAE, lena mbunaítear sásra coisctheach, i gcás ina bhfuil ‘baol soiléir ann’ go ndéanfaidh Ballstát ‘sárú tromchúiseach’ ar na luachanna dá dtagraítear in Airteagal 2 CAE, agus sásra smachtbhannaí, i gcás ‘sárú tromchúiseach agus leanúnach’ a bheith á dhéanamh ag Ballstát ar na luachanna sin. Ar an gcéad ásc, d’iarrfadhbh an Coimisiún ar an gComhairle Eorpach a chinneadh, d’eon toil, gurbh ann don bhaol sin (Airteagal 7(2)). Ina dhiaidh sin, chuirfí túis le nós imeachta a d’fhéadfadh a bheith ina chúis le Ballstát a cheart vótála sa Chomhairle a chailleadh. Rinneadh an sásra sin a

ghníomhachtú a chéaduair in 2017 in aghaidh na Polainne mar gheall ar an athchóiriú a rinneadh ar a Cúirt Uachtarach.

Thairis sin, tá gá le breis cosanta a bheith ann do chearta agus leasanna náisiúnaigh na mBallstát/shaoránaigh AE i gcaidreamh an Aontais leis an domhan mór (Airteagal 3(5) CAE).

A BHFUL BAINTE AMACH

Le fada an lá, is é a bhí sa bhunús dlí do chearta na saoránach ar leibhéal AE, dáiríre, ná cás-dlí Chúirt Breithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE). Ó tháinig Conradh Liospón agus Cait um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh i bhfeidhm, tá an bunús dlí ina bhunús d'fhíor- shaoránacht Eorpach freisin.

A. An sainmhíniú ar shaoránacht AE

Faoi Airteagal 9 CAE agus Airteagal 20 CFAE, is saoránach den Aontas é gach duine a bhfuil náisiúntacht Ballstáit aige. Tugtar sainmhíniú ar cad is náisiúntacht ann de réir dhlíthe náisiúnta an Stáit sin. Tá saoránacht an Aontais ina comhlánú ar an tsaoránacht náisiúnta, ach ní ghabhann sí a hionad. Is éard atá i saoránacht AE ná roinnt ceart agus dualgas de bhereis orthu siúd a eascraíonn as saoránacht Ballstáit. I gcás C-135/08 Janko Rottmann v Freistaat Bayern, rinne Piores Maduro, Abhcóide Ginearálta i gCúirt Breithiúnais an Aontais Eorpaigh, an difríocht a mhíniú (mír 23 den Tuairim):

'Is dhá coincheap iad sin a bhfuil dlúthbhaint acu le chéile agus atá neamhspleách ar a chéile. Le saoránacht an Aontais, glactar leis go bhfuil an duine ina náisiúnach de Bhallstát, ach is coincheap dlíthiúil agus polaitiúil é freisin atá neamhspleách ar coincheap na náisiúntachta. Le náisiúntacht Ballstáit, ní hé amháin go bhfuil na cearta a thugtar faoi dhlí an Chomhphobail againn; is saoránaigh den Aontas freisin sinn dá barr. Tá níos mó i gceist le saoránacht Eorpach ná sraith ceart a bhféadfá iad a thabhairt, astu féin, fiú dóibh siúd nach bhfuil saoránacht Eorpach acu. Glactar léi gurb ann do chaidreamh polaitiúil idir saoránaigh na hEorpa, siúd is nach caidreamh é atá bunaithe ar bheith de phobal. [...] Tá sé bunaithe ar a ngealltanás frithpháirteach a stáit faoi seach a oscailt do shaoránaigh eile de chuid na hEorpa agus géillsine chathartha agus pholaitiúil de chineál nua a chruthú fud fad na hEorpa.

Ní cheanglaítear léi go mbeadh pobal ann, ach, os a coinne sin, is fothaithe ar limistéar polaitiúil Eorpach a bheith ann atá sí óna n-eascaíonn cearta agus dualgais. Sa mhéid nach bhfuil sé intuigthe aisti gur ann do phobal Eorpach, ar bhonn coincheapúil, is toradh í an tsaoránacht ar scaradh ón náisiúntacht. Mar a thug údar amháin faoi deara, is é is cúis le heithne mhór-nuálach coincheap na saoránachta Eorpaí gur 'le saoránaigh an tAontas, agus gur comhdhéanta díobh atá sé, nach ionann, dar ndóigh, an náisiúntacht atá acu'. Os a coinne sin, trí choinníoll a dhéanamh de náisiúntacht Bhallstáit a bheith ag an duine chun bheith ina shaoránach den Eoraip, bhí sé de rún ag na Ballstáit a léiriú nach gcaitheann an cineál nua saoránachta sin amhras ar ár ngéillsine dár stáit náisiúnta féin. Ar an gcaoi sin, tá an caidreamh sin le náisiúntacht na mBallstát aonair ina aitheantas gur féidir saoránacht a bheith ann (agus gur ann di, go deimhin) nach bhfuil bunaithe ar náisiúntacht.

Sin é feart shaoránacht an Aontais: neartaíonn sí an ceangal atá againn lenár mBallstáit (sa mhéid gur saoránaigh Eorpacha sinn toisc sinn a bheith inár náisiúnaigh dár mBallstáit, agus dá thoisc sin go baileach) agus, ag an am céanna, fuasclaíonn sí sinn uathu (sa mhéid gur saoránaigh sinn feasta lastall dár Stáit). Faigtear rochtain

ar shaoránacht Eorpach trí náisiúntacht de Bhallstát, a rialaítear leis an dlí náisiúnta, ach, cosúil le haon chineál saoránachta, is bunús í do limistéar polaitiúil nua óna neascraíonn cearta agus dualgais, a leagtar síos le dlí an Chomhphobail agus nach bhfuil ag brath ar an Stát. [...] Sin é an fáth, cé gur fíor go bhfuil náisiúntacht de Bhallstát ina réamhchoinníoll chun rochtain a fháil ar shaoránacht Eorpach, go bhfuil sé chomh fíor céanna nach féidir leis an gcéad cheann díobh sin teorainn a chur gan údar leis an tsraith ceart agus oibleagáidí a bhaineann leis an dara ceann díobh sin.'

Tar éis tharraingt siar na Ríochta Aontaithe as an Aontas Eorpach, comhaontaíodh cinneadh maidir le cearta sealbhaithe náisiúnaigh sin na Breataine atá ina gcónaí i mBallstáit, agus leo sin atá ag saoránaigh sin AE atá ina gcónaí sa Ríocht Aontaithe. Thar na blianta, tá oidhreacht dhlíthiúil ceart tugtha ag gach Ballstát dá náisiúnaigh, agus, ina theannta sin, le dlí AE, cruthaítear lín ceart aonair atá in-fhorfheidhmithe go díreach sna cúirteanna, de réir chásdlí CBAE (*Van Gend & Loos*). D'fhéadfá a mheas gur fréamhaithe sa dlí náisiúnta lena dtugtar éifeacht dóibh atá na teorainneacha atá leis an oidhreacht dhlíthiúil sin.

B. Bunbhrí na saoránachta (Airteagal 20 CFAE)

I gcás shaoránaigh uile an Aontais, tugtar an méid seo a leanas le fios le saoránacht:

- an ceart chun gluaiseacht agus cónaí faoi shaoirse ar chríoch na mBallstát (Airteagal 21 CFAE) ([4.1.3](#));
- an ceart vóta a chaitheamh agus seasamh mar iarrthóir i dtoghcháin do Pharlaimint na hEorpa agus i dtoghcháin bhardasacha (Airteagal 22(1) CFAE) sa Bhallstát ina bhfuil cónaí orthu, faoi na coinníollacha céanna le náisiúnaigh an Bhallstáit sin (féach Treoir 94/80/CE an 19 Nollaig 1994 i gcomhair na rialacha maidir le rannpháirtíocht i dtoghcháin bhardasacha, agus féach Treoir 93/109/CE an 6 Nollaig 1993 i gcomhair na rialacha lena rialaítear toghadh do Pharlaimint na hEorpa) ([1.3.4](#));
- an ceart ar chosaint taidhleoireachta ar chríoch tríú thír (stát nach Ballstát den Aontas Eorpach é) ag údaráis taidhleoireachta nó chonsalacha de chuid Ballstáit eile, mura bhfuil ionadaíocht taidhleoireachta ag a dtír féin ann, a mhéid céanna leis an gcosaint a thugtar do náisiúnaigh an Bhallstáit sin;
- an ceart chun achainí a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa agus an ceart chun iarratas a dhéanamh leis an Ombudsman (Airteagal 24 CFAE araon) arna cheapadh ag Parlaimint na hEorpa i dtaca le cásanna drochriaracháin i ngníomhaíochtaí institiúidí nó comhlachtaí an Aontais. Rialaítear na nósanna imeachta sin le hAirteagail 227 agus 228 faoi seach den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh ([1.3.16](#) agus [4.1.4](#));
- an ceart chun scríobh chuig aon institiúid nó comhlacht de chuid an Aontais i gceann de theangacha na mBallstát agus chun freagra a fháil sa teanga sin (Airteagal 24(4) CFAE);
- an ceart chun rochtain a fháil ar dhoiciméid de chuid na Parlaiminte, na Comhairle agus an Choimisiúin, faoi réir coinníollacha áirithe (Airteagal 15(3) CFAE).

C. Raon Feidhme

Cé is moite de chearta toghchánacha, ar an mórgóir, níl i mbunbhrí shaoránacht an Aontais atá bainte amach go nuige seo ach córasú ar chearta atá ann cheana (go háirithe a mhéid a bhaineann leis an tsaoirse għluaiseachta, leis an gceart cónaithe

agus leis an gceart chun achainí a dhéanamh), atá cumhdaithe feasta sa dlí príomha ar bhonn smaoineamh polaitiúil.

Murab ionann agus an tuiscint bhunreachtúil i stáit Eorpacha ón uair a glacadh Dearbhú na Fraince um Chearta Daonna agus Sibhialta in 1789, ní bhaineann aon ráthaíochtaí sonracha ar chearta bunúsacha le saoránacht den Aontas. In Airteagal 6 CAE, luitear go n-aithníonn an tAontas na cearta a leagtar amach i gCáirt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh agus go ngéillfidh sé don Choinbhinsiún Eorpach chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint, ach níl aon tagairt ann do stádas dlíthiúil shaoránacht an Aontais.

Níl aon dualgais ar shaoránaigh an Aontais i gceist le saoránacht an Aontais go fóill, d'ainneoin na foclaíochta sa chéile sin in Airteagal 20(2) CFAE. Is ionann é sin agus difríocht mhór idir saoránacht AE agus saoránacht de Bhallstát.

I mbreithiúnas a tugadh le déanaí, áfach, rialaigh CBAE ([i gCás C-689/21](#)) gur faoi gach Ballstát atá sé na coinníollacha a leagan síos maidir lena náisiúntacht a fháil agus a chailleadh. Níor chuir dlí an Aontais cosc ar náisiúntacht na Danmhairge, mar shampla, agus, dá bhrí sin, saoránacht an Aontais a chailleadh go buan i gcás sonrach. Dá bhrí sin, ceadaíodh don Danmhairg a áirithíú go mbeadh coinneáil náisiúntacht na Danmhairge ag brath ar fhíornasc a bheith ann leis an tir sin. I gcás nach raibh náisiúntacht Ballstáit eile de chuid an Aontais ag an duine lena mbaineann, áfach, ní mór aird chuí a thabhairt ar phrionsabal na comhréireachta.

Thairis sin, tar éis 'Brexit', chinn an Chúirt Breithiúnais an 15 Meitheamh 2023 gur iarmháirt uathoibríoch é stádas shaoránach an Aontais a chailleadh ar an gcinneadh ceannasach aonair a rinne an Ríocht Aontaithe tarraingt siar as an Aontas Eorpach, seachas ar an gcomhaontú um tharraingt siar nó ar an gcinneadh ón gComhairle lena bhformheastar an comhaontú sin ([Cásanna C-499/21 P, Silver agus Páirtithe Eile v an Chomhairle, C-501/21 P, Shindler agus Páirtithe Eile v an Chomhairle, agus C-502/21 P, Price v an Chomhairle](#)).

Tuairiscíonn an Coimisiún gach 3 bliana ar chur i bhfeidhm fhorálacha dlí an Aontais maidir le saoránacht an Aontais agus maidir leis an neamh-idirdhealú. I [dtuarascáil 2023](#) atá ar na bacáin, déanfar na forbairtí sa réimse sin a mheas ó rinneadh an [Tuarascáil dheireanach ar Shaoránacht AE in 2020](#), lena n-áirítear forbairtí i gCúirt Breithiúnais an Aontais Eorpaigh.

D. Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh ([4.1.5](#))

Le hAirteagal 11(4) CAE, déantar foráil do cheart nua i gcomhair shaoránaigh AE: 'Féadfaidh saoránaigh den Aontas, ar náisiúnaigh iad de líon suntasach de Bhallstáit agus nach lú a líon ná aon mhilliún amháin ar a laghad, an tionscnamh a ghlacadh iarraidh ar an gCoimisiún Eorpach, faoi chuimsiú a chumhacthaí, togra iomchuí a thíolacadh maidir le ceisteanna a bhfuil gá dar leis na saoránaigh le gníomh dlí de chuid an Aontais ina leith chun na Conarthaí a chur chun feidhme'. Is i [Rialachán \(AE\) Uimh. 211/2011 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle](#) a leagtar amach na coinníollacha lena rialaítear tíolacadh agus inghlacthacht an tionscnaimh sin ó na saoránaigh. Déantar cur síos ar a phríomhfhorálacha in [4.1.5](#).

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Trí Pharlaimint na hEorpa a thoghadh trí vótáil dhíreach, déanann saoránaigh AE ceann amháin dá gcearta bunúsacha san Aontas Eorpach a fheidhmiú:

eadhon rannpháirtíocht dhaonlathach i bpróiseas cinnteoireachta polaitiúla an Aontais ([Airteagal 39 de Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh](#)). A mhéid a bhaineann leis na nósanna imeachta do thoghadh a Feisirí, tá sé iarrtha riamh anall ag an bParlaimint go ndéanfaí córas aonfhoirmeach toghchánaíochta a chur chun feidhme sna Ballstáit uile. Déantar foráil le hAirteagal 223 CFAE go ndéanfaidh Parlaimint na hEorpa togra a tharraingt suas chun na críche sin ('chun na bearta is gá a bhunú do thoghadh a cuid Feisirí trí vótáil chomhchoiteann dhíreach i gcomhréir le nós imeachta aonfhoirmeach sna Ballstáit go léir nó i gcomhréir le prionsabail atá ag na Ballstáit go léir'). Ina dhiaidh sin, déanfaidh an Chomhairle na forálacha is gá a leagan síos (ag gníomhú di d'aon toil agus tar éis toiliú a fháil ó thromlach Fheisirí Pharlaimint na hEorpa), a thiocfaidh i bhfeidhm i ndiaidh a bhformheasta ag na Ballstáit i gcomhréir lena gceanglais bhunreachtúla faoi seach ([1.3.4](#)).

Riamh anall, bhí an Pharlaimint ag iarraidh go mbeadh cearta cuimsitheacha ag roinnt le saoránacht AE. Bhí sí i bhfách leis an tsaoiránacht a bheith á bunú ag an Aontas as a stuaim féin, i rocht is go mbeadh stádas neamhspleáach ag saoránaigh AE. Sa bhereis air sin, ó thosach, bhí sí i bhfách le cearta bunúsacha agus daonna a chuimsiú sa dlí príomha agus d'íarr sí go mbeadh saoránaigh AE i dteideal imeachtaí a thionscnamh os comhair CBAE aon uair a dhéanfadh institiúidí de chuid an Aontais nó Ballstát sárú ar na cearta sin ([rún uaithi an 21 Samhain 1991](#)).

I ndiaidh imeacht na Ríochta Aontaithe ón Aontas agus maidir leis na cearta faigthe atá ag tuairim is 3.2 milliún saoránach ó na 27 mBallstát a bhfuil cónaí orthu sa Ríocht Aontaithe, i [rún uaithi an 15 Eanáir 2020](#), d'áitigh an Pharlaimint go ráthófaí cosaint leormhaith chearta na saoránach 'maidir le taithí agus dearbhuithe a fuarthas roimhe seo'. Sa téacs arna glacadh, tathantaítear ar rialtais na 27 mBallstát socrutithe flaithiúla a dhéanamh don tuairim is 1.2 mhilliún saoránach den Ríocht Aontaithe a bhfuil cónaí orthu in AE.

I gcomhréir le hiarrataí na Parlaiminte, sa cheathrú mír d'Airteagal 263 CFAE, sonraítear go bhféadfaidh aon duine nádúrtha nó dlítheanach imeachtaí a thionscnamh in aghaidh gníomh a diríodh chuig an duine sin nó a bhaineann leis an duine sin go díreach agus go leithleach, agus in aghaidh gníomh rialúcháin a bhaineann leis an duine sin go díreach agus nach bhfuil bearta cur chun feidhme ag gabháil leis.

A mhéid a bhaineann leis an gceart chun rochtain a fháil ar dhoiciméid, an [17 Nollaig 2009, ghlac an Pharlaimint rún maidir le feabhsuithe ba ghá a dhéanamh ar an gcreat dlíthiúil le haghaidh rochtain ar dhoiciméid](#) tar éis Conradh Liospón a theacht i bhfeidhm. I measc nithe eile, leag sí béim ar an ngá le raon feidhme [Rialachán \(CE\) Uimh. 1049/2001](#) a leathnú chun na hinstiúidí agus na comhlacthaí go léir nár cumhdaíodh leis an téacs bunaidh a chuimsiú.

A mhéid a bhaineann leis an [Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh](#), trí mhí i ndiaidh tionscnamh ó na saoránaigh a thíolcadh, buaileann ionadaithe ón gCoimisiún leis na heagraithe, agus bíonn deis ag na heagraithe freisin a dtionscnamh a chur i láthair ag éisteacht phoiblí i bParlaimint na hEorpa. Is é an coiste atá freagrach as ábhar an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh a eagraíonn an éisteacht ([Rial 222 de Rialacha Nós Imeachta na Parlaiminte](#)).

Is iad an Pharlaimint, an Chomhairle agus an Coimisiún - an Uachtaráinacht Chomhpháirteach - agus iad ag gníomhú dóibh mar chomhpháirtithe comhionanna leis na Ballstáit, a rinne an [Chomhdháil maidir le Todhchaí na hEorpa](#) a chomheagrú. Is é is aidhm don chomhdháil sin deis nua a thabhairt do shaoránaigh na hEorpa

dúshláin agus tosaíochtaí na hEorpa a phlé. Chuir na conclúidí agus na moltaí ón gComhdháil maidir le todhchaí na hEorpa i láthair i [dtuarascáil](#) chuit an Uachtaráinacht Chomhphárteach i mí na Bealtaine 2022. Tá gealltanás tugtha ag an bParlaimint obair leantach a dhéanamh ar na moltaí a dhéantar sa tuarascáil, ar moltaí iad a thagann faoina réimse inniúlachtaí. An 17 Meitheamh 2022, d'fhoilsigh an Coimisiún [teachtaireacht dar teideal ‘Comhdháil maidir le Todhchaí na hEorpa: Gníomhaíocht Nithiúil a dhéanamh de réir na Físe’](#).

Maidir leis an tsaincheist chonspóideach i dtaca le ‘pasanna órga’, a thagraíonn do roinnt Ballstát a bheith ag díol a saoránachta náisiúnta, agus shaoránacht AE dá réir, chun infheisteoirí coigríche a mhealladh, i [rún uaithi an 16 Eanáir 2014](#) chuir an Pharlaimint i bhfáth nach féidir ‘club phraghais’ a bheith ag gabháil leis na luachanna agus na gnóthachain a bhaineann le saoránacht AE. I [rún a glacadh an 10 Iúil 2020](#), d'iarr an Pharlaimint an athuair ar na Ballstát deireadh a chur de réir a chéile leis an tsaoránacht reatha go léir trí infheistíocht nó trí chónaitheacht trí scéimeanna infheistíochta, toisc gur minic a bhaineann siad le sciúradh airgid, rud a d'fhéadfadh an bonn a bhaint ó iontaoibh fhrithphárteach agus ó ionracas limistéar Schengen. An 29 Meán Fómhair 2022, chinn an Coimisiún Málta a tharchur chuit Cúirt Bhreithiúnaí an Aontais Eorpach dá scéim um shaoránacht d'infheisteoirí, dá ngairtear freisin an scéim ‘pas órga’ ([nós imeachta um shárú](#) ag CBAE faoi [Aireagal 258\(2\)](#) CFAE). Maidir le náisiúntacht a dheonú agus – ar an gcaoi sin, saoránacht AE a dheonú – mar mhalaírt ar íocaíocht nó infheistíocht réamhchinntithe agus in éagmás fiornaísc leis na Ballstát lena mbaineann, measann an Coimisiún nach bhfuil sé sin i gcomhréir le prionsabal an chomhair dhílis a chumhdaítear in Aireagal 4(3) CAE. Baineann sé an bonn freisin ó shláine stádais saoránachta AE dá bhforáiltear in Aireagal 20 CFAE. An 9 Márta 2022, ghlac an Pharlaimint [rún maidir le saoránacht agus cónaitheacht trí scéimeanna infheistíochta](#) lena n-iarrtar ar an gCoimisiún togra le haghaidh rialachán a thíolcadh, roimh dheireadh a shainordaithe reatha, chun gnéithe éagsúla de chónaitheacht trí scéimeanna infheistíochta a rialú go cuimsitheach agus é mar aidhm leis caighdeáin agus nósanna imeachta a chomhchuibhiú agus an comhrac i gcoinne na coireachta eagraithe, an sciúrtha airgid, an éillithe agus na himghabhála cánach a neartú. An 28 Márta 2022, i gcomhthéacs ionradh na Rúise ar an Úcráin, ghlac an Coimisiún [moladh](#) maidir le céimeanna láithreacha i ndáil le scéimeanna saoránachta d'infheisteoirí agus scéimeanna cónaithe d'infheisteoirí.

Is í an Roinn Beartaí um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla i bParlaimint na hEorpa a d'ullmhaigh an bhileog eolais seo.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

4.1.2. COSAINT LUACHANNA AIRTEAGAL 2 CAE IN AE

Tá an tAontas Eorpach fothaithe ar luachanna na hurraime do dhínit an duine, ar an tsaoirse, ar an daonlathas, ar an gcomhionannas, ar an smacht reachta agus urraim do chearta an duine, lena n-áirítéar na cearta atá ag daoine ar de ghrúpaí mionlaigh iad, de réir mar a leagtar síos in Airteagal 2 den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE). Chun a áirithíú go dtugtar urraim do na luachanna sin, déanann foráil in Airteagal 7 CAE do shásra AE chun a chinneadh cibé an bhfuil sáruthe tromchúiseacha agus leanúnacha ann, arna dhéanamh ag Ballstát, agus smachtbhanna féideartha a chinneadh. Cuireadh i ngníomh le déanaí é den chéad uair maidir leis an bPolainn agus an Ungáir. Tá AE faoi cheangal freisin ag a Chairt um Chearta Bunúsacha agus tá sé tiomanta aontú don Choinbhinsiún Eorpach chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint. Tar éis do bhagairtí ar luachanna AE teacht chun solais i roinnt Ballstát, tá bosca urlísí na n-institiúidí Eorpacha á neartú acu chun cálú daonlathach a chomhrac agus chun an daonlathas, an smacht reachta, cearta bunúsacha, an comhionannas agus mionlaigh ar fud an Aontais a chosaint.

Ó CHOSAINT BHREITHIÚNACH AR CHEARTA BUNÚSACHA GO CÓDÚ SNA CONARTHAÍ

Cruthaíodh na Comhphobail Eorpacha (CE) (an tAontas Eorpach inniu) i dtosach mar eagraíocht idirnáisiúnta ag a raibh, go bunúsach, raon feidhme eacnamaíoch. Dá bhrí sin, níor airíodh go raibh gá le rialacha sainráite i leith cearta bunúsacha a urramú, ar cearta iad nach raibh luaite ar feadh tamall fada sna Conartháí, agus measadh go raibh siad á ráthú faoin [gCoinbhinsiún Eorpach 1950 chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint](#) (ECHR), a bhí síniithe ag na Ballstáit.

Chomh luath a dhearbhaigh Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) prionsabail na héifeachta dírí agus phríomhacht an dhlí Eorpach, áfach, ach a dhiútaigh comhoiriúint na gcinntí le dlí náisiúnta agus bunreachtúla na mBallstáit a scrúdú, ([Stork, Cás 1/58](#); [Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft, cásanna uamtha 36, 37, 38-59 agus 40-59](#)), thosaigh cúirteanna náisiúnta áirithe ag cur a n-imní in iúl mar gheall ar na héifeachtaí a d'fhéadfadh a bheith ag cás dlí mar sin ar chosaint luachanna bunreachtúla amhail cearta bunúsacha. Dá mba rud é go raibh an dlí Eorpach i réim fiú ar dhlí bunreachtúla inmheánach, d'fhéadfadh gurbh fhéidir cearta bunúsacha a shárú. Chun aghaidh a thabhairt ar an riosca teoriciúil sin, in 1974 ghlac cúirteanna bunreachtúla na Gearmáine agus na hÍodáile faoi seach breithiúnas inar dheimhnigh siad a gcuid cumhachta chun athbhreithniú a dhéanamh ar an dlí Eorpach chun a chomhleanúnachas le cearta bunreachtúla a áirithíú (Solange I; Frontini). Mar thoradh air sin, dhearbhaigh CBAE trína cásdlí an prionsabal maidir le cearta bunúsacha a urramú, trína maíomh go dtugtar cosaint do chearta bunúsacha i bpriónsabail ghinearálta dhlí an Chomhphobail, arna gcosaint ag an gCúirt ([Stauder, Cás 29-69](#)). Faigheann siad inspioráid ó thraigisiúin bhunreachtúla chomhchoiteanna na mBallstát ([Internationale Handelsgesellschaft, Cás 11-70](#)) agus ó chonartháí idirnáisiúnta chun cearta an duine a chosaint, a bhfuil Ballstáit páirteach iontu, ([Nold, Cás 4-73](#)), arb é ECHR ceann acu ([Rutili, Cás 36-75](#)).

Le fás méadaitheach ar inniúlachtaí AE maidir le beartais a bhfuil tionchar díreach acu ar chearta bunúsacha - amhail ceartas agus gnóthaí baile, a d'fhorbair ina diaidh sin ina réimse lánfheidhme chun saoirse, slándáil agus ceartas - a bhaint amach, athraíodh na Conarthaí chun AE a nascadh go daingean le cosaint ceart bunúsach. Áirithíodh i gConradh Maastricht tagairtí do ECHR agus traidisiún bhunreachtúla chomhchoiteanna na mBallstát mar phrionsabail ghinearáltá dhlí an Aontais, agus san am céanna dearbhaíodh i gConradh Amstardam na 'prionsabail' Eorpacha ar a bhfuil AE fothaithe (i gConradh Liospóin, 'luachanna' de réir mar a liostaítear in Airteagal 2 CAE) agus cruthaíodh nós imeachta chun na cearta dá bhforáltear sna Conarthaí a chur ar fionraí i gcásanna sáruthe tromchúiseacha agus leanúnacha ar chearta bunúsacha ag Ballstát. Is iad dréachtú na Caire um Chearta Bunúsacha agus a cur chun feidhme i dteannta Chonradh Liospóin, na forbairtí is déanaí i bpróiseas an chódaithe a bhfuil sé d'aidhm aige cosaint ceart bunúsach in AE a áirithiú.

AONTACHAS AE LEIS AN GCOINBHINSIÚN EORPACH CHUN CEARTA AN DUINE AGUS SAOIRSÍ BUNÚSACHA A CHOSAINT

Ós rud é gurb é ECHR an phríomhionstraim chun cearta bunúsacha a chosaint san Eoraip, lenar aontaigh na Ballstáit uile, tháinig aontachas CE le ECHR chun solais mar réiteach loighiciúil ar an ngá le CE a nascadh le hoibleagáidí ceart bunúsach. Rinne an Coimisiún aontachas CE le ECHR a mholadh arís agus arís eile (in 1979, 1990 agus 1993). Chinn CBE in 1996, nuair a iarradh tuairim uirthi, ina [Tuairim 2/94](#), nach raibh foráil sa Chonradh maidir le haon inniúlacht don CE rialacha ar chearta an duine a achtaí ná coinbhinsiúin idirnáisiúnta sa réimse sin a thabhairt chun críche, rud a d'fhág an t-aontachas dodheánta ó thaobh an dlí de. Leigheasadh an scéal le Conradh Liospóin trí thabhairt isteach Airteagal 6(2), lena ndearnadh aontachas AE le ECHR éigeantach. Chiallaigh sé sin (mar ab amhlaidh cheana do na Ballstáit) go mbeadh AE, i dtaca le hurraim do chearta bunúsacha, faoi réir athbhreithnithe ag comhlacht dlíthiúil seachtrach, eadhon Cúirt Eorpach um Chearta an Duine (ECtHR). Tar éis an aontachais, bheadh saoránaigh AE, mar aon le náisiúnaigh tíortha nach bhfuil in AE atá i láthair ar chríoch AE, in ann agóid a dhéanamh in aghaidh gníomhartha dlíthiúla arna nglacadh ag AE ós comhair na Cúirte Eorpaí um Chearta an Duine go díreach ar bhonn fhorálacha ECHR, ar an mbealach céanna go bhféadfaidís agóid a dhéanamh in aghaidh gníomhartha dlíthiúla arna nglacadh ag Ballstáit AE.

In 2010, díreach tar éis theacht i bhfeidhm Chonradh Liospóin, chuir AE túis leis an gcaibidíocht le Comhairle na hEorpa ar dhréacht-Chomhaontú Aontachais, a cuireadh i gcrích i mí Aibreán 2013. I mí Iúil 2013, d'iarr an Coimisiún ar CBAE rialú ar chomhoiriúnacht an comhaontaithe sin leis na Conarthaí. An 18 Nollaig 2014, d'eisigh CBAE tuairim dhiúltach ag maíomh go bhféadfadh an dréacht-chomhaontú a bheith ina chúis do dhochar a dhéanamh do shaintréithe sonracha agus neamhspleáchas dhlí an Aontais ([Tuairim 2/13](#)). Tar éis tréimhse mhachnaimh agus plé ar conas na saincheisteanna a ardaíodh ag CBAE a réiteach, chuir AE agus Comhairle na hEorpa túis leis an gcaibidíocht arís in 2019 atá ar siúl faci láthair.

CAIRT UM CHEARTA BUNÚSACHA AN AONTAIS EORPAIGH

I gcomhthráth leis an sásra grinnscrúdaithe 'seachtrach' dá bhforáltear le haontachas CE le ECHR chun comhréireacht na reachtaíochta agus na mbeartais le cearta bunúsacha a áirithiú, bhí gá le sásra grinnscrúdaithe 'inmheánach' ar leibhéal CE

chun seiceáil bhreithiúnach tosaigh agus neamhspleách le CBAE a cheadú. Chun go dtarlódh a leithéid, bhí gá le bille na gceart a bhí spriocdhírithe ar AE, agus ag an gComhairle Eorpach in Köln in 1999 cinneadh Coinbhinsiún a thionól chun Cairt um Chearta Bunúsacha a dhréachtú.

D'fhógair an Pharlaimint, an Chomhairle agus an Coimisiún an Chairt go sollúnta in Nice sa bhliain 2000. Tar éis athbhreithniú a dhéanamh uirthi, fógraíodh arís í in 2007. Níor tháinig [an Chairt](#) i bhfeidhm go díreach, áfach, gur glacadh Conradh Liospón in 1 Nollaig 2019 de réir mar a phoráltear in Aireagal 6(1) CAE, agus, dá bhrí sin, rinneadh foinsé cheangailteach den dlí príomha di.

Bhí an Chairt sin nuálach i mbealaí éagsúla, cé go raibh sí bunaithe ar ECHR agus ionstraimí Eorpacha agus idirnáisiúnta eile, go háirithe toisc go n-áirítéar inti, i measc saincheisteanna eile, míchumas, aois agus gnéaschlaonadh mar fhoraí idirdhealaithe coiscthe, mar aon le rochtain ar dhoiciméid, cosaint sonraí agus dea-rialachas a chumhdach sna cearta bunúsacha atá á ndearbhú léi.

Cé go bhfuil raon feidhme na Caire an-leathan ar thaobh amháin, toisc go ndeontar do 'chách' formhór na gceart a aithnítear léi, gan beann ar náisiúntacht ná stádas, ar an taobh eile, teorannaítear cur chun feidhme Aireagal 51 d'instítiúidí agus comhlachtaí AE agus do na Ballstáit, i gcás ina ghníomhaíonn siad chun dlí AE a chur chun feidhme.

AIRTEAGAL 7 CAE, CREAT AGUS SÁSRA AN CHOIMISIÚIN UM AN SMACHT REACHTA

Le Conradh Amstardam, cruthaíodh sásra smachtbhannaí nua chun go n-áiritheofar go bhfuil cearta bunúsacha, mar aon le prionsabail agus luachanna Eorpacha eile amhail an daonlathas, an smacht reachta, an comhionannas agus cosaint na mionlach á n-urramú ag Ballstáit thar na teorainneacha dlíthiúla a leagtar síos le hinniúlachtaí AE. Cialláonn sé sin go mbeadh an chumhacht tugtha do AE idirghabháil a dhéanamh i gcás 'shárú tromchúiseach agus leanúnach' na luachanna sin, i réimsí a bhfágfaí faoi na Ballstáit seachas sin. Mhol Parlaimint na hEorpa sásra comhchosúla roimhe sin den chéad uair i [dtéacs dréachtchonartha AE dá cuid in 1984](#). Cuireadh céim choiscteach leis le Conradh Nice, i gcás 'riosca soiléir de shárú tromchúiseach' ar luachanna AE i mBallstát. Bhí sé d'aidhm ag an nós imeachta sin a áirithíú go mbeadh an chosaint ar chearta bunúsacha, mar aon le cosaint an daonlathais, na smachta reachta agus ceart mionlach, de réir mar a áirítéar iad i measc chritéir Chóbanhávan le haghaidh aontachas Ballstát nua, go mbeidís fós bailí tar éis an aontachais freisin, agus i gcomhair gach Ballstáit ar an mbealach céanna.

Déantar foráil ar 'chéim choiscteach' i mír 1 d'Aireagal 1 CAE, lena dtugtar cumhacht don tríú cuid de Bhallstáit, don Pharlaimint agus don Choimisiún nós imeachta a thionscnamh inar féidir leis an gComhairle a chinneadh trí thromlach ceithre chúigiú gurb ann do 'riosca soiléir de shárú tromchúiseach' i mBallstát ar luachanna AE arna leagan síos in Aireagal 2 CAE, lena n-áirítéar urraim do chearta an duine, dínit an duine, saoirse agus comhionannas agus cearta an duine ar de ghrúpaí mionlaigh iad. Sula ndéanfar cinneadh mar sin, ní mór go dtabharfar éisteacht don Bhallstát i dtrácht agus go ndéanfar moltaí dó, agus beidh ar Pharlaimint na hEorpa a toiliú a thabhairt trí thromlach dhá thrian de na vótaí arna gcaitheamh agus tromlach glan dá gcomhaltaí inniúla (Aireagal 354(4) CFAE). Rinne an Coimisiún an nós imeachta choiscteach sin a ghníomhachtú den chéad uair an 20 Nollaig 2017 maidir leis an bPolainn, agus an 12 Meán Fómhair 2018 rinne an Pharlaimint é a ghníomhachtú maidir leis an Ungáir,

ach tá sé fós blocáilte sa Chomhairle, áit ar tharla roinnt éisteachtaí ach níor glacadh aon mholtáí - gan trácht ar chinntí -. Séanadh an ceart ar an bParlaimint a seasamh a chur in iúl ag éisteachtaí na Comhairle, lena n-airítear a seasamh i ndáil leis an Ungáir, d'ainneoin gurb í an Parlaimint tionscnóir an nós imeachta.

Déantar foráil in Airteagal 7(2) agus 7(3) CAE, i gcás ‘gurb ann do riosca soiléir de shárú tromchúiseach’ ar luachanna AE, féadfaidh an Coimisiún nó aon trian de na Ballstáit (seachas an Parlaimint), ‘sásra smachtbhannaí a thionscnamh tar éis cuireadh a thabhairt don Bhallstát i dtrácht a bharúlacha a chur isteach. Cinneann an Chomhairle Eorpach d'aontoil gurb ann don sárú, tar éis di toiliú Parlaimint na hEorpa a fháil tríd an tromlach céanna a theastaíonn don sásra coisctheach. Féadfaidh an Chomhairle cinneadh a dhéanamh cearta áirithe ballraíochta an Bhallstát i dtrácht a chur ar fionraí, lena n-áirítear cearta vótála sa Chomhairle, agus déanfar an méid sin trí thromlach glan. Féadfaidh an Chomhairle cinneadh a dhéanamh na smachtbhannaí a mhodhnú nó a chúlghairm, agus arís, déanfar an méid sin trí thromlach glan. Ní ghlacfaidh an Ballstát lena mbaineann páirt sna vótála sa Chomhairle ná sa Chomhairle Eorpach. Tá sé fós deacair cinneadh agus glacadh smachtbhannaí a bhaint amach, de bharr an cheanglais aontoilíochta, rud is léir ós rud é gur fhógair Rialtais na hUngáire agus na Polainne go ndéanfaidís crosadh ar aon chinntí den sórt sin i ndáil leis an mBallstát eile.

Chun an bhearna a líonadh idir gníomhachtú nósanna imeachta Airteagal 7 CAE atá deacair ó thaobh na polaitíochta de (a úsáidtear chun dul i ngleic le cásanna lasmuigh de raon feidhme dhlí AE) agus nósanna imeachta sáruithe ag a bhfuil tionchar teoranta (a úsáidtear i gcásanna laistigh de raon feidhme dhlí AE), sheol an Coimisiún ‘[Creat AE nua chun an Smacht Reachta a neartú](#)’ in 2014. Bhí sé d'aidhm ag an gcreat sin iarracht a dhéanamh cosaint éifeachtach agus chomhleanúnach ar an smacht reachta a áirithíú, mar réamhriachtanas chun urraim do chearta bhunúsacha agus don daonlathas a áirithíú i gcásanna ina ndéantar bagairt chórasach orthu. Bhí sé beartaithe teacht roimh Airteagal 7 CAE agus é a chomhlánú, agus foráiltear trí chéim leis: Measúnú an Choimisiún, i.e. idirphlé struchtúrtha idir an Coimisiún agus an Ballstát, agus tuairim na smachta reachta ina dhiaidh sin, más gá; moladh na smachta reachta ón gCoimisiún; agus obair leantach ar an moladh ón mBallstát. Cuireadh an creat sin i bhfeidhm i ndáil leis an bPolainn in 2016, agus ina dhiaidh sin, de bharr easpa ratha, rinne an Coimisiún [cinneadh](#) an 20 Nollaig 2017 nós imeachta Airteagal 7 a sheoladh.

I mí lúil 2019, thóg an Coimisiún céim bhreise chun cinn ina theachtaireacht dar teideal [Strengthening the rule of law within the Union. A blueprint for action](#) [An Smacht Reachta laistigh den Aontas a Neartú: Treoirphlean gníomhaíochta] agus sheol sé sásra um an smacht reachta, ina raibh timthriall athbhreithnithe bliantúil bunaithe ar thuarascáil maidir leis an smacht reachta lena ndéantar faireachán ar an staid sna Ballstáit, arb é is bonn don idirphlé idirinstiúideach. Foilsíodh an chéad [tuarascáil](#) den chineál sin i mí an Mheán Fómhair 2020, agus na 27 gcaibidil tíre a ghabhann léi, ina gcumhdaítear an córas breithiúnais (agus go háirithe a neamhspleáchas, cháilíocht agus a éifeachtúlacht), ancreat frith-éillithe (an socrú dlíthiúil agus institiúideach, cosc agus bearta ollsmachta), iolrachas na meán (comhaltaí rialála, tréadhearcacht úinéireachta agus cur isteach ó rialtais, cosaint iriseoirí) agus saincheisteanna institiúideacha eile a bhaineann le srianta agus ceartúcháin (nós imeachta reachta, údarás neamhspleácha, inrochtaineacht, athbhreithniú breithiúnach, eagraíochtaí na sochaí sibhialta). Neartaíonn an tuarascáil faireachán AE go mór, i gcomparáid le Scórchlár Ceartais AE agus ionstraimí faireacháin agus tuairiscithe eile, ní hamháin trí cheartas sibhialta a chuimsiú ach trí cheartas coiriúil agus riarracháin a chuimsiú

chomh maith, trí aghaidh a thabhairt ar neamhspleáchas breithiúnach, éilliú, iolrachas na meán, scaradh na gcumhactaí agus spás na sochaí sibhialta. Cuireadh ar bun líonra de phointí teagmhála náisiúnta chun faisinéis a bhailíú agus idirphlé le Ballstáit a chinntiú, agus cuireadh chun cinn idirphlé le geallsealbhóirí, lena n-áirítear comhlactaí Chomhairle na hEorpa, an Eagraíocht um Shlándáil agus Comhar san Eoraip, an Eagraíocht um Chomhar agus Forbairt Eacnamaíochta, líonraí breithiúnacha agus eagraíochtaí neamhrialtasacha. Sa [tríú tuarascáil bhliantúil](#), a foilsíodh i mí lúil 2022, bhí craobh moltaí freisin a cuireadh faoi bhráid gach Ballstáit, agus scrúdófar na moltaí sin i dtuarascálacha bliantúla ina dhiaidh sin maidir leis an smacht reachta.

IONSTRAIMÍ EILE AE CHUN LUACHANNA AE A CHOSAINT

Tá ionstraimí eile ar fáil ag AE a bhfuil sé mar aidhm leo luachanna AE a chosaint.

Le linn dó tionscnamh nua reachtaíochta a mholadh, tugann an Coimisiún aghaidh ar a chomhoiriúnacht le cearta bunúsacha trí bhíthin measúnú tionchair, ar gné é a scrúdaíonn an Chomhairle agus an Pharlaimint ina dhiaidh sin freisin.

Sa bheis air sin, foilsíonn an Coimisiún [tuarascáil bhliantúil maidir le cur i bhfeidhm na Caire um Chearta Bunúsacha](#), a scrúdaítear agus a ndéantar díospóireacht uirthi agus a nglactar conclúidí ina leith sa Chomhairle agus sa Pharlaimint, faoi chuimsiú a tuarascáil bhliantúil ar cás na ceart bunúsach in AE. I mí na Nollag 2020, sheol an Coimisiún [straitéis nua chun cur chun feidhme na Caire a neartú in AE](#), lena n-airítear maidir le cistí AE, tríd an ‘gcoinníoll cumasaithe’ atá sonrach don Chairt a tugadh isteach i [Rialachán na bhForálacha Coiteanna 2021](#). Níor eisíocadh cistí comhtháthaithe don Pholainn ná don Ungáir ar an mbonn sin.

Ó 2014 i leith, reáchtálann an Chomhairle idirphlé bliantúil i measc na mBallstát ar fad laistigh den Chomhairle chun an smacht reachta a chur chun cinn agus a choimirciú, agus dírítear ar ábhar éagsúil gach bliain. Ón dara seimeastar de 2020 ar aghaidh, chinn an Chomhairle síriú ar staid na smachta reachta i gcúig Bhallstáit a scrúdú gach seimistéar, bunaithe ar an tuarascáil maidir leis an smacht reachta ón gCoimisiún.

Sa bheis air sin, i gcomhthéacs an tSeimeastair Eorpaigh, déantar faireachán ar shaincheisteanna a bhaineann le luachanna AE agus féadfaidh siad a bheith ina n-ábhair sna moltaí thír-shonracha. Is iad na réimsí atá i gceist leis sin ná córais bhreithiúnais (bunaithe ar an Scórchlár Ceartais), mar aon le míchumas, cearta sóisialta agus cearta na saoránach (maidir le cosaint ar choireacht eagraithe agus an éillithe).

Chomh maith leis sin, tá an Bhulgáir agus an Rómáin faoi réir an tSásra Comhair agus Fíorúcháin, a bhfuil gnéithe ann a bhaineann le luachanna AE.

Ionstraim thábhachtach is ea nósanna imeachta sáraithe chun pionós a ghearradh ar sháruithe luachanna AE san Aontas, agus tá CBAE i mbun a dlí-eolaíocht a ullmhú ar an saincheist sin. Féadfar sáruithe a seoladh i gcásanna nach gcomhlíontar dlí náisiúnta le dlí AE agus luachanna AE i gcásanna aonair agus sonracha (de bhrí go mbíonn feidhm ag Airteagal 7 freisin i gcásanna a thagann lasmuigh de raon feidhme dhlí AE agus ina mbíonn sáruithe ar chearta bunúsacha córasach agus leanúnach) agus féadfaidh CBAE pionóis airgeadais a fhochur mar gheall ar mhainneachtain orduithe nó breithiúnais a chomhlíonadh.

Tá ról tábhachtach ag [Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Chearta Bunúsacha \(FRA\)](#), a bunaíodh i Vín in 2007, maidir le faireachán a dhéanamh ar chás na gceart

bunúsach in AE. Tá sé de chúram ar FRA faisinéis agus sonraí a bhaineann le cearta bunúsacha a bhailíú, a analísiú, a scaipeadh agus a mheasúnú. Déanann sé taighde agus suirbhéanna eolaíocha freisin, agus foilsíonn sé tuarascálacha bliantúla agus téamacha ar chearta bunúsacha.

Tá an comhionannas agus cosaint na mionlach – arb ionann iad agus dhá cholún d'Airteagal 2 CAE – á neartú ag an gCoimisiún trí straitéisí, tograí agus gníomhaíocht shonrach chun an comhionannas inscne a chur chun cinn agus foréigean in aghaidh na mban agus foréigean teaghlaigh, ciníochas, fuathchaint, fuathchoireacht agus frith-Sheimíteachas a chomhrac agus cearta daoine LGBTIQ, Romaigh, daoine faoi mhíchumas agus leanaí a chosaint, faoin gcoincheap uileghabhálach ‘Aontas an Chomhionannais’. Rinne an Coimisiún, le tacaíocht ón bParlaimint agus ó 15 Bhallstát, an Ungáir a tharchur chuig CBAE le déanaí mar gheall ar a [dlí frith-LGBTIQ](#) a shárú ar fhórais, *inter alia*, Airteagal 2 CAE a shárú. Mhol sé freisin treoracha chun [comhlacthaí comhionannais](#) a neartú trí chomhchaighdeán.

Tar éis an bhaic a bhí ann de dheasca chrosa na Polainne agus na hUngáire, thángthas ar chomhaontú ar deireadh sa Chomhairle Eorpach an 10-11 Nollaig 2020 i dtaobh [rialachán maidir le córas ginearálta coinniollachta chun buiséad an Aontais a chosaint](#).

Leis an rialachán, tá sé indéanta buiséad an Aontais a chosaint i gcás ina bhfuil sé cruthaithe go ndéanann sáruithe ar phrionsabail an smachta reachta i mBallstát difear do bhainistíocht fhóntha airgeadais bhuiséad an Aontais nó do chosaint leasanna airgeadais an Aontais ar bhealach atá díreach go leor nó go bhfuil baol mór ann go ndéanfadh sé amhlaidh. Rinne CBAE caingeán a thionscain Rialtas na hUngáire agus Rialtas na Polainne i gcoinne an rialacháin [a dhíbhe](#), rud a réitigh an bealach don Choimisiún agus don Chomhairle an sásra i gcoinne [na hUngáire](#) a ghníomhachtú, rud a d'fhág gur cuireadh EUR 6.3 billiún ar fionraí.

Faoi láthair, tá cur chun feidhme phleananna náisiúnta na Saoráide Téarnaimh agus Athlémneachta á bplé ag an gCoimisiún le rialtais éagsúla de chuid na mBallstát agus tá faireachán á dhéanamh aige i dtaobh an bhfuil garspriocanna agus spriocanna comhaontaithe á mbaint amach acu, ar réamhriachtanas iad chun na cistí a íoc amach. Is é is aidhm dóibh sin aghaidh a thabhairt ar na dúshláin a sainaithníodh sna [moltaí tírshonracha](#) arna nglacadh ag an gComhairle sa [Seimeastar Eorpach](#), agus sna tuarascálacha ar an smacht reachta agus sna moltaí gaolmhara arna n-eisiúint ag an gCoimisiún, agus sna nósanna imeachta Airteagal 7 i gcoinne na Polainne agus na hUngáire.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Bhí an Pharlaimint i gcónaí ag tacú le hurraim treisithe do chearta bunúsacha agus le cosaint threisithe ar chearta bunúsacha in AE. Cheana féin in 1977, ghlac sí i dteannta leis an gComhairle agus leis an gCoimisiún, [Ráiteas Chompháirteach ar Chearta Bunúsacha](#), inar léirigh na trí institiúid a dtiomantas chun urraim do chearta bunúsacha a áirithíú i bhfeidhmiú a gcumhachtaí. In 1979, ghlac an Pharlaimint rún inar moladh go n-aontódh an Comphobal Eorpach le ECHR.

I [ndréachtchonradh 1984 lena mbunaítear an tAontas Eorpach](#), arna moladh an an bParlaimint, sonraíodh go gcaithfidh an tAontas cosaint a thabhairt do dhíinit an duine aonair agus aitheantas a thabhairt do na cearta agus saoirsí bunúsacha a eascraíonn as prionsabail chomhchoiteanna na bunreachtanna náisiúnta agus ECHR do gach duine a thagann faoina dhlínse. Bhí aontachas an Aontais le ECHR beartaithe ann

freisin. I [rún an 12 Aibreán 1989](#), d'fhógair an Pharlaimint gur ghlac sí an Dearbhú um Chearta Bunúsacha agus Saoirsí.

Gach bliain ó 1993 i leith, reáchtáil an Pharlaimint díospóireacht agus ghlac sí rún ar chás na gceart bunúsach in AE, bunaithe ar thuarascáil dar lena Coiste um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile. Sa bhreis air sin, ghlac sí líon méadaitheach rún ina dtugtar aghaidh ar shaincheisteanna sonracha maidir le luachanna Airteagal 2 CAE a chosaint sna Ballstáit.

Thacaigh an Pharlaimint i gcónaí le AE ó thaobh bille na gceart dá cuid féin a ghlacadh, agus d'iarr sí go mbeadh an Chairt um Chearta Bunúsacha ceangailteach. Baineadh é sin amach faoi dheireadh in 2009 le Conradh Liospóin.

Níos déanaí ná sin, chuir an Pharlaimint in iúl arís agus arís eile gur chúis bhuardha di an creimeadh diaidh ar ndiaidh ar chaighdeán Airteagal 2 CAE i gcuid de na Ballstáit; Chun dul i ngleic leis an bhfadhb sin, rinne an Pharlaimint roinnt moltaí, ní hamhán chun cosaint ceart bunúsach in AE a neartú, ach chun cosaint an daonlathais agus na smachta reachta, agus ar bhonn níos leithne, na luachanna AE ar fad a chumhdaítear le hAirteagal 2 CAE, a neartú freisin, trí shásraí agus nósanna imeachta nua a mholadh chun na bearna atá ann faoi láthair a líonadh. I rúin éagsúla ó 2012 i leith, d'iarr an Pharlaimint go gcruthófaí coimisiún Chóbanhávan, mar aon le timthriall beartais um chearta bunúsacha Eorpacha, sásra luathrabhaidh, nós imeachta calctha agus neartú FRA.

I rún fíorshuntasach ar an ábhar in 2016, rinne an Pharlaimint comhdhlúthú ar a hiarthograí agus d'iarr sí go gcuirfidh an Coimisiún comhaontas idirinstítíúideach ar aghaidh chun [sásra AE um an daonlathas, um an smacht reachta agus um chearta bunúsacha](#) a bhunú, a bheadh bunaithe ar Chomhshocrú Aontais leis an gCoimisiún agus leis an gComhairle. Bheadh san áireamh ann, timthriall bliantúil beartais arna dréachtú ag an gCoimisiún agus ag painéal saineolaithe bunaithe ar thuarascáil lena ndéanfar faireachán ar urramú luachanna AE san Aontas, agus díospóireacht pharlaiminteach ina dhiaidh sin agus anuas air sin, socruithe chun dul i ngleic le rioscaí nó sáruiithe^[1]. D'iarr an Pharlaimint dréacht-chomhaontú nua freisin maidir le haontachas AE le ECHR, agus athruithe ar an gConradh amhail deireadh a chur le hAirteagal 51 den Chairt um Chearta Bunúsacha, go ndéanfaí í a chomhshó go Bille na gCeart de chuid an Aontais, agus go mbainfí an ceanglais aontoilíochta le haghaidh comhionannais agus neamh-idirdhealaithe. I [rún ó 2020](#), mhol an Pharlaimint an téacs le haghaidh comhaontú idirinstítíúideach ar luachanna AE a threisiú, tograí roimhe sin a fhorbairt agus féidearthacht a chur léi maidir le tuarascálacha práinneacha agus meitheal idirinstítíúideach a chruthú. I [rún ó 2021](#), d'iarr an Pharlaimint ar an gCoimisiún chomh maith a thuarascáil bhliantúil um an smacht reachta a leathnú chun luachanna uile Airteagal 2 CAE a chumhdach agus chun moltaí thírshonracha a chur san áireamh;

In 2018, ghlac an Pharlaimint rún ina gcurtear in iúl gur díol sásaimh di cinneadh an Choimisiún Airteagal 7(1) CAE a ghníomhachtú i leith na [Polainne](#), mar aon le rún lena seoltar nós imeachta Airteagal 7(1) CAE i leith na [hUngáire](#), trí thogra réasúnaithe a chur faoi bhráid na Comhairle ag iarraidh uirthi a chinneadh cibé an bhfuil riosca

[1]Ghlac an Coimisiún seilbh ar go leor de mholtáí na Parlaiminte ina theachtaireacht in 2019 (bunú timthrialla idirinstítíúidigh, le tuarascáil bhliantúil, faireachán a dhéanamh ar na Ballstáit maidir leis an smacht reachta agus ábhair eile), ach níor ghlac i dtaoibh moltaí maidir le hionlán Airteagal 2 CAE a chumhdach (ní hamhán an smacht reachta ach an daonlathas, cearta bunúsacha, an comhionannas agus mionlaigh), maidir le coiste saineolaithe neamhspleácha a bhunú agus comhaontú idirinstítíúideach maidir leis an seal, moltaí Ballstát-bhunaithe a eisiúint agus foilsíú tuarascálacha frith-éillithe a atosú.

soiléir ann go bhfuil sárú tromchúiseach á dhéanamh ar na luachanna dá dtagraítear in Airteagal 2 CAE ann, agus chun aghaidh a thabhairt ar mholtáí iomchuí maidir leis an Ungáir i ndáil leis sin^[2]. In 2020 agus 2022, ghlac an Pharlaimint rúin freisin maidir leis [an bPolainn](#) agus leis [an Ungáir](#) faoi seach, lena leathnaítear raon feidhme na n-ábhar imní atá le scrúdú i nósanna imeachta Airteagal 7(1) CAE. [D'iarr](#) sí freisin ar an gCoimisiún na huirlisí uile atá ar fáil a úsáid, lena n-áirítear an rialachán maidir le coinníollacht an smachta reachta, chun aghaidh a thabhairt ar sháruithe ar luachanna Airteagal 2 CAE ag an Ungáir agus ag an bPolainn.

Tar éis dhúnmharú an iriseora Daphne Caruana Galizia i Málta agus dhúnmharú an iriseora Ján Kuciak agus na mná a raibh sé geallta léi sa tSlóvaic, agus mar iarracht faireachán agus gníomhaíocht na Parlaiminte a neartú i ndáil le luachanna Airteagal 2 CAE, chruthaigh [an Coiste um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile Grúpa Faireacháin um an Daonlathas, um an Smacht Reachta agus um Chearta Bunúsacha](#). Tá sé de chúram ar an ngrúpa aghaidh a thabhairt ar bhagairtí ar luachanna AE a thagann chun solais ar fud an Aontais agus tograí le haghaidh gníomhaíochta a eisiúint don Choiste um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile.

Ottavio Marzocchi
04/2023

[2]Le tuilleadh eolais a fháil ar ghníomhaíochtaí AE maidir le cearta bunúsacha, féach [The protection of fundamental rights in the EU: European Parliament achievements during the 2014-2019 legislative term and challenges for the future](#) [Cosaint ceart bunúsach in AE:A bhfuil bainte amach ag Parlaimint na hEorpa le linn théarma reachtach 2014-2019 agus dúshláin don todhchaí].

4.1.3. SAORGHLUAISEACHT DAOINE

Is iad saorghluaiseacht agus cead cónaithe do dhaoine san Aontas Eorpach cloch choirnéil shaoránacht AE, arna bunú le Conradh Maastricht in 1992. Cuireadh deireadh le teorainneacha inmheánacha diaidh ar ndiaidh faoi chomhaontuithe Schengen, agus ansin glacadh Treoir 2004/38/CE maidir leis an gceart atá ag saoránaigh an Aontais agus ag daoine dá dteaghlaigh gluaiseacht agus cónaí faoi shaoirse laistigh de AE. D'ainneoin thábhacht an chirt sin, tá constaicí móra fós ann i dtaobh cur chun feidhme.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 3(2) den Chonradh ar an Aontas Eorpach; Airteagal 21 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE); Teidil IV agus V CFAE; Airteagal 45 den Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh.

CUSPÓIRÍ

Tá athrú tagtha ar choinchéap na saorghluaiseachta daoine ó ceapadh ar dtús é. Sna chéad fhórálacha ar an ábhar, i g[Conradh 1957 lenar bunaíodh Comhphobal Eacnamaíochta na hEorpa](#), cuimsíodh [saorghluaiseacht oibrithe](#) agus [saoirse bunaíochta](#), agus ar an gcaoi sin daoine aonair mar fhostaithe nó mar sholáthraithe seirbhíse. Tugadh isteach le [Conradh Maastricht](#) an coincheap saoránacht an Aontais Eorpaigh a bheith mar cheart uathoibríoch ag náisiúnaigh uile na mBallstát. Is í an tsaoránacht AE sin atá ina bonn is taca leis an gceart atá ag daoine gluaiseacht agus cónaí faoi shaoirse laistigh de chríocha na mBallstát. Dearbhaíodh an ceart sin le [Conradh Liospóin](#), a áirítear freisin sna [forálacha ginearálta maidir leis an Limistéar Saoirse, Slándála agus Ceartais](#).

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Limistéar Schengen

An chloch mhíle ba thábhachtaí i mbunú an mhargaidh inmheánaigh le saorghluaiseacht daoine ab ea tabhairt i gcrích dhá chomhaontú Schengen, i.e. an Comhaontú féin an 14 Meitheamh 1985, agus an Coinbhinsiún lena gcuirtear chun feidhme Comhaontú Schengen, a síniódh an 19 Meitheamh 1990 agus a tháinig i bhfeidhm an 26 Márta 1995. Ar dtús, bunaíodh an Coinbhinsiún lena gcuirtear chun feidhme Comhaontú Schengen (nár shínigh ach an Bheilg, an Fhrainc, an Ghearmáin, Lucsamburg agus an Ísiltír) ar chomhar idir-rialtasach i réimse an cheartais agus gnóthaí baile. I bprótacal a ghabhann le Conradh Amstardam, foráladh d'aistriú '[acquis Schengen](#)' isteach sna Conarthaí. Sa lá atá inniu ann, faoi [Chonradh Liospóin](#), tá sé faoi réir grinnscrúdú parlaiminteach agus breithiúnach. Ós rud é go bhfuil formhór rialacha Schengenanois ina gcuid d'[acquis](#) AE, níl 'rogha an diúltaithe' indéanta a thuilleadh, ó tharla méadú AE an 1 Bealtaine 2004, do thíortha aontachais (Airteagal 7 de Phrótacal Schengen).

1. Tíortha rannpháirteacha

Faoi láthair tá 26 chomhalta iomlána Schengen ann: 22 Bhallstát de chuid AE móide an Iorua, an Íoslainn, an Eilvéis agus Lichtinstéin (a bhfuil stádas comhlachaithe acu). Ní Éire ina páirtí sa Choinbhinsiún ach is féidir léi 'rogha a dhéanamh páirt a ghlacadh' i gcodanna roghnaithe de chorpas dlí Schengen. Cé go bhfuil an Danmhairg páirteach in Schengen ó 2001, tá an rogha aici diúltú d'aon bhearta nua ceartais agus gnóthaí baile, lena n-áirítear maidir le Schengen, cé go bhfuil sí faoi cheangal ag roinnt beart faoin gcomhbheartas víosaí. Tá an Bhulgáir, an Rómáin agus an Chipir ar tí a bheith ina bpáirtithe ann, cé go bhfuil moilleanna ann ar chuíseanna éagsúla. Thosaigh an Chróit ar an bpróiseas iarratais chun teacht isteach i limistéar Schengen an 1 Iúil 2015.

2. Raon Feidhme

I measc na nithe atá bainte amach le limistéar Schengen tá siad seo a leanas:

- a. Díothú na rialuithe ag teorainneacha inmheánacha do gach duine;
- b. Bearta chun neartú agus cuíchóiriú a dhéanamh ar rialuithe ag teorainneacha seachtracha ([4.2.4](#)):ní gá do shaoránaigh uile AE ach cárta aitheantaí nó pas a thaispeáint chun teacht isteach i limistéar Schengen;
- c. Comhbheartas víosaí le haghaidh tréimhsí gearrhanachta: féadfaidh náisiúnaigh tríú thír a áirítear sa liosta coiteann de thíortha nach Ballstát iad a gcaithfidh víosa iontrála a bheith acu (féach larscríbhinn II a ghabhann le Rialachán (CE) Uimh. 539/2001) víosa singil a fháil, atá bailí do limistéar Schengen go léir;
- d. Comhar pólíneachta ([4.2.7](#)) agus breithiúnach ([4.2.6](#)): cuidíonn fórsaí pólíneachta le chéile coireacht a bhrath agus a chosc agus tá an ceart acu dul sa tóir ar choirpigh éalaitheacha trí dhul isteach i gcríoch i stát comharsanachta Schengen; tá córas níos tapúla eiseachadta ann freisin agus aitheantas frithpháirteach ar bhreithiúnais choiriúla;
- e. Bunú agus forbairt Chóras Faisnéise Schengen (SIS) ([4.2.4](#)).

3. Na dúshláin

Cé go meastar go forleathan go bhfuil limistéar Schengen ar cheann de phríomhchéachtaí an Aontais Eorpach, bhí bagairt eiseach ann dó le déanaí i ngeall ar phaindéim COVID-19, agus na Ballstát ag dúnadh teorainneacha chun scaipeadh an víris a rialú, sular tugadh Deimhniú Digiteach COVID an Aontais isteach i mí Iúil 2021. Roimhe sin, na príomhdhúshláin a bhí ann ná plódú suntasach dídeanaithe agus imirceach isteach san Aontas, chomh maith le hionsaithe sceimhlitheoirreachta.

B. Saorghluaiseacht shaoránaigh AE agus dhaoine dá dteaghlaigh

1. Na chéad chéimeanna

Chun an Comhphobal a thiontú ina limistéar ina bhfuil fíorshaoirse agus fíorshoghluaisteacht dá shaoránaigh go léir, glacadh treoracha in 1990 chun cearta cónaithe a thabhairt do dhaoine seachas oibrithe: Treoir 90/365/CEE ón gComhairle maidir leis an gceart cónaithe d'fhostaithe agus do dhaoine féinfhostaithe atá tar éis scor dá ngníomhaíocht ceirde; Treoir 90/366/CEE ón gComhairle maidir leis an gceart cónaithe do mhic léinn; agus Treoir 90/364/CEE ón gComhairle maidir leis an gceart cónaithe (do náisiúnaigh na mBallstát nach bhfuil an ceart sin acu faoi fhorálacha eile dhlí an Chomhphobail agus do dhaoine dá dteaghlaigh).

2. Treoir 2004/38/CE

Chun na píosaí éagsúla reachtaíochta a chomhdhlúthú (lena n-áirítear iadsan atá luaite thuas) agus chun an corpas mór de chásdlí a chur san áireamh atá nasctha le saorghluaiseacht daoine, glacadh treoir chuimsitheach nua in 2004 – [Treoir 2004/38/CE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 29 Aibreán 2004 maidir leis an gceart atá ag saoránaigh an Aontais agus ag daoine dá dteaghlaigh gluaiseacht agus cónaí faoi shaoirse laistigh de chríocha na mBallstát. Tá sé i gceist leis an Treoir sin saoránaigh an Aontais a spreagadh a gceart a fheidhmiú maidir le gluaiseacht agus cónaí faoi shaoirse laistigh de na Ballstáit, gearradh siar ar fhoirmiúlachtaí riarracháin chun nach ndéanfaí ach an méid is gá, sainiú níos fearr a dhéanamh ar stádas daoine den teaghlaigh, agus teorainn a chur leis an raon atá ann chun diúltú d'iontráil nó an ceart cónaithe a fhoirceannadh. Faoi Threoir 2004/38/CE, áirítear i measc daoine den teaghlaigh:

- céile (den ghnéas céanna freisin, mar a shoiléirigh Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) ina [breithiúnas Coman C-673/16](#));
- páirtí cláraithe, más rud é go gcaitheann reachtaíocht an Bhallstáit óstaigh go comhionann le páirtithe cláraithe agus le pósadh;
- sliochtaigh dhíreacha atá faoi bhun 21 bhliain d'aois nó ar daoine cleithiúnacha iad agus iadsan den chéile nó den pháirtí cláraithe;
- gaolta díreacha ar daoine cleithiúnacha iad sa líne shinsearach agus iadsan den chéile nó den pháirtí cláraithe.

I gcás fhormhór na mBallstát cuireann siad an treoir i bhfeidhm i leith cearta saorghluaiseachta a ráthú do pháirtithe cláraithe den ghnéas céanna agus do pháirtithe atá i gcaidreamh buan.

a. Cearta agus oibleagáidí:

- Tréimhsí fanachta faoi bhun trí mhí: an t-aon cheanglas atá ar shaoránaigh AE ná go mbeadh doiciméad céannachta nó pas bailí acu. Féadfaidh an Ballstát óstach a éileamh ar na daoine lena mbaineann go gcláróidís leis an tír ina bhfuil siad.
- Tréimhsí fanachta níos mó ná trí mhí: Ní mór do shaoránaigh AE agus daoine dá dteaghlaigh – mura bhfuil siad ag obair – acmhainní leordhóthanacha agus árachas breoiteachta a bheith acu chun a áirithíú nach mbeidh siad ina n-ualach ar sheirbhísí sóisialta an Bhallstáit óstaigh agus iad ag fanacht ann. Ní gá do shaoránaigh AE ceadanna cónaithe a bheith acu, cé go bhféadfaidh na Ballstáit a cheangal orthu clárú leis na húdaráis. I gcás daoine den teaghlaigh de shaoránaigh AE nach náisiúnaigh de Bhallstáit iad, is gá dóibh cur isteach ar chead cónaithe, atá bailí dá dtréimhse fanachta nó ar feadh tréimhse cúig bliana.
- Ceart buanchónaithe: Faigheann shaoránaigh AE an ceart seo tar éis tréimhse cúig bliana de chónaí dleathach leanúnach, ar choinnfoll nár forfheidhmíodh cinneadh díbeartha ina gcoinne. Níl an ceart sin faoi réir aon choinníoll a thuilleadh. Tá feidhm ag an riail chéanna i leith daoine den teaghlaigh nach náisiúnaigh de Bhallstáit iad agus a chónaigh le saoránach AE ar feadh cúig bliana. Ní chailltear an ceart buanchónaithe ach amháin i gcás ina bhfuiltear imithe as an mBallstát óstach ar feadh dhá bhliain as a chéile.

- Srianta ar an gceart iontrála agus ar an gceart cónaithe: Féadtar saoránaigh AE nó daoine dá dteaghlaigh a dhíbirt as an mBallstát óstach ar phorais maidir le beartas poioblí, slándáil phoiblí nó sláinte phoiblí. Tugtar ráthaíochtaí chun a áirithiú nach nglactar na cinntí sin ar phorais eacnamaíochta, go gcomhlíontar prionsabal na coimhdeachta agus go bhfuil siad bunaithe ar iompar pearsanta, i measc cúinsí eile.

Ar deireadh thiar, cuireann an treoir ar chumas na mBallstát na beartais riachtanacha a ghlacadh chun diúltú, foirceannadh nó aistarraingt a dhéanamh ar aon cheart a thugtar i gcás ina mbaintear mí-úsáid as cearta nó i gcás calaoise, amhail póstaí áisiúlachta.

b. Cur chun feidhme Threoir 2004/38/CE

Bhí an-chuid fadhbanna agus conspóide ag baint leis an treoir seo, agus fianaise ag teacht chun solais maidir le heasnaimh thromchúiseacha ó thaobh chur chun feidhme agus constaicí leanúnacha i mbealach na saorghluaiseachta, mar a léiríodh i dtuarascálacha ón gCoimisiún agus i staidéir ón bParlaimint maidir le cur i bhfeidhm na treorach, imeachtaí um shárú i gcoinne na mBallstát do thrasuí mícheart nó neamhiomlán, lón mór na n-achainíocha arna gcur faoi bhráid na Parlaiminte agus an t-ualach cásanna suntasach atá ar CBAE. Mar gheall ar an gcáineadh a rinne roinnt de na Ballstáit in 2013-2014 ar mhí-úsáid líomhnaithe na rialacha saorghluaiseachta ag saoránaigh AE chun críocha ‘turasóireacht ar mhaithe le sochair a fháil’, tharla plé ar leibhéal AE maidir leis na leasuithe a d’fhéadfaí a dhéanamh, atá curtha ar leataobh i láthair na huaire i bhfianaise chinneadh na Ríochta Aontaithe an tAontas Eorpach a fhágáil.

c. Náisiúnaigh tríú thír

Cuirtear síos anseo ([4.2.3](#)) ar phorálacha is infheidhme maidir le náisiúnaigh tríú thír nach daoine den teaghlaigh iad de shaoránaigh AE.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Tá an Parlaimint tar éis troid go dian le fada chun seasamh leis an gceart chun saorghluaiseachta, atá ina chroíphrionsabal den Aontas Eorpach dar léi. Ina rún an 16 Eanáir 2014 i ndáil leis an gceart bunúsach chun saorghluaiseachta in AE, dhiúltáigh an Parlaimint d’iarrachtaí srian a chur le cearta saorghluaiseachta agus d’iarr sí ar na Ballstáit cloí leis na forálacha sna Conarthaí maidir le rialacha AE a rialaíonn saorghluaiseacht agus chun a áirithiú go seasann gach Ballstát le prionsabail an chomhionannais agus leis an gceart bunúsach chun saorghluaiseachta. Ina rún an 15 Márta 2017 maidir le constaicí i mbealach saoirse shaoránaigh AE gluaiseacht agus oibriú sa mhargadh inmheánach, agus ina rún an 12 Nollaig 2017 maidir leis an Tuarascáil ar Shaoránacht AE sa bhliain chéanna, d’iarr an Parlaimint arís go mbainfí constaicí i mbealach an chirt chun saorghluaiseachta. Le cinneadh na Ríochta Aontaithe an tAontas Eorpach a fhágáil, tá ceann de cháinteoirí móra na saorghluaiseachta ag imeacht.

I ndáil le limistéar Schengen, ina rún an 30 Bealtaine 2018 sa tuarascáil bhliantúil maidir le feidhmiú limistéar Schengen, chán an Parlaimint ‘tabhairt isteach leanúnach seiceálacha ag teorainneacha inmheánacha’ sa mhéid go bhfuil siad ‘dochrách d'aontacht limistéar Schengen agus díobhálach do rathúnas saoránach Eorpach agus do phrionsabal na saorghluaiseachta’.

Thug paindéim COVID-19 ar fhormhór na mBallstát rialuithe ag teorainneacha inmheánacha a athbhunú, teorainneacha a dhúnadh agus srianta sealadacha ar thaisteal ó thíortha eile AE a chur i bhfeidhm, cé gur maolaíodh cuid de na srianta sin le tabhairt isteach Dheimhniú Digiteach COVID an Aontais. I rúin éagsúla, chuir an Pharlaimint a himní in iúl arís agus arís eile agus d'iarr sí go gcuirfí feabhas ar an gcomhordú ar leibhéal AE agus go gcuirfí limistéar Schengen lánfheidhmiúil agus athchóirithe ar bun arís go gasta.

Le déanaí, i [rún](#) a glacadh i mí Dheireadh Fómhair 2022, d'iarr an Pharlaimint ar an gComhairle teacht ar chomhaontú maidir le forálacha acquis Schengen a chur i bhfeidhm go hiomlán i ndáil leis an mBulgáir agus leis an Rómáin.

Ottavio Marzocchi
04/2023

4.1.4. AN CEART CHUN ACHAINÍ A DHÉANAMH

Ó tháinig Conradh Maastricht i bhfeidhm, bhí sé de cheart ag gach saoránach de AE agus ag cónaitheoirí nádúrtha agus dlítheanacha uile na mBallstát achainí i bhfoirm gearán nó iarrata, maidir le saincheist a thagann faoi réimsí gníomhaíochta an Aontais Eorpaigh, a chur faoi bhráid Pharlaimint na hEorpa. Scrúdaíonn Coiste um Achainíocha na Parlaiminte na hchainíocha, a dhéanann cinneadh maidir lena n-inghlacthacht agus atá freagrach as déileáil leo.

BUNÚS DLÍ

Airteagail [20](#), [24](#) agus [227](#) den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE) agus Airteagal [44](#) den Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh.

CUSPÓIRÍ

Tá sé mar aidhm leis an gceart chun achainí a dhéanamh modhanna simplí a chur ar fáil do shaoránaigh agus do chónaitheoirí AE chun teagháil a dhéanamh leis na hinstiúidí Eorpacha maidir le gearán nó iarrataí ar ghníomhaíocht.

AN MÉID ATÁ BAINTE AMACH

A. Incháilitheacht agus ceanglais (Airteagal [227](#) CFAE).

Tá sé de cheart ag aon saoránach de AE agus ag aon duine nádúrtha nó dlítheanach a bhfuil cónaí air nó a bhfuil oifig cláraithe aige i mBallstát, achainí a dhéanamh ar bhonn aonair nó i gcomhar le daoine eile.

Chun bheith inghlactha, ní foláir go mbainfeadh na hchainíocha sin le hábhair a thagann faoi réimsí gníomhaíochta AE agus a dhéanann difear go díreach do na hchainígh. Tugtar léirmhíniú an-leathan ar an gcoinníoll deireanach.

B. Nós imeachta

Leagtar síos an nós imeachta lena ndéileáiltear le hchainíocha i Rial 226 go Rial 230 de, agus in larscríbhinn VI (XX) a ghabhann le [Rialacha Nós Imeachta na Parlaiminte](#), ina leagtar freagracht ar choiste parlaiminteach, an Coiste um Achainíocha.

1. Ceanglais fhoirmiúla

Ní foláir ainm, náisiúntacht agus seoladh gach aon achainígh a lua sna hchainíocha agus iad a bheith scríofa i gceann amháin de theangacha oifigiúla AE. Is féidir iad a chur síos go leictreonach nó trí Thairseach Ghréasáin Achainíocha na Parlaiminte nó ar pháipéar tríd an bpost.

2. Inghlacthacht ábhair

Déantar na hchainíocha a chomhlíonann na ceanglais fhoirmiúla sin a tharchur chuig an gCoiste um Achainíocha, ina gcaithfear cinneadh a dhéanamh ar dtús cibé an bhfuil siad inghlactha. Déanann an Coiste é sin trína chinntíú go dtagann ábhar na n-achainíocha faoi réimsí gníomhaíochta AE. Murarb amhlaidh an cás, dearbhaítear nach bhfuil an achainí inghlactha. Cuirtear an cinneadh agus cúiseanna an chinnidh in iúl don achainíoch. Moltar go minic d'achainígh teagháil a dhéanamh le comhlacht

eile náisiúnta, AE nó idirnáisiúnta. Ar na príomhchúiseanna a dhearbaíttear nach bhfuil achainíocha inghlactha, ní dhéanann achainígh idirdhealú idir AE agus na Ballstáit agus idir comhlachtaí agus eagraíochtaí eile idirnáisiúnta (amhail na Náisiúin Aontaithe agus Comhairle na hEorpa), maidir le hinniúlachtaí, freagrachtaí agus féidearthachtaí chun gníomhaíochta agus sásaimh, lena n-áirítear i ndáil le hinfheidhmeacht Chairt um Chearta Bunúsacha AE.

3. Achainíocha a scrúdú

Ag brath ar na himthosca, féadfaidh an Coiste um Achainíocha ceann amháin nó níos mó de na gníomhartha seo a leanas a dhéanamh:

- A iarraidh ar an gCoimisiún Eorpach réamhschrúdú a dhéanamh ar achainí agus faisnéis a chur ar fáil maidir le reachtaíocht ábhartha AE a bheith á comhlíonadh;
- An achainí a chur faoi bhráid coiste eile de chuid na Parlaiminte le haghaidh faisnéis nó gníomhaíocht bhereise (d'fhéadfadh coiste, mar shampla, tuairim a thabhairt don Choiste um Achainíocha, achainí a phlé nó achainí a chur san áireamh ina chuid gníomhaíochtaí reachtacha, beartais nó grinnscrúdaithe);
- Má bhaineann an achainí le cás sonrach lena n-éilítear aird aonair, féadfaidh an Coiste teagmháil a dhéanamh leis na hinstítiúidí nó na húdaráis iomchuí nó idirghabháil a dhéanamh trí ionadaíocht bhuan an Bhallstáit lena mbaineann chun réiteach a fháil ar an gcás;
- Aon ghníomh eile a dhéanamh a mheastar a bheith oiriúnach chun iarracht a dhéanamh an tsaincheist a réiteach nó chun freagairt oiriúnach ar an achainí a sholáthar.

Cinneann an Coiste freisin cibé ar cheart achainíocha a áireamh ar chlár oibre a chruinnithe. Sa chás sin, tugtar cuireadh don achainíoch, don Choimisiún agus d'ionadaithe an Bhallstáit. Ag an gcruiinniu sin, cuireann na hachainígh – más mian leo – a n-achainíocha i láthair, tugann an Coimisiún a thuairim ó bhéal ina leith agus tráchtann sé ar a fhreagra i scrióbhinn do na saincheisteanna a tarraingíodh anuas san achainí agus féadfar a iarraidh ar ionadaithe na mBallstát lena mbaineann labhairt ag an gcruiinniu. Bíonn an deis ansin ag Comhaltaí an Choiste um Achainíocha tuairimí a mhalartú maidir le saincheisteanna a tarraingíodh anuas le linn na díospóireachta agus moltaí a thabhairt i dtaoibh gníomhaíochtaí breise a bheidh le déanamh ina leith.

I gcásanna sonracha, féadfaidh an Coiste cinneadh a dhéanamh éisteacht nó ceardlann a reáchtáil, cuairt aimsithe faisnéise a thabhairt ar an tír nó ar an réigiún lena mbaineann, tuarascáil mhisin a ghlaicadh ina mbeidh a bharúlacha agus moltaí luate, ní tuarascáil iomlán a ullmhú agus í a chur faoi bhráid na Parlaiminte le haghaidh vóta sa suí iomlánach. Féadfaidh sé cinneadh a dhéanamh freisin ceisteanna ó bhéal a chur faoi bhráid an Choimisiún agus/nó na Comhairle agus díospóireacht a thionól sa suí iomlánach.

Má bhaineann achainí le hábhar leasa choitinn lena nochtar trasuí mícheart nó dlí AE á chur i bhfeidhm go mícheart, féadfaidh an Coimisiún gníomhaíocht a thionscnamh leis an mBallstát atá i gceist, lena n-áirítear trí nósanna imeachta um shárú.

4. Dúnadh

Féadfaidh an Coiste achainí a dhúnadh ag céimeanna éagsúla den nós imeachta, amhail tar éis don Choiste cinneadh maidir le hinghlachacht a dhéanamh, tar éis an t-ábhar a phlé i gcruiinniu Coiste, nuair nach féidir aon ghníomhaíocht bhereise a

dhéanamh ina leith, nuair a dhéanann achainíoch an achainí a tharraingt siar, nó nuair nach dtugann an t-achainíoch freagairt laistigh de sprioc-am áirithe.

5. Trédhearcacht

Beidh achainíocha a thíolacfar chuig an bParlaimint ina ndoiciméid phoiblí. Foilsítear achoimrí d'achainíocha, chomh maith le gach doiciméad ábhartha eile, i dteangacha oifigiúla uile AE ar [Thairseach Ghréasáin Achainíocha](#) na Parlaiminte, tar éis don Choiste um Achainíocha cinneadh a dhéanamh maidir le hinghlacthacht.

Cuireann an Coiste in iúl do na hachainígh i scríbhinn na cíntí uile a rinneadh maidir lena n-achainí agus na cúiseanna a bhaineann leis na cíntí sin, agus cuirtear ar fáil iad don achainíoch i gcás inarb iomchuí a luaithe a bheidh na cíntí ar fáil.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

De réir na gConarthaí, is í an Parlaimint an seolaí d'achainíocha agus is uirthi dá bhrí sin atá an fhreagracht a áirithiú go gcuirtear san áireamh ina n-iomláine in AE na hábhair imní a chuirtear in iúl sna hachainíocha sin. Chun an méid sin a chur i gcrích ar an mbealach is fearr is féidir, cuireadh de chúram ar choiste tiomnaithe, an [Coiste um Achainíocha](#), déileáil le hachainíocha agus gníomhaíochtaí leantacha na hinstituide a chomhordú. Mar a léirfodh ina tuarascálacha bliantúla maidir le pléití an Choiste an bhliain roimhe sin^[1], mheas an Parlaimint riamh gur eilimint ríthábhachtach de dhaonlathas rannpháirteach iad achainíocha. Leag sí béim freisin ar a dtábhacht i dtaca le cásanna ina nochtar trasúi mícheart agus dlí AE á chur i bhfeidhm go mícheart ag Ballstáit. Go deimhin, lean gníomh polaitiúil nó reachtach, cásanna píolótacha AE, réamhrialuithe nó imeachtaí um shárú as roinnt achainíocha.

Tá an Coiste um Achainíocha go háirithe gníomhach i réimsí na gceart bunúsach (lena n-áirítear cearta leanaí, idirdhealú, cearta mionlach, ceartas, saorghluaiseacht, cearta vótala agus Brexit), an comhshaol agus leasa ainmhithe, an margadh inmheánach, cearta sóisialta, an imirce, comhaontuithe trádála agus an tsláinte phoiblí. Tá ról speisialta ag an gCoiste go háirithe i dtaca le cosaint a thabhairt do dhaoine faoi mhíchumais laistigh de Chreat AE do chur chun feidhme Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe ar Chearta Daoine faoi Mhíchumais, agus eagraíonn sé ceardlann ar shaincheisteanna a bhaineann le míchumais ar bhonn bliantúil.

Tá roinnt ionstraimí ar fáil chun a áirithiú go dtabharfar aghaidh ar shaincheisteanna a tharraingítear anuas in achainíocha agus go bhfaighfear réiteach ina leith: cuairteanna aimsithe faisnéise, éisteachtaí poiblí, ceardlanna, coimisiúnú staidéar, bunú Lónra na nAchainíocha in 2016 ar mhaithle le comhar níos dlúithe a áirithiú leis na coistí eile i ndáil le hachainíocha, agus comhar agus caibidíocht le parlaimintí agus údaráis náisiúnta, mar aon le hinstituídí eile AE (go háirithe an Coimisiún agus an tOmbudsman Eorpach).

In 2014, rinne an Parlaimint [an Tairseach Ghréasáin Achainíochaa](#) sheoladh freisin, lenar cuireadh feabhas ar phróifil phoiblí agus ar thrédhearcacht na n-achainíocha. Lamháiltear leis an tairseach do rannpháirtíocht na saoránach, na ndaoine nádúrtha agus na gcónaitheoirí dlítheanacha in AE, ar féidir leo freisin idirghníomhú le AE tríd

[1] Áirítear faisnéis maidir le líon na n-achainíocha a fuarthas, a bhformáid, stádas, toradh, tir, teanga, náisiúntacht agus ábhar sna tuarascálacha bliantúla maidir le pléití an Choiste um Achainíocha; an tairseach ghréasáin; caidreamh leis an gCoimisiún, leis an gComhairle agus leis an Ombudsman; cuairteanna aimsithe faisnéise, éisteachtaí poiblí, staidéir arna gcoimisiúnú agus príomh-shaincheisteanna breise.

an tairseach, lena n-áirítear trí thacú le hachainí inghlactha^[2]. Tugtar treoir ar Tairseach Ghréasán Achainíocha na Parlaiminte freisin maidir le roinnt [roghanna malartacha ar achainíocha](#) atá ar fáil do shaoranaigh na hEorpa.

Georgiana Sandu

10/2023

[2]Chun tuilleadh eolais a fháil ar an gCoiste um Achainíocha, féach [An méid a bhfuil bainte amach ag an gCoiste um Achainíocha le linn théarma parlaiminteach 2014-2019 agus na dúshláin don todhchaí.](#)

4.1.5. AN TIONSCNAMH EORPACH Ó NA SAORÁNAIGH

Ionstraim thábhachtach um dhaonlathas rannphárteach in AE is ea an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (TES), lenar féidir le haon mhilliún saoránach a bhfuil cónaí orthu sa cheathrú chuid de na Ballstáit a iarraidh ar an gCoimisiún togra le haghaidh gníomh dlíthiúil a thíolacadh chun Conarthaí AE a chur chun feidhme. Ó cuireadh i bhfeidhm Rialachán 2011 lena mbunaítear nósanna imeachta mionsonraithe i ndáil le TES, rinneadh deich dtionscnamh a thíolacadh go Rathúil don Choimisiún. Amhail ó Eanáir 2020, tá feidhm ag rialacha nua chun TES a dhéanamh níos inrochtana.

BUNÚS DLÍ

- Airteagal 11(4) den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE);
- Airteagal 24(1) den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE);
- Rialachán (AE) Uimh. 211/2011 agus 2019/788;
- Rialacha 222 agus 230 de Rialacha Nós Imeachta na Parlaiminte.

CÚLRA

Is ionann tionscnaimh ó na saoránaigh agus ionstraimí atá ar fáil do shaoránaigh i mbunáite na mBallstát, bíodh sé sin ar an leibhéal náisiúnta, ar an leibhéal réigiúnach nó ar an leibhéal áitiúil, ach tá difríocht shuntasach eatarthu ó thaobh raon feidhme agus nós imeachta de. Coincheap shaoránacht AE, ónar eascair an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh (TES), tugadh isteach a chéaduair é i gConradh Maastricht (1.1.3). Thiar in 1996, roimh Chomhdháil Idir-rialtasach Amstardam, mholt Aire Gnóthaí Eachtracha na hOstaire agus Aire Gnóthaí Eachtracha na hIreland go dtabharfaí isteach an ceart ar thionscnaimh den sórt sin a thíolacadh i dteannta an chirt chun achainí a dhéanamh chuig Parlaimint na hEorpa, ach níor choinnigh an Chomhdháil an togra. Bhí forálacha maidir le tionscnamh ó na saoránaigh a bhí an-chosúil leis an gcóras reatha ar áireamh i dtosach i ndréacht-Chonradh an Bhunreachta. Cé gur dhiúltaigh Praesidium an Choinbhinsiúin do na forálacha sin a bheith ar áireamh sa téacs críochnaitheach, mar thoradh ar iarrachtaí comhbheartaithe eagraíochtaí de chuid na sochaí sibhialta, bhíothas in ann iad a choinneáil. I ndiaidh mhainneachtain an phróisis daingniúcháin do Chonradh an Bhunreachta, tugadh forálacha comhchosúla isteach an athuair le linn Conradh Liospóin a bheith á dhréachtú.

Ar na saolta seo, tá an ceart chun tionscnamh ó na saoránaigh a thíolacadh cumhdaithe faoi Theideal II CAE (forálacha maidir le prionsabail dhaonlathacha). Le hAirteagal 11(4) CAE, bunaítear ancreat bunúsach don cheart sin, agus leagtar amach in Airteagal 24(1) CFAE na prionsabail ghinearálta i gcomhair rialachán lena sainmhínítear nósanna imeachta nithiúla agus coinníollachá mionsonraithe. Ba thoradh ar chomhairliúchán fairsing é an togra le haghaidh rialacháin^[1]. Ghlac sé roinnt míonna an téacs críochnaitheach a chaibidliú agus a shocrú – rinneadh dréacht-togra a thíolacadh don Pharlaimint agus don Chomhairle an 31 Mártá 2010, agus thángthas ar chomhaontú polaitiúil an 15 Nollaig 2010, rud a d'fhág gurbh fhéidir leis an bParlaimint

[1]Páipéar Uaine ón gCoimisiún ([COM\(2009\)0622](http://COM(2009)0622)).

agus leis an gComhairle an téacs a ghlacadh go foirmiúil an 16 Feabhra 2011. An téacs a ndearna an Pharlaimint agus an Chomhairle é a chomhaontú, an 1 Aibreán 2011, tháinig sé i bhfeidhm faoi Rialachán (AE) Uimh. 211/2011 (an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh). Mar gheall ar roinnt oriúnuithe teicniúla a raibh gá leo ar leibhéal na mBallstát chun próiseas fíorúcháin chuíchóirithe a bhunú, níor tháinig an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh chun bheith infheidhme go dtí bliain ina dhiaidh sin. Faoin 1 Aibreán 2015, agus faoin dáta céanna gach trí bliana ina dhiaidh sin, tá sé de cheangal ar an gCoimisiún tuarascáil a thíolacadh ar chur i bhfeidhm an Rialacháin maidir leis an Tionscnamh ó na Saoránaigh d'fhoinn go bhféadfaí athbhreithniú a dhéanamh air. Rinne an Coimisiún na tuarascálacha sin a ghlacadh an 31 Márta 2015 mar [COM\(2015\)0145](#) agus an 28 Márta 2018 mar [COM\(2018\)0157](#). Sna teachtaireachtaí sin, tugadh léargas ar an staid mar a bhí, bhí measúnú inti ar chur chun feidhme TES agus leagadh amach inti liosta dúshlán a sainaithníodh tar éis na chéad sé bliana de chur chun feidhme an chreata reachtaigh agus institiúidigh nua sin. Tarraingíodh aird iontu ar roinnt easnamh agus cuireadh san áireamh iontu líon moltaí a ndearna an Pharlaimint iad a áireamh ina tuarascálacha, maille le cuid den taighde substainteach a rinneadh ar thionscnamh na Parlaiminte^[2].

Nuair a tháinig an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh chun bheith infheidhme, léiríodh mórimní maidir le feidhmiú na hionstraime. Arís is arís eile, d'iarr an Pharlaimint go ndéanfaí athchóiriú ar an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh d'fhoinn na nósanna imeachta a shimplí agus a chuíchóiriú. Faoi dheoidh, an 13 Meán Fómhair 2017, thíolaic an Coimisiún a [thogra reachtach](#) chun TES a athbhreithniú. I ndiaidh caibidlíochtaí idirinstitiúideacha a bhí ar siúl idir Meán Fómhair agus Nollaig na bliana 2018, an 12 Nollaig 2018, tháinig an Chomhairle agus an Pharlaimint ar chomhaontú polaitiúil. Rinne an Pharlaimint an téacs comhaontaithe a ghlacadh an 12 Márta 2019 agus rinne an Chomhairle é a ghlacadh an 9 Aibreán. Rinneadh an gníomh críochnaitheach a shíniú an 17 Aibreán agus foilsíodh in Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh (IO L 130) é an 17 Bealtaine 2019.

Le rialacha nua TES (Rialachán (AE) 2019/788), aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 211/2011 agus tá feidhm acu amhail ón 1 Eanáir 2020. Maidir leis an gceart chun TES a thíolacadh, ba cheart é a scaradh go soiléir ón gceart chun achainí a thíolacadh, nós imeachta a bhfuil sé éagsúil leis ar mhórán bealaí substainteacha. Is féidir le saoránaigh AE nó le daoine nádúrtha nó dlítheanacha a bhfuil cónaí orthu san Aontas achainíocha a thíolacadh ([4.1.4](#)), agus ní mór aghaidh a thabhairt iontu ar shaincheisteanna a thagann laistigh de réimse gníomhaíochta de chuid an Aontais Eorpaigh agus a dhéanann difear don achainíoch go díreach. Is faoi bhráid Pharlaimint na hEorpa, ina cáil mar ionadaí díreach na saoránach ar leibhéal AE, a chuirtear achainíocha. Is ionann TES agus iarraidh dhíreach ar ionstraim shonrach dlí AE a bheith ann agus ní mór dó cloí le rialacha sonracha chun bheith cailithe. Thairis sin, sa deireadh thiар, is faoi bhráid an Choimisiúin a chuirtear é, arb é siúd amháin as measc na n-institiúidí a bhfuil sé de cheart aige tograí reachtacha a thíolacadh. I dtaca leis sin, tá TES comhchosúil ó thaobh cineáil leis an gceart tionscnaimh arna thabhairt don Pharlaimint (Airteagal 255 CFAE) agus don Chomhairle (Airteagal 241 CFAE).

[2] ['An Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh — Na chéad cheachtanna maidir le cur chun feidhme'](#), Pharlaimint na hEorpa, an Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Inmheánacha, Roinn Beartais C — Cearta na Saoránach agus Gnóthaí Bunreachtúla (2014).

NÓS IMEACHTA

A. Coiste saoránach

Ar a laghad, tá gá le bunstruchtúr eagrúcháin i gcomhair tionscnamh chomh mór sin. Is é an chéad chéim maidir le TES a chruthú ná coiste eagrúcháin a bhunú, ar a dtugtar ‘coiste saoránach’. Ní mór do sheachtar ar a laghad, a bhfuil cónaí orthu i seacht mBallstát éagsúla ar a laghad (ach ní gá go mbeadh seacht náisiúntacht éagsúla acu) agus atá sean go leor le vóta a chaitheamh sna toghcháin Eorpacha, an coiste a bhunú. Ní mór don choiste ionadaí agus comhalta ionaid a ainmniú chun gníomhú ina ndaoine teagmhála don TES sonrach.

Murab ionann agus tograí sin an Choimisiúin agus na Parlaiminte, leis an Rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh, ní dhéantar an aois íosta ag ar féidir tacú le TES a laghdú go 16 bliana d’aois, ach tá cead ag na Ballstáit an aois íosta a shocrú ag 16 bliana d’aois, más é a rogha é déanamh amhlaidh.

B. Clárú

Sular féidir leis ráitis tacaíochta ó shaoránaigh a bhailiú, ní mór don choiste an tionscnamh a chlárú leis an gCoimisiún. Mar chuid de sin, is gá doiciméad a thíolacadh ina bhfuil teideal agus ábhar an tionscnaimh, agus cur síos gearr air, agus ina leagtar amach an bunús dlí a mholtar le haghaidh caingean dlí agus ina soláthraítear fainnéis faoi chomhaltaí an choiste agus faoi gach foinse tacaíochta agus cistiúcháin don tionscnamh atá á mholadh. Féadfaidh na heagraithe fainnéis níos mionsonraithe agus ábhar eile, amhail dréacht den doiciméad reachtach atá á mholadh, a sholáthar in iarscríbhinn.

Bíonn dhá mhí ag an gCoimisiún chun cinneadh a dhéanamh i dtaobh ar cheart an tionscnamh atá á mholadh a chlárú. Ní chlárófar é mura mbeidh na ceanglais níos imeachta comhlíonta nó má thagann sé lasmuigh de chreat chumhachtaí an Choimisiúin togra le haghaidh gníomh reachtach a thíolacadh chun críche na Conarthaí a chur chun feidhme. Diúltófar don chlárú freisin más léir go bhfuil an tionscnamh suaibhreosach, míchuí nó cráiteach, nó más rud é go bhfuil sé contrártha do luachanna an Aontais amhail mar a leagtar amach in Airteagal 2 CAE iad. Féadfaidh an cinneadh ón gComhairle a bheith faoi réir sásamh breithiúnach nó seachbhreithiúnach. Déantar tionscnaimh chláraithe a fhoilsíú ar thairseach ghréasáin an Choimisiúin.

Chun an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a dhéanamh níos inrochtana agus chun a chinntí go ndéanfar an líon tionscnamh is mó is féidir a chlárú, tá an fhéidearthacht sa rialachán nua freisin tionscnaimh a chlárú go páirteach.

C. Ráitis tacaíochta a bhailiú

A luarthe a chláraithe an tionscnamh, is féidir leis na heagraithe tosú ar ráitis tacaíochta a bhailiú. Ní mór é sin a dhéanamh laistigh de 12 mhí tar éis an chláraithe. Is féidir ráitis tacaíochta a bhailiú ar pháipéar nó go leictreonach. Má bhailítear go leictreonach iad, ní mór do na húdaráis náisiúnta ábhartha an córas bailithe ar líne a dheimhniú ar dtús. Déantar rialacha mionsonraithe maidir le sonraíochtaí teicniúla na gcóras bailithe ar líne a leagan síos i rialachán cur chun feidhme ón gCoimisiún ([Rialachán \(AE\) 2019/1799](#)). Gan beann ar cibé acu ar phaipéar nó go leictreonach a bhailítear na ráitis tacaíochta, tá feidhm ag na ceanglais chéanna sonraí chun críche fíorú a dhéanamh.

Chun go ndéanfaidh an Coimisiún é a bhreithniú, ní mór don TES aon mhilliún ráiteas tacaíochta a chruinniu laistigh de 12 mhí.

A bhuí leis an Rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh, tá saoránaigh AE in ann tacú le TES gan beann ar a n-áit chónaithe. Tugtar níos mó solúbthachta isteach leis freisin i ndáil leis an dáta tosaigh a roghnú don tréimhse le haghaidh sínithe a bhailiú, laistigh den sé mhí i ndiaidh an chláraithe. Ina theannta sin, déantar simplíú breise leis ar na ceanglais maidir le sonraí pearsanta do shínitheoirí TES. Bíodh sin mar atá, tá cead i gcónaí ag na Ballstáit a cheangal ar shínitheoirí a n-uimhreacha aitheantais iomlána a sholáthar.

Lena chois sin, leis an rialachán nua, leagtar síos an oibleagáid atá ar an gCoimisiún lárchóras bailithe ar líne a chur ar bun agus a oibriú agus deireadh a chur de réir a chéile le córais bhailithe aonair iar-2022.

Ar deireadh, tar éis don Pharlaimint é a éileamh, déantar foráil sa rialachán nua do thacaíocht fheabhsaithe d'eagraithe an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh trí bhíthin pointí teaghmhála i ngach Ballstát agus ardán comhoibritheach ar líne ar a bhfuil faisnéis agus cúnamh, tacaíocht phraiticiúil agus comhairle dhlíthiúil i dtaobh TES.

D. Fíorú agus deimhniú

Agus an lín riachtanach ráiteas tacaíochta bailithe acu ó lín leordhóthanach Ballstát, ní mór do na heagraithe iad a thíolacadh do na [húdaráis náisiúnta inniúla](#), a bhfuil sé de chúram orthu na ráitis tacaíochta arna dtiomsú ag an gCoimisiún a fhíorú bunaithe ar fhaisnéis arna craobhscaoileadh ag na Ballstáit. Is iondúil gur aireachtaí inmheánacha, coimisiúin toghcháin nó cláir daonra iad na húdaráis a gcuirtear an cúram sin orthu. Bíonn trí mhí ag na húdaráis náisiúnta na ráitis tacaíochta a dheimhniú, ach ní cheanglaítear orthu na sínithe a fhíorú.

E. Tíolacadh agus scrúdú

Ag an gcéim seo, iarrtar ar na heagraithe deimhnithe ábhartha ó na húdaráis náisiúnta a thíolacadh i dtaca le lín na ráiteas tacaíochta, agus ní mór dóibh faisnéis a sholáthar faoi chistiú arna fháil ó fhoinse ar bith. I bpriónsabal, ní foláir ranníocaíochtaí ar mó a suim ná EUR 500 a dhearbhú.

Ar an aighneacht a bheith faighe aige, tá sé de cheangal ar an gCoimisiún í a fhoilsíú láithreach i gclár, agus bualadh leis na heagraithe ar an leibhéal iomchuí chun deis a thabhairt dóibh mionsonraí a n-iarrata a mhíniú. I ndiaidh malartú tuairimí leis an gCoimisiún, tugtar deis do na heagraithe an tionscnamh a chur i láthair ag éisteacht phoiblí a ndéanann an Pharlaimint í a reáchtáil. Is é an coiste atá freagrach as ábhar an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh a eagraíonn an éisteacht (Rial 222 de Rialacha Nós Imeachta na Parlaiminte).

Leis an Rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh, déantar an tréimhse ama a fhadú, ó thrí go sé mhí, inar gá don Choimisiún freagra a thabhairt ar thionscnamh bailí. I dteachtaireacht ina leagtar amach a chonclúidí dlíthiúla agus polaitiúla i ndáil le gach tionscnamh, is gá don Choimisiún liosta foirmiúil de ghníomhaíochtaí a bhfuil sé de rún aici iad a dhéanamh, maille le hamlíne shoiléir dá gcur chun feidhme, a sholáthar. Thairis sin, in amas ar lán-trédhearcacht a chinntíú, leis an rialachán, cuirtear de cheangal ar na heagraithe tuairisc a thabhairt go rialta maidir le foinsí an chistithe agus na tacaíochta eile a thugtar. Cuirtear de cheangal ar an gCoimisiún leis freisin foirm theaghmhála a chur ar fáil ar an gclár agus ar shuíomh

gréasán poiblí TES ionas gur féidir le saoránaigh gearán a thaisceadh i dtaca le hiomláine agus cirte na faisnéise sin.

Treisítear arís eile le ról na Parlaiminte trí Rialachán nua TES agus trí leasuithe ar a Rialacha Nós Imeachta. Chun tionchar polaitiúil tionscnamh rathúil a threisiú, i ndiaidh na héisteachta poiblí, is féidir leis an bParlaimint díospóireacht a reáchtáil sa suí iomlánach agus rún a ghlacadh chun measúnú a dhéanamh ar an tacaíocht pholaitiúil don tionscnamh. Ar deireadh, déanfaidh an Pharlimint grinnscrúdú ar na gníomhaíochtaí arna ndéanamh ag an gCoimisiún mar fhreagairt ar an tionscnamh, a ndéantar iad a leagan amach freisin i dteachtaireachtaí sonracha ón gCoimisiún.

TIONSCNAIMH REATHA

Go dtí seo, tá an lín sínithe is gá bainte amach ag deich dtionscnamh (Right2Water, One of Us, Stop Vivisection, Ban Glyphosate, Minority SafePack, End the Cage Age, Save bees agus farmers, Stop finning – stop the trade, Save cruelty-free cosmetics, agus Fur Free Europe) agus cuireadh faoi bhráid an Choimisiúin iad. D'eagraigh an Pharlimint éisteachtaí le hionadaithe na dtionscnamh. Thug an Coimisiún freagra orthu sin inar leagadh amach a chonclúidí dlíthiúla agus polaitiúla. Ón uair a seoladh TES, tá 103 thionscnamh san iomlán cláraithe ag an gCoimisiún.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Is díol mór spéise i gcónaí don Pharlimint í ionstraim an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh. Sular tháinig Conradh Liospón i bhfeidhm, ghlac an Pharlimint rún ina raibh togra mionsonraithe le haghaidh chur chun feidhme an Tionscnaimh Eorpaigh ó na Saoránaigh. Tar éis theacht i bhfeidhm Chonradh Liospón, bhí an Pharlimint rannpháirteach go gníomhach sa chaibidlíocht ar an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. Rannchuidigh an Pharlimint go rathúil le hionstraim daonlathais rannpháirtíoch a bhí níos inrochtana agus níos saoráidí do na saoránaigh a dhéanamh den Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. I measc nithe eile, bhain sí amach laghdú, go dtí an ceathrú cuid díobh, ar an lín íosta Ballstát ónar gá ráitis tacaíochta a fháil; d'áitigh sí gur gá an fíorú ar inghlachthacht a dhéanamh ag céim an réamhchláraithe; agus d'éiligh sí na forálacha a bheith ann a d'fhágfadh go mbeadh sé de cheart ag saoránaigh agus cónaitheoirí uile AE, gan beann ar a náisiúntacht, TES a shíniú.

Rinne an Pharlimint roinnt iarrataí polaitiúla ar shimplíú agus cuíchóiriú a dhéanamh ar na níosanna imeachta le haghaidh TES a reáchtáil, agus ar a thionchar a mhéadú. Rinne an Pharlimint rún maidir leis an bpróiseas athbhreithnithe don Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a ghlacadh an 28 Deireadh Fómhair 2015, inar iarradh, inter alia, go ndéanfaí athbhreithniú ar an rialachán d'fhoinn simplíú a dhéanamh ar na ceanglais maidir le sonraí pearsanta agus d'fhoinn cistiú a sholáthar chun tacú le heagrú na dTionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. In 2017, sheol an Coiste um Ghnóthaí Bunreachtúla tuarascáil reachtach féintionscnaimh d'fhoinn fíorathbhreithniú a dhéanamh ar an Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh. I mí Mheán Fómhair 2017, bunaithe ar iarrataí na Parlaiminte agus ar chomhairliúchán poiblí, faoi dheoidh, rinne an Coimisiún a thogra le haghaidh rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh a eisiúint. An 20 Meitheamh 2018, ghlac an Coiste um Ghnóthaí Bunreachtúla a thuarascáil ar an togra ón gCoimisiún, agus is é a bhí ann ina dhiaidh sin ná vóta iomlánach, a bhí ar siúl an 5 Iúil 2018, chun túis a

chur le caibidíochtáí idirinstitiúideacha ar an Rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh.

An 12 Nollaig 2018, tháinig an Pharlaimint agus an Chomhairle ar chomhaontú polaitiúil. I ndiaidh rún ón bParlaimint an 12 Mártá agus fhormheas na Comhairle an 9 Aibreán, rinneadh an gníomh críochnaitheach a shíniú an 17 Aibreán 2019 agus foilsíodh san Iris Oifigiúil é an 17 Bealtaine 2019. Le rialacha nua TES (Rialachán (AE) 2019/788), aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 211/2011 agus tá feidhm acu amhail ón 1 Eanáir 2020.

A bhúí leis an Rialachán nua maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na Saoránaigh, tá TES níos inrochtana, ar bheagán maorlathais agus is fusa ag eagraithe agus ag tacadóirí é a úsáid, agus is treise an obair leantach ina leith dá bharr freisin.

An 15 Iúil 2020, ghlac an Pharlaimint agus an Chomhairle bearta sealadacha chun aghaidh a thabhairt ar éifeachtaí phaindéim COVID-19 ar chur chun feidhme an Tionscnaimh Eorpáigh ó na Saoránaigh. Fágann na rialacha nua gur féidir síneadh a chur le tréimhsí bailiúcháin na dtionscnamh ó na saoránaigh dá ndearna an phaindéim difear.

An 3 Meitheamh 2021, ghlac an Coimisiún cinneadh cur chun feidhme chun síneadh a chur leis an tréimhse le haghaidh ráitis tacaíochtaí do na Tionscnaimh Eorpacha ó na Saoránaigh a bhailíú; rinneadh uasfhad na tréimhse bailithe a fhadú go dtí an 31 Nollaig 2022.

An 13 Meitheamh 2023, ghlac an Pharlaimint rún maidir le cur chun feidhme na Rialachán maidir leis an Tionscnamh Eorpach ó na saoránaigh.

Alessandro Davoli
10/2023

4.2. AN LIMISTÉAR SAOIRSE, SLÁNDÁLA AGUS CEARTAIS

4.2.1. LIMISTÉAR SAOIRSE, SLÁNDÁLA AGUS CEARTAIS: GNÉITHE GINEARÁLTA

Leagann na Conarthaí an-tábhacht ar limistéar saoirse, slándála agus ceartais a chruthú. In 2009, tugadh isteach roinnt gnéithe tábhachtacha nua: nós imeachta cinnteoireachta níos éifeachtúla agus níos daonlathai, ar freagra é ar chealú struchtúr na gcolún a bhí ann roimhe sin; cumhachtaí méadaithe do Chúirt Breithiúnais AE; agus ról nua do pharlaimintí náisiúnta. Neartaítear cearta bunúsacha le Cairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh atá ceangailteach ó thaobh dlí.

AN BUNÚS DLÍ

Airteagal 3(2) den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE). Leagann an tAirteagal sin, ina leagtar amach príomhchuspóirí AE, tábhacht níos mó ar chruthú limistéir saoirse, slándála agus ceartais (LSSC) ná mar a rinne Conradh Nice, a tháinig roimhe, mar luatear an aidhm sin anois fiú sula luatear bunú margaidh inmheánaigh.

Baineann Teideal V den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE) – Airteagail 67 go 89 – le LSSC. Sa bheis ar na forálacha ginearálta, tá caibidlí sonracha sa teideal sin maidir le:

- Beartais maidir le seiceálacha ar theorainneacha, le tearmann agus le hinimirce;
- Comhar breithiúnach in ábhair shibhialta;
- Comhar breithiúnach in ábhair choiriúla;
- Comhar pólíneachta^[1].

Ní ghlacann an Danmhairg páirt i nglacadh na mbeart ag an gComhairle de bhun Theideal V CFAE (le [Prótacal Uimh. 22](#) – ‘an rogha diúltaithe’ – díolmaítear an Danmhairg ó pháirt a ghlacadh sa bheartas). Mar sin féin, tá *acquis* Schengen á chur chun feidhme aici ó 2001 ar bhonn idir-rialtasach. Maidir le comhar breithiúnach in ábhair shibhialta agus rialacha lena rialaítear na cúirteanna a bhfuil dlínse acu i ndíospóidí dlí de chineál sibhialta nó tráchtála idir daoine atá ina gcónaí i mBallstáit éagsúla ([Rialachán ‘an Bhruiséil I’](#)), thug Ríocht na Danmhairge agus AE [comhaontú maidir le dlínse agus le haithint agus forghníomhú breithiúnas in ábhair shibhialta agus thráchtála](#) i gcrích an 19 Deireadh Fómhair 2005. De réir Airteagal 3(2) den chomhaontú, nuair a ghlactar leasuithe, ní mór don Danmhairg fógra a thabhairt don Choi misiún faoina cinneadh i dtaca le cur chun feidhme a dhéanamh ar inneachar na leasuithe sin nó gan é a dhéanamh. Ní ghlacann Éire páirt i nglacadh agus i gcur i bhfeidhm beart sonrach ach amháin tar éis cinneadh a dhéanamh a bheith ‘rannpháirteach’ ([Prótacal Uimh. 21](#)).

Chomh maith leis na forálacha sin, ba cheart airteagail eile a lua freisin a bhfuil dlúthnasc acu le cruthú LSSC. Áirítear orthu sin Airteagal 6 CAE maidir leis an gCairt um Chearta Bunúsacha agus an Coinbhinsiún Eorpach chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint^[2], Airteagal 8 CFAE maidir le neamhionannais

[1]Féach Bileoga Eolais [4.2.2](#), [4.2.3](#), [4.2.5](#), [4.2.6](#), [4.2.7](#)

[2]Féach Bileog Eolais [4.1.2](#)

a dhíchur, Airteagal 15(3) CFAE maidir le rochtain ar dhoiciméid de chuid na n-institiúidí, Airteagal 16 CFAE maidir le cosaint sonraí pearsanta^[3], agus Airteagail 18 go 25 CFAE maidir le neamh-idirdhealú agus saoránacht den Aontas^[4]. Ach tá roinnt ‘clásail choscánaithe’ tugtha isteach le CFAE freisin do chásanna ina measann Ballstát go ndéanfadh dréachtreachtaíocht difear do ghnéithe bunúsacha dá chóras ceartais choiríuil (Airteagal 82(3) CFAE), agus rialacha íosta comhchoiteanna maidir le cionta coiriúla agus smachtbhannaí coiriúla a shainiu i gcás coireanna atá an-tromchúiseach agus a bhfuil gné thrasteorann ag baint leo (Airteagal 83(3) CFAE). Is é seo a leanas an chaoi ina n-oibríonn sé sin i gcleachtas: Cuirtear dréacht-treoir faoi bhráid na Comhairle Eorpáí agus cuirtear an gnáthnós imeachta reachtach ar fionraí. Má thagtar ar chomhthoil, déanfaidh an Chomhairle Eorpach an dréacht a tharchur ar ais chuig an gComhairle laistigh de thréimhse ceithre mhí, rud a chuirfidh deireadh le fionraí an ghnáthnós imeachta reachtaigh.

CUSPÓIRÍ

Leagtar síos na cuspóirí do LSSC in Airteagal 67 CFAE:

- ‘Is éard a bheidh san Aontas limistéar saoirse, slándála agus ceartais ina n-urramófar cearta bunúsacha agus córais agus traidisiún éagsúla dlí na mBallstát;
- Áiritheoidh sé nach mbeidh rialuithe teorann immheánaí ann do dhaoine agus cumfaidh sé comhbheartas maidir le tearmann, inimirce agus rialú ag teorainneacha seachtracha, arna bhunú ar an dlúthpháirtíocht idir Ballstáit a thugann cothrom na Féinne do náisiúnaigh tríú thír. Chun críoch an Teidil seo, déileálfar le daoine gan stát mar náisiúnaigh tríú thír;
- Déanfaidh an tAontas a dhícheall ardleibhéal slándála a áirithíú trí bhearta chun an choireacht, an ciníochas agus an tseineafóibe a chosc agus a chomhrac agus trí bhearta um chomhordú agus um chomhar idir na húdaráis phoílínéachta agus bhreithiúnacha agus údaráis inniúla eile, chomh maith le breithiúnais a aithint go frithpháirteach in ábhair choiríula, agus, más gá, trí na dlíthe coiriúla a chomhfhogasú;
- Éascoidh an tAontas an rochtain ar an gceartas, go háirithe trí phrionsabal an aitheantais fhritpháirtíogh do chinntí breithiúnacha agus seachbhreithiúnacha in ábhair shibhialta’.

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Príomhghnéisíthe nua arna dtabhairt isteach le Conradh Liospón

1. Nós imeachta cinnteoireachta níos éifeachtúla agus níos daonlathaí

Le Conradh Liospón, cuireadh deireadh leis an tríú colún, a bhí bunaithe ar chomhar idir-rialtasach, agus rinneadh ginearálú ar an modh Comhphobail in LSSC ar an gcaoi sin. De ghnáth, glactar tograí reachtacha anois faoin ngnáthnós imeachta reachtach a leagtar amach in Airteagal 294 CFAE. Gníomhaíonn an Chomhairle trí thromlach cáilithe, agus tugann Parlaimint na hEorpa, mar chomhreachtóir, a tuairim uaithi tríd an nós imeachta comhchinnteoireachta.

[3]Féach Bileog Eolais [4.2.8](#)

[4]Féach Bileog Eolais [4.1.1](#)

2. Ról nua do pharlaimintí náisiúnta

Le hAirteagal 12 CAE agus Prótacail Uimh. 1 agus Uimh. 2, leagtar síos ról na bparlaimintí náisiúnta in AE. Tá ocht seachtaine ag parlaimintí náisiúnta anois le haon togra reachtach ar leith a scrúdú i bhfianaise phrionsabal na coimhdeachta; go dtí go dtiocfaidh deireadh leis an tréimhse sin, ní féidir cinneadh a dhéanamh ar leibhéal an Aontais maidir leis an togra sin. Maidir le LSSC, má iarrann aon cheathrú de na parlaimintí náisiúnta amhlaidh, caithfear athbhreithniú a dhéanamh ar thogra (Airteagal 7(2) de Phrótacal Uimh. 2).

Is féidir imeachtaí le haghaidh neamhniú a thabhairt os comhair na Cúirte Breithiúnais má sháraíonn gníomh reachtach prionsabal na coimhdeachta.

Tá parlaimintí náisiúnta rannpháirteach i meastóireacht ar Eurojust agus Europol (Airteagail 85 agus 88 CFAE).

3. Cumhactaí méadaithe do Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh^[5]

Is féidir leis an gCúirt Bhreithiúnais réamhrialuithe a thabhairt uaithi anois, gan srian, maidir le gach gné de LSSC. Tar éis dheireadh idirthréimhse cúig bliana ó theacht i bhfeidhm Chonradh Liospón (i.e. ón 1 Nollaig 2014), is féidir gníomhartha i réimse an chomhair pólíneachta agus an chomhair bhreithiúnaigh in ábhair choiriúla arna nglacadh faoin gConradh roimhe sin a bheith faoi réir imeachtaí den chineál sin freisin. Tá feidhm ag an gcóras céanna maidir le himeachtaí i dtaca le neamhghníomh in oibleagáid a chomhlíonadh (Prótacal Uimh. 36).

4. Ról níos lárnaí don Choimisiún

Is gné thábhachtach nua é an fforas gur féidir leis an gCoimisiún imeachtaí i dtaca le neamhghníomh in oibleagáid a chomhlíonadh a thionscnamh i gcoinne Ballstáit nach gcomhlíonann na forálacha a bhaineann le LSSC, lena dtugtar cumhacht nua i dtaca le faireachán a dhéanamh ar chur i bhfeidhm reachtaíochta.

5. Rannpháirtíocht fhéideartha na mBallstát i meastóireacht ar chur chun feidhme bheartas LSSC

Cuirtear in iúl le hAirteagal 70 CFAE gur féidir leis an gComhairle, ar thogra ón gCoimisiún, bearta a ghlacadh lena leagtar síos socruthe trína ndéanann na Ballstáit, i gcomhar leis an gCoimisiún, meastóireacht oibiachtúil agus neamhchlaonta ar chur chun feidhme bheartais LSSC ag údaráis na mBallstát.

B. Ról pleanála na Comhairle Eorpaí

Le hais na n-athruithe a tháinig isteach le Conarthaí i ndiaidh a chéile, bhí tábhacht ar leith ag ról na Comhairle Eorpaí sna forbairtí agus sa dul chun cinn a tharla i réimsí éagsúla LSSC.

Bhí cruinniú speisialta san áireamh ag Comhairle Eorpach Tampere i mí Dheireadh Fómhair 1999 chun plé a dhéanamh ar conas limistéar saoirse, slándála agus ceartais a bhunú trí leas iomlán a bhaint as na deiseanna arna dtabhairt le Conradh Amstardam.

I mí na Samhna 2004, ghlac an Chomhairle Eorpach plean gníomhaíochta nua cúig bliana, Clár na Háige.

[5]Féach Bileog Eolais [1.3.10](#)

An 10 agus an 11 Nollaig 2009, ghlac an Chomhairle Eorpach Clár Stócolm. Leis an gclár ilbhliantúil sin don tréimhse ó 2010 go 2014, díríodh ar leasanna agus ar riachtanais saoránach agus daoine eile a bhfuil freagacht ag an Aontas astu.

Déanann Conradh Liospón ról tábhachtach na Comhairle Eorpáí i dtaca le '[sainiú a dhéanamh ar] na treoirínté straitéiseacha don phleanáil reachtach agus oibríochtúil laistigh de limistéar na saoirse, na slándála agus an cheartais' (Airteagal 68 CFAE) a aithint go foirmiúil. I mí an Mheithimh 2014, shainigh an Chomhairle Eorpach na treoirínté sin thar na blianta ina dhiaidh sin. Tá siad i gcomhréir leis na tosaíochtaí a leagtar amach sa chlár oibre straitéiseach do AE, a glacadh freisin i mí an Mheithimh 2014.

C. Bunú shainchomhlachtaí bainistíochta LSSC: na gníomhaireachtaí

Cuireadh gníomhaireachtaí éagsúla ar bun chun formhaoirseacht a dhéanamh ar bheartais i roinnt réimsí tábhachtacha de LSSC: [Europol](#), do chomhar pólíneachta; [Gníomhaireacht an Aontais Eorpáigh um Oiliúint i bhForfheidhmiú an Dilí](#) (CEPOL); [Eurojust](#), do chomhar breithiúnach in ábhair choiriúla; [Gníomhaireacht AE um Chearta Bunúsacha](#) (FRA), a dhéileálann le cearta bunúsacha agus idirdhealú; an [Láirionad Faireacháin Eorpach um Dhrugaí agus um Andúil i nDrugáí](#) (EMCDDA); An [Ghníomhaireacht Eorpach um an nGarda Teorann agus Cósta](#) (Frontex), atá freagach as comhordú a dhéanamh ar rialú na dteorainneacha seachtracha; [Gníomhaireacht AE um Thearmann](#) (EUAA); [Oifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpáigh \(OIPE\)](#)^[6] agus [Gníomhaireacht AE chun Bainistiú Oibríochtúil a dhéanamh ar Chórás Mhórscála TF in LSSC](#) (eu-LISA).

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Tá réimse uirlísí agus cumhachtaí ag Parlaimint na hEorpa a chuireann ar a cumas a ról a chomhlíonadh ina ionmláine:

- Inniúlacht reachtach a mhéid go gníomhaíonn Parlaimint na hEorpa, ó theacht i bhfeidhm Chonradh Liospón in 2009, mar chomhreachtóir faoin ngnáthnós imeachta reachtach. Is é seo an rial ghinearáltaanois, ach tá roinnt eisceachtaí ann. Áirítear orthu sin bearta atá ceaptha chun 'comhar riarracháin idir ranna ábhartha na mBallstát' (Airteagal 74 CFAE) a áirithíu, atá fós faoi réir 'nósimeachta reachtach speisialta' agus an Chomhairle ag gníomhú ar thogra ón gCoimisiún nó ó aon cheathrú de na Ballstáit, agus tar éis di dul i gcomhairle leis an bParlaimint. Anuas air sin, tá feidhm ag nósimeachta reachtach speisialta (an Chomhairle ag gníomhú di d'aon toil tar éis di dul i gcomhairle leis an bParlaimint) maidir le bearta lena leagtar síos na coinníollacha agus na teorainneacha le haghaidh comhar pólíneachta (Airteagal 89 CFAE) nó forálacha maidir le pasanna, cártáí aitheantaí agus ceadanna cónaithe (Airteagal 77(3) CFAE);
- Inniúlacht bhuiséadach, agus Parlaimint na hEorpa freagach, i gcomhpháirt leis an gComhairle, as buiséad an Aontais i gcomhair cláir i réimse LSSC a leagan síos;
- Inniúchadh ar ghníomhaíochtaí ghníomhaireachtaí an Aontais atá ag feidhmiú sa réimse beartais sin, mar shampla trí thoscaireachtaí a chur chuig na Ballstáit nó chuig teorainneacha seachtracha an Aontais chun fadhbanna a shainaithint agus

[6] Féach Bileog Eolais [4.2.6](#)

chun a fhíorú conas a dhéantar reachtaíocht a ghlactar ar leibhéal an Aontais a chur chun feidhme;

- An chumhacht chun imeachtaí le haghaidh neamhniú a thabhairt os comhair na Cúirte Breithiúnais, a d'fheidhmigh Parlaimint na hEorpa, mar shampla, chun neamhniú a iarraidh i dtaca le forálacha áirithe de ghníomhartha reachtacha;
- Cumhacht an tionscnaimh pholaitiúil, a fheidhmíonn Parlaimint na hEorpa trí thuarascálacha agus rúin féintionscnaimh a ghlacadh maidir le hábhair a roghnaíonn sí dul i ngleic leo.

Is féidir achoimre a thabhairt ar na príomhthosaíochtaí a bhfuil béim leanúnach leagtha ag Parlaimint na hEorpa orthu le blianta beaga anuas mar seo a leanas:

- Tábhacht mhéadaithe LSSC i gcomhthéacs fhorbairt AE a aithint agus a chur san áireamh;
- Deireadh a chur leis an tríú colún agus réimsí an chomhair pólíneachta agus an chomhair bhreithiúnaigh in ábhair choiriúla a thabhairt isteach i raon feidhme nósanna imeachta agus reachtaíocht an Aontais chun go gcuirfí ar chumas Pharlaimint na hEorpa a ról daonlathach iomlán a chomhlíonadh sa phróiseas reachtach;
- Fáil réidh le haontoilíocht sa Chomhairle chun cinnteoireacht a éascú;
- Cothromaíocht chóir a choinneáil idir cosaint chearta bunúsacha na saoránach agus na gcónaitheoirí agus ceanglais slándála agus frithsceimhlitheoirreachta, agus a áirithíú go léirítear an chothromaíocht sin sa reachtaíocht agus sa chur chun feidhme;
- Cosaint agus cur chun cinn na gceart bunúsach a neartú, go háirithe trí Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh, atá ceangailteach ó thaobh dlí, a ghlacadh agus trí Ghníomhaireacht um Chearta Bunúsacha a bhunú, agus tríd an [gcoiste fiosrúcháin maidir le húsáid Pegasus agus earraí spaireachta faireachais comhchosúla](#) a bhunú freisin, ina ndearnadh meastóireacht ar an gcaoi a ndearnadh úsáid earraí spaireachta i gcoinne shaoránaigh an Aontais difear do phróisis dhaonlathacha agus do chearta na saoránach aonair san Aontas.

Is í an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla i bParlaimint na hEorpa a d'ullmhaigh an bhileog eolais seo.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

4.2.2. BEARTAS TEARMAINN

Is é is aidhm le beartas tearmainn AE ná stádas iomchuí a thairiscint d'aon náisiúnach tríú tir atá ag iarraidh cosaint idirnáisiúnta i gceann de na Ballstáit agus chun a áirithiú go gcomhlíontar prionsabal an *non-refoulement*^[1]. Chun na críche sin, tá iarracht á déanamh ag an Aontas chun Comhchóras Eorpach Tearmainn a fhorbairt.

BUNÚS DLÍ

- Airteagail 67(2), 78 agus 80 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE);
- Airteagal 18 de Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh.

CUSPÓIRÍ

Is í aidhm AE ná chun comhbheartas a fhorbairt maidir le tearmann, cosaint choimhdeach agus cosaint shealadach d'fhoinn stádas iomchuí a thairiscint do gach náisiúnach tríú tir a bhfuil cosaint idirnáisiúnta de dhíth air, agus chun a áirithiú go ndéanfar prionsabal an *non-refoulement* a urramú. Ní mór don bheartas sin a bheith i gcomhréir le Coinbhinsiún na Ginéive i dtaobh Stádas Dídeanaithe an 28 Iúil 1951 agus le Prótacal an 31 Eanáir 1967 a ghabhann leis. Ní sholáthraítear in CFAE ná sa Chairt um Chearta Bunúsacha sainmhíniú ar na téarmaí 'tearmann' nó 'dídeanaí', ach déantar tagairt shonrach sa dá dhoiciméad do Coinbhinsiún na Ginéive agus dá Phrótaclaraon.

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Dul chun cinn faoi Chonarthaí Amstardam agus Nice

Faoi Chonradh Maastricht na bliana 1993, tugadh isteach i gcreat institiúideach an Aontais Eorpaigh an comhar idir-rialtasach a bhí ann roimhe sin maidir le tearmann. Mar an príomhghníomhaí, bhí an Chomhairle chun an Coimisiún a rannpháirtíú ina cuid oibre agus an Pharlaimint a chur ar an eolas faoina tionscnaimh tearmainn; ní raibh aon dlínse ag Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) i dtaca le gnóthaí tearmainn.

I 1999, thug Conradh Amstardam cumhachtaí nua d'institiúidí an Aontais Eorpaigh chun reachtaíocht a tharraingt suas i réimse an tearmainn trí úsáid a bhaint as sásra institiúideach sonrach: idirthréimhse cúig bliana le ceart comhroinnta tionscnaimh idir an Coimisiún agus na Ballstáit agus cinneadh d'aon toil sa Chomhairle tar éis dul i gcomhairle leis an bParlaimint; lena chois sin, bronnadh dlínse i gcásanna sonracha ar CBAE. Chomh maith leis sin, foráladh le Conradh Amstardam, tar éis na cúig bliana tosaigh sin, go bhféadfadh an Chomhairle nós imeachta na comhchinnteoireachta a chur i bhfeidhm agus gur cheart go nglacfadh an Chomhairle a cinntí feasta trí thromlach cáilithe. Ghlac an Chomhairle cinneadh chun na críche sin ag deireadh 2004

[1] Ceann de bhunphrionsabail den dlí idirnáisiúnta um dhídeanaithe agus um chearta an duine ná cosc a chur ar stáit daoine aonair a chur ar ais chuig tir ina bhfuil fíorbaol ann go ndéanfar géarleanúint, céastóireacht, íde atá mídhonna ná táireach ná aon sárú eile ar chearta an duine orthu.

agus tá feidhm ag an nós imeachta comhchinnteoireachta (ar a dtugtar an gnáthnós imeachta reachtachanois) ó 2005.

Le glacadh Chlár Tampere i nDeireadh Fómhair 1999, chinn an Chomhairle Eorpach gur cheart go gcuirí an Comhchóras Eorpach Tearmainn chun feidhme in dhá chéim: ba cheart go leanfadh as glacadh íoschaighdeán coiteann sa ghearrthéarma nós imeachta comhchoiteann agus stádas aonfhoirmeach a bheith ann dóibh siúd ar deonaíodh tearmann dóibh atá bailí ar fud AE go fadtréimhseach.

Is é a bhí mar thoradh air sin an 'chéad chéim' den Chomhchóras Eorpach Tearmainn (CET) ó 1999-2004, lena mbunaítear na critéir agus na sásraí lena gcinntear cé acu Ballstát atá freagrach as scrúdú a dhéanamh ar iarratais ar thearmann (a ghlacann ionad Choinbhinsiún Bhaile Átha Cliath/Idir-rialtasach 1990), lena n-áirítear an Bunachar Sonraí Dachtalascópachta Eorpach (Eurodac) a bhunú chun sonraí méarlorg a stóráil agus a chur i gcomparáid. Sainíodh leis freisin íoschaighdeán choiteanna a raibh na Ballstáit chun cloí leo maidir le glacadh iarrthóirí tearmainn, critéir chinntithe cailíochta do chosaint idirnáisiúnta agus cineál na cosanta a tugadh, agus na nósanna imeachta bunaithe chun stádas dídeanaí a dheonú agus a tharraingt siar. Chuimsigh reachtaíocht eile cosaint shealadach i gcás mórfhlódú isteach.

I mí na Samhna 2004, iarradh i gClár na Háige ionstraimí agus bearta an dara céim a ghlacadh faoi dheireadh 2010, agus cuireadh béis ar uaillmhian an Aontais dul níos faide ná na caighdeáin fosta a bhaint amach agus nós imeachta tearmainn amháin a fhorbairt ina mbeadh ráthaíochtaí comhchoiteanna agus nós imeachta aonfhoirmeach dóibh siúd a dtugtar cosaint dóibh. I gComhaontú Eorpach 2008 um Inimirce agus um Thearmann, cuireadh an spriocdháta sin siar go 2012.

B. Conradh Liospón

Tháinig athrú ar an scéal le Conradh Liospón, a tháinig i bhfeidhm i mí na Nollag 2009, trí na bearta maidir le tearmann a athrú ó chaighdeáin fosta a leagan síos chuig comhchóras a chruthú ina mbeadh stádas aonfhoirmeach agus nósanna imeachta aonfhoirmeacha.

Ní mór do na nithe seo a leanas a bheith ar áireamh sa chomhchóras sin:

- Stádas aonfhoirmeach tearmainn;
- Stádas aonfhoirmeach cosanta coimhdí;
- Comhchóras de chosaint shealadach;
- Nósanna imeachta coiteanna chun stádas aonfhoirmeach tearmainn nó cosanta coimhdí a dheonú agus é a tharraingt siar;
- Critéir agus sásraí chun a chinneadh cé acu Ballstát atá freagrach as iarratas a bhreithniú;
- Caighdeáin maidir le dálaí glactha;
- Comhpháirtíocht agus comhar le tíortha nach de chuid an Aontais iad.

Ó glacadh Conradh Liospón, d'fhoráil Airteagal 80 CFAE go sonrach freisin do phrionsabal na dlúthpháirtíochta agus na comhroinnte córa freagrachta, lena n-áirítear aon ualaí airgeadais, idir na Ballstáit. Ba cheart, más gá, bearta iomchuí a bheith i ggníomhaíochtaí AE a bhaineann le tearmann chun a áirithíú go ndéanfar de réir an phrionsabail sin. Leis an gconradh, rinneadh athrú suntasach freisin ar an nós imeachta cinnteoireachta maidir le gnóthaí tearmainn, trí nós imeachta caighdeánach

a dhéanamh den chomhchinnteoireacht. Ina theannta sin, feabhsaíodh na socruthe maidir le maoirseacht bhreithiúnach a bheith á déanamh ag CBAE. Is féidir le haon chúirt i mBallstát réamhrialuithe a lorganois, seachas círteanna náisiúnta deiridh amháin, faoi mar a bhí roimhe sin. Chuir sé sin ar chumas CBAE corpsa níos mó dlí a forbairt i réimse an tearmainn.

Le Clár Stócolm, arna ghlacadh ag an gComhairle Eorpach an 10 Nollaig 2009, don tréimhse 2010-2014, athdhaingnítear an cuspóir 'réimse coiteann cosanta agus dlúthpháirtíochta a bhunú atá bunaithe ar nós imeachta comhchoiteann tearmainn agus stádas aonfhoirmeach dóibh siúd a bhfuil cosaint idirnáisiúnta deonaithe dóibh'. Leagtar béim ann, go háirithe, ar an ngá leis an dlúthpháirtíocht éifeachtach a chur chun cinn leis na Ballstáit sin a bhfuil brú faoi leith orthu, agus an ról lárnach a bheadh ag an Oifig nua Tacaíochta Eorpach do Chúrsaí Tearmainn (EASO, ar a dtugtar Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Thearmann ([EUAA](#)) faoi láthair).

Cé gur chuir an Coimisiún a thograí don dara céim de CET síos chomh luath le 2008-2009, bhog na caibidlíochtaí ar aghaidh go mall. Dá réir sin, glacadh an 'dara céim' de CETtar éis theacht i bhfeidhm Chonradh Liospóin, agus rinneadh an bhéim ar chaighdeán íosta a athrú go nós imeachta comhchoiteann tearmainn ar bhonn stádas cosanta aonfhoirmeach.

C. Na príomhionstraimí dlí atá ann faoi láthair agus na hiarrachtaí athchóirithe reatha

Forbraíodh Treoir 2001/55/CE ón gComhairle an 20 Iúil 2001 maidir le caighdeán íosta do chosaint shealadach a thabhairt i gcás mórphlódú isteach de dhaoine easáitithe agus maidir le bearta lena gcuirtear cothromáfocht chun cinn idir iarrachtaí idir Bhallstáit i dtaca leis na daoine sin a ghlacadh agus le hiarmháirtí an ghlactha sin a iompar ([an Treoir um Chosaint Shealadach](#)) mar chreat chun bainistiú a dhéanamh ar mhórphlódú isteach gan choinne de dhaoine easáitithe agus cosaint láithreach á soláthar dóibh. Tá sé mar aidhm leis an treoir sin na héagothromáochtaí a laghdú i mbeartais na mBallstát maidir le glacadh agus déileáil le daoine easáitithe i gcás mórphlódú isteach, agus dlúthpháirtíochta a chur chun cinn idir na Ballstáit. Chuir an Chomhairle tús léi den chéad uair mar fhreagairt ar ionradh na Rúise, nach bhfacthas a leithéid riagh cheana, ar an Úcráin an 24 Feabhra 2022 chun cúnamh tapa agus éifeachtach a chur ar fáil do dhaoine atá ag teitheadh ón gcogadh san Úcráin.

Seachas an [Treoir athmhúnlaithe maidir le Cáilitheacht](#), a tháinig i bhfeidhm i mí Eanáir 2012, níor tháinig na gníomhartha eile athmhúnlaithe i bhfeidhm ach i mí Iúil 2013 ([Rialachán Eurodac; Rialachán Bhaile Átha Cliath III](#); an [Treoir maidir le Coinníollacha Glactha](#); agus an [Treoir maidir le Nósanna Imeachta Tearmainn](#)), a d'fhág gur tháinig moill ar an trasúi a rinneadh i lár mhí Iúil 2015 ag buaic na géarchéime imirce. I mí an Mheithimh 2014, tharraing an Chomhairle Eorpach suas na [treoirínte straitéiseachá i gcomhair pleánáil reachtach agus oibríochtaíl](#) i réimse na saorise, na slándála agus an cheartais (féach Airteagal 68 CFAE) do na blianta amach anseo bunaithe ar an [teachtaireacht ón gCoimisiún](#) ó mhí an Mhárta 2014, agus ag cur leis an dul chun cinn a bhí déanta ag Clár Stócolm. Leagtar béim sna treoirínte sin gur thosaíocht gan sárú é CET a thrasúi go hiomlán agus é a chur chun feidhme go héifeachtach.

I bhfianaise an bhrú imirce ó bhí 2014 ann, i mí na Bealtaine 2015 d'eisigh an Coimisiún an [Clár Oibre Eorpach maidir leis an Imirce \(4.2.3\)](#), inar moladh roinnt beart chun dul i gneic leis an mbrú sin, lena n-áirítear cur chuige na dteophointí – arna roinnt idir EASO (ar a dtugtar EUAA faoi láthair), an Ghníomhaireacht Eorpach um an nGarda

Teorann agus Cónsta (Frontex roimhe seo) agus Gníomhaireacht an Aontais Eorpáigh i ndáil le Comhar i bhForfheidhmiú an Dlí (Europol) – lena mbaineann obair ar an láthair le Ballstáit túslíne chun inimircigh a aithint, a chlárú agus a méarloit a thógáil go mear. Bhí cur chuige na dteophointí ceaptha freisin cur le cur chun feidhme na sásraí um athshuálmh éigeandála do 160 000 duine san ionlán a bhfuil cosaint idirnáisiúnta de dhíth orthu. Mhol an Coimisiún na sásraí chun cabhrú leis an Iodáil agus leis an nGréig agus ghlac an Chomhairle leo an [14](#) agus an [22 Meán Fómhair 2015](#), tar éis dul i gcomhairle leis an bParlaimint. Seasadh le cinneadh na Comhairle sa chúirt i [mbreithiúnas](#) Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpáigh an 6 Meán Fómhair 2017. Tá athshocrú ceaptha le bheith ina shásra chun prionsabal na dlúthpháirtíochta agus comhroinnt chothrom na freagrachta a leagtar amach in Airteagal 80 CFAE a chur chun feidhme sa chleachtas. Tá na rátaí athshocraithe [níos ísle, áfach, ná mar a bhíothas ag súil leis](#) agus cuireadh athshocruithe chun feidhme go mall.

Leagtar amach sa Chlár Oibre Eorpach maidir leis an Imirce freisin céimeanna breise i dtreo athchóiriú CET, a cuireadh i láthair in dhá phacáiste de thograí reachtacha i mí na Bealtaine agus i mí Iúil 2016 agus phléigh an Parlaimint agus an Chomhairle iad le linn an téarma reacthaigh a tháinig chun deiridh i mí na Bealtaine 2019. Mar sin féin, níor glacadh aon ghníomh reachtach le linn théarma 2014-2019 toisc go raibh na comhaid á mblocáil sa Chomhairle nó toisc go bhfuil comhaid shonracha eile á gcur ar athlá toisc comhaid nasctha a bheith á mblocáil.

An 23 Meán Fómhair 2020, d'eisigh an Coimisiún an [Comhshocrú Nua maidir le hImirce agus Tearmann](#) chun iarracht a dhéanamh tú斯 nua a chur leis an athchóiriú ar CET a bhí ina stad. Is é is aidhm don Chomhshocrú cothromaíocht nua a bhaint amach idir an fhreagracht agus an dlúthpháirtíocht. Tá sé beartaithe ag an gCoimisiún an nós imeachta tearmainn a chomhtháthú i mbainistiú foriomlán imirce, agus é a nascadh le réamhscagadh agus filleadh;

Ba é bunú Ghníomhaireacht an Aontais Eorpáigh um Thearmann (EUAA), a tháinig in ionad EASO, an chéad cheann de na tograí um athchóiriú a formheasadh. Cuireadh EUAA ar bun le Rialachán (AE) 2021/2303, a [foilsíodh](#) san Iris Oifigiúil an 30 Nollaig 2021.

I mí Mheán Fómhair 2022, shínigh an Parlaimint agus cúig Uachtaráinacht rothlacha na Comhairle [treochlár](#) comhpháirteach maidir le heagrú, comhordú agus cur chun feidhme amlíne na caibidlíochta idir na comhreachtóirí maidir le CET agus an Comhaontú Eorpach Nua um Imirce agus um Thearmann. Gheall siad go n-oibreoidís le chéile chun an t-athchóiriú ar rialacha imirce agus tearmainn an Aontais a ghlacadh roimh thoghcháin Parlaimint na hEorpa in 2024.

Thángthas ar chomhaontú polaitiúil ag deireadh 2022 i dtaca leis an [athchóiriú ar an Treoir athmhúnlaithe maidir le Dálaí Glactha](#), i dtaca leis an togra le haghaidh [chreat athlonnaithe an Aontais](#) agus i dtaca leis an togra le haghaidh [Rialachán Cáilitheachta](#).

Tá cruinnithe tríthaobhacha idir an Parlaimint, an Chomhairle agus an Coimisiún ar siúl faoi láthair maidir leis na comhaid seo a leanas: [Rialachán Eurodac](#), an [Rialachán maidir leis an Nós Imeachta Tearmainn](#), an [Rialachán maidir le Scagadh](#), an [Rialachán maidir le Bainistiú Tearmainn agus Imirce](#), agus an [Rialachán maidir le Géarchéimeanna agus Cásanna force majeure](#).

Mhol an Coimisiún, i [Moladh uaidh maidir le bealaí dlíthiúla cosanta san Aontas](#), go gcuirfeadh na Ballstáit na gealltanais maidir le hathlonnú nach bhfuil comhlíonta acu go fóill chun feidhme, agus d'iarr sé ar na Ballstáit bealaí eile a thabhairt isteach agus úsáid

níos mó a bhaint astu le haghaidh ligean isteach ar phoras daonnúil amhail athaontú teaghlaigh agus scéimeanna urraíochta pobail nó príobháideacha, chomh maith le conairí comhlántacha atá nasctha leis an oideachas agus leis an obair.

D. An ghné sheachtrach

Is é an [Cur Chuige Domhanda i leith na hUimre agus na Soghluaisceachta](#), arna ghlacadh ag an gCoimisiún in 2011, an creat uileghabhálach i ndáil le beartas seachtrach AE maidir le himirce agus le tearmann. Sainíonn sé mar a dhéanann AE a idirphlé beartais agus an comhar le tíortha nach den Aontas Eorpach iad a láimhseáil, bunaithe ar thosaíochtaí atá sainithe go soiléir. Tá sé leabaithe i ngníomhaíocht sheachtrach iomlán AE agus tá comhar forbartha san áireamh ann. Is iad na príomhchuspóirí atá leis ná an imirce dhleathach a eagrú ar bhealach níos fearr, imirce neamhrialta a chosc agus a chomhrac, an tionchar forbartha atá ag imirce agus ag soghluaisceacht a uasmhéadú agus cosaint idirnáisiúnta a chur chun cinn.

Tháinig an Chomhairle Eorpach agus an Tuirc ar chomhaontú i mí an Mhárta 2016 a raibh mar aidhm leis sreibhadh na n-imirceach neamhrialta chun na hEorpa tríd an Tuirc a laghdú. De réir an [Ráitis ón Aontas Eorpach agus ón Tuirc](#), ba cheart gach imirceach neamhrialta nua agus gach iarrthóir tearmainn a thagann ón Tuirc chuirg oiléain na Gréige agus ar dearbháidh a n-iarratas ar thearmann a bheith neamh-inghlactha a chur ar ais chun na Tuirce. Chomh maith leis sin, in aghaidh gach Siriaigh a chuirtear ar ais go dtí an Tuirc, ba cheart Siriach eile a athlonnú in AE, mar mhalairear ar léirscaoileadh víosaí breise le haghaidh shaoránaigh na Tuirce agus íocaíocht EUR 6 bhilliún faoin tSaoráid do Dhídeanaithe sa Tuirc, go dtí deireadh na bliana 2018. De réir na [Tuarascála deiridh ar Dhul chun cinn ón gCoimisiún maidir le Cur Chun Feidhme an Chláir Oibre Eorpaigh maidir leis an Imirce](#) an 16 Deireadh Fómhair 2019, bhí ról lárnach ag an ráiteas chun a áirithiú go dtugadh aghaidh go héifeachtach ar dhúshlán na himirce sa Mheánmhuir Thoir. I mí Dheireadh Fómhair 2021, [d'iarr](#) an Chomhairle Eorpach ar an Tuirc cur chun feidhme iomlán neamh-idirdhealaitheach Ráiteas 2016 ón Aontas Eorpach agus ón Tuirc a áirithiú, lena n-áirítear vis-à-vis Poblacht na Cipire. Bhí idirphlé ardleibhéal i ndáil leis an imirce idir an tAontas Eorpach agus an Tuirc ar siúl an 23 Samhain 2023.

Ar cheann de na príomhthionscnamh a cuireadh i láthair sa Chomhshocrú Nua maidir le hUimre agus Tearmann bhí comhpháirtíochtaí saincheaptha agus comhthairbheacha a chur chun cinn le tíortha nach bhfuil san Aontas i réimse na himirce. I mí Iúil 2023, [shínigh](#) an Coimisiún Meabhrán Tuisceana leis an Túinéis.

Ar an leibhéal domhanda, i mí Mheán Fómhair 2016, ghlac Comhthionól Ginearálta na Náisiún Aontaithe d'aon toil [Dearbhú Nua-Eabhrac maidir le Dídeanaithe agus Imircigh](#), ar dearbhú polaitiúil tábhachtach é a bhfuil sé mar aidhm aige feabhas a chur ar an gcaoi a bhfreagraíonn an pobal idirnáisiúnta ar ghluaisceachtaí móra dídeanaithe agus imirceach, agus ar staideanna dídeanaithe a mhair tamall fada. Mar thoradh air sin, glacadh dhá chomhshocrú domhanda in 2018, ceann amháin maidir le dídeanaithe agus ceann eile maidir le himircigh eile. Leagtar amach i nDearbhú Nua-Eabhrac suíomh don Chreat Cuimsitheach Freagartha do Dhídeanaithe, ina sainítear gníomhaíochtaí ar leith atá de dhíth chun brú ar na tíortha óstacha a mhaolú agus chun feabhas a chur ar fhéintuilleamaíocht na ndídeanaithe, rochtain ar réitigh tríú thír a leathnú agus feabhas a chur ar dhálaí i dtíortha tionscnamh chun go bhféadfadh dídeanaithe filleadh go sábháilte agus le dínit. Bunaithe ar na ceithre phríomhchuspóir

sin, an 17 Nollaig 2018 dheardhaigh Comhthionól Ginearálta na Náisiún Aontaithe an [Comhshocrú Domhanda maidir le Dídeanaithe](#).

E. An maoiniú atá ar fáil do bheartais tearmainn

Is é an Ciste um Thearmann, Imirce agus Lánpháirtíocht ([AMIF](#)) an phríomhionstraim chistiúcháin i mbuiséad AE i réimse an tearmainn. Méadaíodh leithdháileadh CTIL le linn bhuiséad fadtéarmach an Aontais Eorpaigh roimhe seo (2014-2020), a tharla i gcomhthráth le géarchéim na himirce, ó EUR 3.31 billiún go EUR 6.6 billiún. Don bhuiséad fadtéarmach reatha de chuid an Aontais don tréimhse 2021-2027, méadaíodh an cistiu arís faoi AMIF go EUR 9.9 billiún, *inter alia* chun an imirce, an tearmann agus an lánpháirtíu a bhainistiú ar bhealach éifeachtach agus daonnachtúil, lena n-áirítear tacaíocht airgeadais do na Ballstáit le haghaidh dlúthpháirtíochta arna léiriú trí athlónnú agus athshocrú. Le hionstraimí eile cistiúcháin AE amhail Ciste Sóisialta na hEorpa ([2.3.2](#)), an Ciste um Chabhair Eorpach do na Daoine is Díothaí ([2.3.9](#)) agus Ciste Forbraíochta Réigiúnaí na hEorpa ([3.1.2](#)), déantar cistí a leithdháileadh freisin, chun tacú le lánpháirtíu dídeanaithe agus imirceach den chuid is mó, cé nach dtugtar cuntas ar leithligh sna línte buiséid ar sciar na gcistí a leithdháileadh orthu agus dá bhrí sin níl sé soiléir.

Ar an gcaoi chéanna, tháinig méadú ar an leithdháileadh tosaigh 2014-2020 a tugadh do [EASO \(ar a dtugtar EUAA faoi láthair\)](#) ó EUR 109 milliún go EUR 456 mhiliún. Chun a bheith réidh le tacaíocht oibríochtaí iomlán a thabhairt do nósanna imeachta tearmainn sa todhchaí, foráiltear do bhuiséad EUR 1.22 billiún sa chreat airgeadais ilbhliantúil (CAI) nua don tréimhse 2021-2027.

Bunaíodh an ionstraim um Chomharsanacht, Forbairt agus Comhar Idirnáisiúnta – An Eoraip Dhomhanda (ICFCI – An Eoraip Dhomhanda) le [Rialachán \(AE\) 2021/947](#). Tugtar le chéile inti an chuid is mó d'ionstraimí cistiúcháin sheachtraigh an Aontais a bhí mar ionstraimí ar leithligh sa tréimhse buiséid roimhe sin (2014-2020). Is ionann í agus EUR 79.5 billiún agus áirítear inti sprioc chaiteachais tháscach 10 % i ndáil leis an imirce (cur chuige solúbtha spreagthach i leith na himirce).

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Bhí Parlaimint na hEorpa i gcónaí go mór ar son CET, i gcomhréir le gealltanais dhlíthiúla AE. D'iarr sí freisin go ndéanfaí imirce neamhrialta a laghdú agus go gcosnófaí grúpaí leocheileacha.

An 7 Meán Fómhair 2022, [gheall](#) an Parlaimint agus cúig Uachtaráinacht rothlacha na Comhairle go n-oibreoidís le chéile chun na hathchóirithe ar rialacha imirce agus tearmainn an Aontais, ar cuireadh túis leo in 2016, a ghlacadh roimh thoghcháin Parlaimint na hEorpa in 2024.

Is féidir leis an bParlaimint caingean le haghaidh neamhniú a thabhairt os comhair CBAE. Baineadh feidhm as an ionstraim sin go rathúil (féach [breithíunas CBAE an 6 Bealtaine 2008](#)) chun na forálacha a bhaineann le socruithe chun an liosta coiteann de thríú tíortha a mheastar a bheith ina dtíortha sábháilte tionscnaimh agus tríú tíortha sábháilte san Eoraip dá bhforáiltear i dTreoir 2005/85/CE ón gComhairle a neamhniú.

Tabhair cuairt ar leathanach baile Parlaimint na hEorpa maidir le: [Réitigh AE don ghéarchéim imirce](#)

Georgiana Sandu
10/2023

Leathanaigh d'Fhíricí ar an Aontas Eorpach - 2024
www.europarl.europa.eu/factsheets/ga

4.2.3. BEARTAS INIMIRCE

Tá beartas inimirce Eorpach atá réamhbhreathnaitheach agus cuimsitheach, bunaithe ar dhlúthpháirtíocht, ina phríomhchuspóir do Pharlaimint na hEorpa. Is é is aidhm le beartas inimirce cur chuige cothrom a bhunú chun déileáil le hinimirce rialta agus fholaitheach araoon.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 79 agus Airteagal 80 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE).

INNIÚLACHTAÍ

Inimirce rialta: Tá an tAontas inniúil chun coinníollacha a leagan síos lena rialaítear iontráil isteach i mBallstát agus cónaí dlíthiúil ann, lena n-áirítear chun críoch athaontaithe teaghlaigh, do náisiúnaigh tríú thír. Coinníonn na Ballstáit an ceart chun líon na ndaoine a thagann ó thríú tíortha isteach ar a gcríocha ar thóir oibre a chinneadh.

Lánpháirtiú: D'fhéadfadh an tAontas dreasachtaí agus tacaíocht a chur ar fáil do bhearta arna ndéanamh ag na Ballstáit chun lánpháirtiú na náisiúnach ó thríú tíortha a bhfuil cónaí dlíthiúil orthu iontu a chur chun cinn; ní dhéantar aon fhoráil le dlí an Aontais do dhlíthe agus rialacháin náisiúnta a chomhchuibhiú, áfach.

Dul i ngleic le hinimirce fholaitheach: Ceanglaítear ar an Aontas Eorpach inimirce fholaitheach a chosc agus a laghdú, go háirithe trí bhíthin beartas éifeachtach um fhilleadh, ar bhealach atá comhsheasmhach le cearta bunúsacha.

Comhaontuithe um athligean isteach: Tá an tAontas Eorpach inniúil chun comhaontuithe a thabhairt i gcrích le tríú tíortha maidir le náisiúnaigh tríú thír a ligean ar ais ina dtí thionscnaimh nó bhunáitíochta mura gcomhlíonann siad nó mura gcomhlíonann siad a thuilleadh na coinníollacha maidir le teacht isteach i gcríoch ceann de na Ballstáit, maidir le bheith ar an gcríoch sin nó maidir le cónaí ann.

CUSPÓIRÍ

Cur chuige cothrom maidir le hinimirce a shainiu: Tá sé mar aidhm ag an Aontas cur chuige cothrom a bhunú maidir leis an inimirce rialta a bhainistiú agus an inimirce fholaitheach a chomhrac. Is é atá i gceist le bainistiú cuí ar na sreabha imirce ná cóir chothrom a chur ar náisiúnaigh tríú thír a bhfuil cónaí dleathach orthu i mBallstáit a áirithíú, bearta chun dul i ngleic leis an inimirce fholaitheach a fheabhsú, lena n-áirítear gáinneáil ar dhaoine agus smugleáil, agus comhar níos dlúithe le tíortha nach Ballstáit iad a chur chun cinn sna réimsí go léir. Tá sé mar aidhm ag an Aontas cearta agus oibleagáidí ar leibhéal aonfhoirmeach a bhunú d'inimircigh rialta, ar leibhéal inchomparaíde leis an leibhéal atá ag saoránaigh an Aontais.

Prionsabal na dlúthpháirtíochta: faoi Chonradh Liospón, tá na beartais inimirce faoi rialú ag prionsabal na dlúthpháirtíochta agus comhroinnt chóir na freagrachta, lena n-áirítear na himpleachtaí airgeadais a bhaineann leis, idir na Ballstáit (Airteagal 80 CFAE).

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Forbairtí institiúideacha a tionscnaíodh le Conradh Liospóin

Le Conradh Liospóin, a tháinig i bhfeidhm i mí na Nollag 2009 ([1.1.5](#)), tugadh isteach vótáil trí thromlach cáilithe maidir le hinimirce rialta agus bunús dlí nua le haghaidh bearta lánpháirtithe. Tá an gnáthnós imeachta reachtach i bhfeidhm anois maidir le beartais a bhaineann le hinimirce rialta agus fholaitheach araon, rud a dhéanann comhreachtóir den Pharlaimint ar comhchéim leis an gComhairle. Is í an Chomhairle amháin a ghlacann na bearta sealadacha atá le déanamh i gcás insreabhadh tobann de náisiúnaigh tríú tir, tar éis di dul i gcomhairle leis an bParlaimint, áfach (Aireagal 78(3) CFAE).

Soiléiríodh le Conradh Liospóin freisin, go bhfuil inniúlacht chomhroinnté ag an Aontas leis na Ballstáit sa réimse seo, go háirithe maidir le líon na n-imirceach a bhfuil cead acu dul isteach i mBallstát ar thóir oibre (Aireagal 79(5) CFAE). Ar deireadh, tá dlínse ionlán ag an gCúirt Bhreithiúnais anois i réimse na hinimirce agus an tearmainn.

B. Na forbairtí beartais is déanaí

1. An ‘Cur Chuige Domhanda i leith na hImirce agus na Soghluaissteachta’

Leis an ‘gCur Chuige Domhanda i leith na hImirce agus na Soghluaissteachta’ ([GAMM](#)), arna ghlacadh ag an gCoimisiún in 2011, bunaítear creat ginearálta le haghaidh chaidreamh an Aontais le tríú tíortha i réimse na himirce. Tá sé bunaithe ar cheithre cholún: inimirce rialta agus soghluaissteacht, inimirce fholaitheach agus gáinneáil ar dhaoine, cosaint idirnáisiúnta agus beartas maidir le tearmann, agus tionchar na himirce agus na soghluaissteachta ar an bhforbairt a uasmhéadú. Is saincheist leathan í cearta an duine atá ag imircigh i gcomhthéacs an chur chuige seo.

2. Treoirlínte straitéiseacha mhí an Mheithimh 2014

Chuaigh Clár Stócolm don limistéar saoirse, slándála agus ceartais (AFSJ) arna ghlacadh i mí na Nollag 2009, in éag i mí na Nollag 2014 ([4.2.1](#)). I mí an Mhárta 2014, d’fhoilsigh an Coimisiún teachtaireacht nua lena leagtar amach a fhís maidir le clár oibre don todhchaí do AFSJ, dar teideal [‘An open and secure Europe: making it happen’](#) [Eoraip atá oscailte agus slán: a thabairt i gcrích]. I gcomhréir le hAireagal 68 CFAE, i gconclúidí uaithi an 26 Meitheamh agus an 27 Meitheamh 2014, shainigh an Chomhairle Eorpach na [‘treoirlínte straitéiseacha’](#) don phleanáil reachtach agus oibríochtúil laistigh den limistéar saoirse, slándála agus ceartais’ don tréimhse 2014-2020. Ní hionann iad sin agus clár a thuilleadh, ach treoirlínte lena ndíritear ar an gcuspóir maidir le hionstraimí agus bearta dlí atá cheana ann a thrasuí, a chur chun feidhme agus a dhaingniú. Leis na treoirlínte, cuirtear béim ar an ngá atá le cur chuige ionlánaíoch a ghlacadh maidir le himirce, an úsáid is fearr is féidir a bhaint as imirce rialta, cosaint a thabhairt dóibh siúd a bhfuil gá acu léi, imirce fholaitheach a chomhrac agus teorainneacha a bhainistiú go héifeachtach. Tá glacadh treoirlínte straitéiseacha nua fós ar feitheamh.

3. An Clár Oibre Eorpach maidir leis an Imirce

I mí na Bealtaine 2015, d’fhoilsigh an Coimisiún an [Clár Oibre Eorpach maidir leis an Imirce](#). Sa Chláir Oibre, moladh bearta láithreacha chun dul i ngleic leis an ngéarchéim sa Mheánmhuir agus bearta a bheidh le glacadh sna blianta atá díreach romhainn chun gnéithe uile na hinimirce a bhainistiú ar bhealach níos éifeachtaí.

Ar bhonn an chláir oibre sin, i mí Aibreán 2016 d'fhoilsigh an Coimisiún a threoirlínte maidir le himirce rialta, agus maidir le tearmann chomh maith, i [dteachtaireacht](#). Tá ceithre chatagóir phríomha sna treoirlínte maidir le beartais imirce rialta: athbhreithniú a dhéanamh ar an Treoir maidir le Cártá Gorm, fiontraithe nuálacha a mhealladh chuig an Aontas, samhail níos comhleanúnaí agus níos éifeachtaí d'inimirce rialta san Aontas a forbairt trí mheasúnú a dhéanamh ar an gcreat atá ann faoi láthair, agus comhar leis na príomhthíortha tionscnaimh a neartú, d'fhoins bealaí dlíthiúla chuig an Aontas a áirithíú agus ag an am céanna feabhas a chur ar fhilleadh na ndaoine nach bhfuil cearta fanachta acu.

I mí Dheireadh Fómhair 2019, d'fhoilsigh an Coimisiún a [thuarascáil dheireanach ar an dul chun cinn](#) i dtaca le cur chun feidhme an Chláir Oibre Eorpaigh maidir leis an Imirce, ar tuarascáil í ina scrúdaítear an dul chun cinn a rinneadh maidir leis an gClár Oibre a chur chun feidhme agus easnaimh chur chun feidhme an Chláir Oibre chomh maith. I mí Mheán Fómhair 2021, bliain tar éis an Comhshocrú Nua maidir le himirce agus Tearmann a ghlacadh, ghlac an Coimisiún a chéad [tuarascáil ar imirce agus ar thearmann](#), tuarascáil inar cumhdaíodh gach gné den bhainistiú imirce agus inar tugadh aird ar na príomhfhorbairtí sa bheartas imirce agus tearmainn le tréimhse bliana go leith anuas. Foilsíodh [an dara tuarascáil maidir le himirce agus tearmann](#) an 6 Deireadh Fómhair 2022.

I [nGréasán Imirce na hEorpa](#), líonra an Aontais de shaineolaithe imirce agus tearmainn ó na Ballstáit go léir a bunaíodh in 2008, déantar dlúthfhaireachán ar na forbairtí beartais go léir agus oibríonn siad le chéile chun faisnéis a chur ar fáil atá oibiachtúil, inchomparáide agus ábhartha ó thaobh beartais de.

4. An Comhaontú Nua maidir le himirce agus Tearmann

Mar a fógraíodh i gclár oibre 2020 uaidh, d'fhoilsigh an Coimisiún a Chomhaontú Nua i mí Mheán Fómhair 2020, lena bhfuil sé mar aidhm an nós imeachta tearmainn a chomhtháthú i mbainistiú foriomlán na himirce, agus sa chomhaontú déantar an nós imeachta sin a nascadh le réamhscagadh agus filleadh, agus bainistiú teorainneacha seachtracha, fadbhreathnaitheacht níos láidre agus ullmhacht agus freagairt i dtaca le géarchéimeanna a chumhdach freisin in éineacht le sásra dlúthpháirtíochta, agus caidreamh seachtrach le tríú tíortha tionscnaimh agus idirthurais tábhachtacha ([4.2.2](#)). Áirítear leis an gcaidreamh seachtrach sin [moladh ón gCoimisiún](#) chun conairí dlíthiúla comhlántacha chun cosanta a forbairt, amhail athlonnú agus cineálacha eile ligean isteach ar foras daonnúil amhail cláir urraíochta pobail, agus conairí atá nasctha leis an oideachas agus an obair freisin.

I mí Aibreán 2022, mhol an Coimisiún an [Pacáiste maidir leis an Imirce Dhleathach](#), lena n-áirítear tográí lena n-athmhúnlaitear an Treoir um Chead Aonair agus an Treoir um Chónaitheoirí Fadtéarmacha. An 15 Samhain 2023, mhol an Coimisiún an [Pacáiste Soghluisteachta Scileanna agus Tallainne](#), lena n-áirítear Díorma Tallann de chuid an Aontais a chruthú, chomh maith le bearta lena simplítear na nósanna imeachta um aitheantas cálíochtaí chun soghluisteachta mac léinn agus soghluisteachta mhargadh an tsaothair a chur chun cinn.

An 7 Meán Fómhair 2022, [gheall](#) Parlaimint na hEorpa agus cúig uachtaráinacht rothlacha de chuid na Comhairle oibriú le chéile chun an t-athchóiriú ar rialacha imirce agus tearmainn an Aontais, ar cuireadh túis leis in 2016, a ghlacadh roimh thoghcháin an Aontais in 2024.

C. Na forbairtí reachtacha is déanaí

Ó 2008 i leith, glacadh roinnt treoracha suntasacha ar inimirce agus rinneadh athchóiriú ar roinnt acu cheana féin.

1. Inimirce rialta

Mar thoradh ar na deacrachtaí a tháinig chun cinn agus foráil ghinearálta á glacadh lena gcumhdaítear an inimirce lucht saothair uile san Aontas, is é atá i gceist leis an gcur chuige reatha ná reachtaíocht earnála a ghlacadh, de réir chatagóir na n-imirceach, chun beartas rialta inimirce a bhunú ar leibhéal an Aontais.

Le Treoir 2009/50/CE maidir leis na coinníollacha iontrála agus cónaithe do náisiúnaigh tríú thír chun críoch fostáiochta ardcháilíochta, crutháodh ‘cárta gorm AE’, nós imeachta mear chun cead speisialta cónaithe agus oibre a eisiúint, ar théarmaí níos tarraingtí, chun oibrithe tríú thír a chur ar a gcumas dul i mbun fostáiochta ardcháilíochta sna Ballstáit. I mí an Mheithimh 2016, mhol an Coimisiún athbhreithniú a dhéanamh ar an gcóras, lena n-áirítear critéir iontrála níos solúbtha, tairseach níos ísle tuarastail/íosfhad an chonartha oibre atá ag teastáil, forálacha níos fearr maidir le hathaontuithe teaghlaigh, agus scéimeanna náisiúnta comhthreomhara a dhíothú, arbh athbhreithniú é ar chuir na Ballstáit ina choinne. Tar éis an Comhshocrú Nua a fhoilsiú, chuaigh an Pharlaimint agus an Chomhairle i mbun oibre arís ar an athbhreithniú sin, agus an 15 Meán Fómhair 2021, rinne an Pharlaimint an comhaontú ar thángthas air leis an gComhairle a [bhailíochtú](#). Leis na rialacha nua, déantar foráil maidir le critéir iontrála níos solúbtha (is leor conradh oibre bailí nó tairiscint cheangailteach sé mhí le haghaidh poist), agus ag an am céanna an fostairseach pá nach mór d’iarratasóirí a thuilleamh chun bheith incháilithe don Chárta Gorm a íslí agus é a dhéanamh níos éasca do shealbhóirí an Chárta Ghoirm taisteal idir tíortha an Aontais agus athaontú lena dteaghlaigh. Foilsíodh [Treoir \(AE\) 2021/1883](#) san Iris Oifigiúil an 20 Deireadh Fómhair 2021.

Leis an Treoir um Chead Aonair ([2011/98/EU](#)), leagtar amach nós imeachta comhchoiteann simplithe do náisiúnaigh tríú thír a bhfuil iarratas á dhéanamh acu ar chead cónaithe agus oibre i mBallstát, agus leagtar amach freisin tacar de chearta comhchoiteanna a bheidh le deonú ar inimircigh rialta. Sa [tuarascáil chur chun feidhme](#), a glacadh i mí an Mhárta 2019, fuarthas amach, i gcás ina mbíonn easpa faisnéise ag náisiúnaigh tríú thír maidir lena gcearta, go gcuireann sé sin bac ar chuspóir na treorach chun a lánpháirtíú agus an neamh-idirdhealú a chur chun cinn. I mí Aibreáin 2022, [mhol](#) an Coimisiún athmhúnlú a dhéanamh ar an treoir chun a raon feidhme a shimplíú agus a shoiléiriú, lena n-áirítear coinníollacha ligean isteach agus cónaithe d’oibreoirí ar bheagán oiliúna nó ar mheánoiliúint. Tá na comhreachtóirí ag obair ar an [sainchomhad](#) faoi láthair.

Le [Treoir 2014/36/AE](#), a glacadh i mí Feabhra 2014, rialaítear na coinníollacha iontrála agus cónaithe do náisiúnaigh tríú thír chun críche fostáiochta mar oibrithe séasúracha. Tá cead ag oibrithe séasúracha imircigh fanacht san Aontas go dleathach agus go sealadach ar feadh uastréimhse idir 5 agus 9 mí (ag brath ar an mBallstát) chun gníomhaíocht a dhéanamh a bhraitheann ar athrú na séasúr, agus ag an am céanna a bpríomháit chóinthe a choinneáil i dtríú thír. Leis an treoir, soiléirítear freisin an tacar de chearta a bhfuil na hoibreoirí imircigh sin ina dteideal. I mí Iúil 2020, d’eisigh an Coimisiún [treoirí línte maidir le hoibrithe séasúracha i gcomhthéacs ráig COVID-19](#), inar fhógair sé freisin an chéad tuarascáil cur chun feidhme do 2021.

Glacadh [Treoir 2014/66/AE](#) maidir le coinníollacha iontrála agus cónaithe do náisiúnaigh tríú tir faoi chreat aistriú ionchorparáide an 15 Bealtaine 2014. Leis an treoir, déantar níos éasca é do ghnólachtaí agus corparáidí ilnáisiúnta a mbainisteoirí, a speisialtóirí agus a bhfostaithe faoi oiliúint a athlonnú go sealadach chuig a mbrainsí nó a bhfochuideachtaí atá lonnaithe san Aontas Eorpach. Bhí an chéad tuarascáil cur chun feidhme dlite faoi mhí na Samhna 2019.

Glacadh [Treoir \(AE\) 2016/801](#) maidir leis na coinníollacha iontrála agus cónaithe do náisiúnaigh tríú tir chun críoch taighde, staidéir, oiliúna, seirbhísé deonaí, scéimeanna malartaithe daltaí nó tionscadal oideachais agus obair *au pair* an 11 Bealtaine 2016, agus bhí sé le trasuí faoin 23 Bealtaine 2018. Cuirtear an treoir sin in ionad na n-ionstraimí roimhe sin lena gcumhdaítear mic léinn agus taighdeoirí, leathnaítear a raon feidhme agus simplítear a gcur i bhfeidhm.

Ar deireadh, fós rialáitear stádas na náisiúnach tríú tir ar cónaitheoirí fadtéarmacha san Aontas Eorpach iad le Treoir [2003/109/CE](#) ón gComhairle, arna leasú in 2011 chun a raon feidhme a leathnú chuig dídeanaithe agus tairbhith eile na cosanta idirnáisiúnta. De réir [thuarascáil chur chun feidhme](#) mhí an Mhárta 2019, eisíonn Ballstáit ceadanna cónaithe fadtéarmacha náisiúnta go príomha seachas an stádas cónaithe fadtéarmacha Eorpach a chur chun cinn; agus nach n-úsáideann ach beagán náisiúnach tríú tir a gceart chun bogadh go Ballstáit eile. I mí Aibreáin 2022, [mhol](#) an Coimisiún athmhúnlú ar an treoir, arb é is cuspóir leis an athmhúnlú fíorstádas cónaitheora fhadtéarmaigh san Aontas a chruthú, go háirithe tríd an gceart atá ag cónaitheoirí fadtéarmacha bogadh go Ballstáit eile agus oibriú iontu a neartú. Ghlac Parlaimint na hEorpa a sainordú caibidlíochta i mí Aibreáin 2023. Tá na comhreachtóirí ag obair ar an [sainchomhad](#) faoi láthair.

2. Lánpháirtiú

Le [Treoir 2003/86/CE](#) ón gComhairle, leagtar amach forálacha maidir leis an gceart chun athaontaithe teaghlaigh, a théann níos faide ná an ceart maidir le hurraim ar an saol príobháideach agus ar shaol an teaghlaigh d'Airteagal 8 den Choinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine. Ós rud é gurb é conclúid thuarascáil chur chun feidhme 2008 nach raibh Treoir 2003/86/CE curtha i bhfeidhm go hiomlán agus i gceart sna Ballstáit, d'fhoilsigh an Coimisiún [teachtaireacht](#), i mí Aibreáin 2014, lena soláthraítear treoir do na Ballstáit maidir le conas an Treoir a chur i bhfeidhm. Leis an [tseiceáil oiriúnachta ar an imirce dhleathach](#) ón gCoimisiún, cumhdaítear an treoir um athaontú teaghlaigh freisin.

Tá inniúlacht an Aontais teoranta i réimse an lánpháirtithe. I mí Iúil 2011, ghlac an Coimisiún [European Agenda for the Integration of Third-Country Nationals](#) [Clár Oibre na hEorpa maidir le Lánpháirtiú Náisiúnach Tríú Tír]. Níos déanaí ná sin i mí na Samhna 2020, chuir an Coimisiún [plean gníomhaíochta](#) maidir leis an lánpháirtiú agus an cuimsiú le haghaidh 2021-2027 ar aghaidh, lena leagtar amachcreat beartais agus céimeanna praiticiúla chun cuidiú leis na Ballstáit na 34 mhilliún náisiúnach tríú tir atá ina gcónaí go dleathach san Aontas a lánpháirtiú agus a chuimsiú i réimsí an oideachais, na fostáiochta, an chúraim sláinte agus na titíochta. Sa phlean, déantar bearta faireachán a thabhairt le chéile le húsáid uirlisí digiteacha nua, agus iarrachtaí chun lánpháirtiú imirceach sa tsochaí a chothú, deiseanna i gcomhair cistíú ón Aontas a mhéadú agus comhpháirtíochtaí il-gheallsealbhóra a forbairt ar leibhéal éagsúla rialachais. Tá an [Fóram Eorpach um Imirce](#) san áireamh i measc na n-ionstraimí atá cheana ann; an [Suíomh gréasáin Eorpach maidir le Lánpháirtiú](#); [Lónra um Lánpháirtiú](#)

[na hEorpa](#); agus an Sainghrúpa maidir le tuairimí imirceach i réimse na himirce, an teamáinn agus na lánpháirtíochta a cuireadh ar bun le déanaí agus a tháinig le chéile [den chéad uair](#) i mí na Samhna 2020 agus a raibh cruinnithe rialta acu uaidh sin.

Tá ionstraimí cistíúcháin speisialta chun tacú le beartais náisiúnta lánpháirtithe bunaithe ar an gCiste um Thearmann, Imirce agus Lánpháirtíocht ([AMIF](#)) agus ar Chiste Sóisialta na hEorpa ([CSE+](#)) faoin gcreat airgeadais ilbhliantúil (CAI) nua le haghaidh 2021-2027.

3. Inimirce fholaitheach

Ghlac an tAontas roinnt mórfíosaí reachtaíochta chun inimirce fholaitheach a chomhrac:

- Tá ‘Pacáiste na nÉascaitheóirí’, mar a thugtar air, comhdhéanta de [Threoir 2002/90/CE](#) ón gComhairle, lena leagtar amach comhshainiú ar an gcoir maidir le teacht isteach, idirthurais agus cónaí neamhúdaraithe a éascú, agus [Cinneadh Réime 2002/946/CGB](#), lena mbunaítear smachtbhannaí coiriúla don iompar sin. Comhlánaítear an pacáiste le [Treoir 2004/81/CE](#), ón gComhairle, lena bhforáiltear do chead cónaithe a dheonú do dhaoine a ndearnadh gáinneáil nó smuigleáil orthu agus a chomhoibríonn leis na húdaráis inniuila (maidir le gáinneáil ar dhaoine, féach freisin an bileog eolais ar ‘Chomhar breithiúnach in ábhair choiriúla’ [4.2.6](#)). I mí na Bealtaine 2015, ghlac an Coimisiún [EU Action Plan against migrant smuggling \(2015-2020\)](#) [Plean Gníomhaíochta an Aontais in aghaidh Smuigleáil Imirceach (2015-2020)], agus, i gcomhréir leis an bplean gníomhaíochta, rinne an Coimisiún [meastóireacht REFIT](#) ar chur i bhfeidhm an chreata dhlíthiúil atá cheana ann, agus rinneadh [comhairliúchán poiblí](#) sula ndearnadh an meastóireacht sin. Chinn an Coimisiún nach raibh fianaise leordhóthanach ann, ag an bpointe ama sin, go ndearnadh daoine nó eagraíochtaí um chabhair dhaonnúil a ionchúiseamh go hiarbhír agus arís agus arís eile, agus tháinig sé ar an gconclúid go bhfuil gá fós le creat dlíthiúil de chuid an Aontais lena dtugtar aghaidh ar smuigleáil imirceach sa chomhthéacs reatha. I [rún](#) an 5 lúil 2018 uaithi, d'iarr an Pharlaimint ar an gCoimisiún treoirlínte a fhorbairt do na Ballstáit chun cosc a chur ar choir a dhéanamh as cabhair dhaonnúil, agus reáchtáladh [éisteacht](#) ar an ábhar i mí Mheán Fómhair 2018. Mar chuid dá Chomhaontú Nua, d'eisigh an Coimisiún [teachtaireacht](#) lena dtugtar treoir i leith an Treoir maidir le hÉascú a léirmhíniú, ina luaitear nach féidir coir a dhéanamh as cur i gcrích na hoibleagáide dlíthiúla chun daoine atá i gcrúachás ar muir a shábháil ach ní dheachhas chomh fada le hiarrachtaí breise a iarraidh, agus fágadh gníomhaíochtaí cuardaigh agus tarrthála faoi chúram ENRanna agus soithí príobháideacha. Tar éis [comhairliúchán poiblí](#), i mí Mheán Fómhair 2021, ghlac an Coimisiún [Plean gníomhaíochta athnuaithe an Aontais chun an smuigleáil imirceach a chomhrac le haghaidh 2021-2025](#). Tugtar aghaidh ar gháinneáil ar dhaoine le [Treoir 2011/36/AE](#) maidir le gáinneáil ar dhaoine a chosc agus a chomhrac agus na híospartaigh atá thíos léi a chosaint. I mí na Nollag 2022, [mhol](#) an Coimisiún athbhreithniú ar Theoir 2011/36/AE. Tá na comhreachtóirí ag obair ar an [sainchomhad](#) faoi láthair.
- Leis an Treoir um Philleadh ([2008/115/EC](#)), leagtar amach comhchaighdeáin agus nósanna imeachta coiteanna de chuid an Aontais maidir le náisiúnaigh tríú tir nach bhfuil cónaí orthu go rialta sa Bhallstát a thabhairt ar ais go dtí a dtí thionscnaimh. Glacadh an chéad tuarascáil ar a cur chun feidhme i mí an Mhárta 2014. I mí

Mheán Fómhair 2015, d'fhoilsigh an Coimisiún [EU action plan on return](#) [Plean Gníomhaíochta an Aontais Eorpaigh maidir le filleadh], agus ina dhiaidh sin, i mí Dheireadh Fómhair 2015, glacadh conclúidí na Comhairle maidir le todhchaí an bheartais um fhilleadh. I mí an Mhárta 2017, rinne an Coimisiún an Plean Gníomhaíochta a fhorlónadh le [teachtaireacht](#) ar 'bheartas níos éifeachtaí um fhilleadh san Aontas Eorpach – plean gníomhaíochta athnuaithe' agus [moladh](#) maidir le fillteacha a dhéanamh níos éifeachtaí. I mí Mheán Fómhair 2017, d'fhoilsigh sé a '[Lámhleabhar athnuaithe maidir le Filleadh](#)', lena soláthraítear treoir i ndáil le feidhmíocht dhualgas na n-údarás náisiúnta atá inniúil chun tascanna a bhaineann le fillteacha a dhéanamh. Sa bhréis air sin, in 2016, ghlac an Pharlaimint agus an Chomhairle [Rialachán \(AE\) 2016/1953](#) maidir le doiciméad taistil Eorpach a bhunú chun náisiúnaigh tríú thír atá ag fanacht go neamhdhleathach a fhilleadh. Cuidíonn [an Ghníomhaireacht Eorpach um an nGarda Teorann agus Cósta](#) (Frontex), a rinneadh a athchóiriú agus a neartú le déanaí, le Ballstáit ar bhonn méadaitheach ina gcuid gníomhaíochtaí a bhaineann le fillteacha. I mí Mheán Fómhair 2018, mhol an Coimisiún athmhúnlú a dhéanamh ar an Treoir um Fhilleadh chun dlús a chur le nósanna imeachta, lena n-áirítear nós imeachta teorann nua d'iarrthóirí tearmainn, nósanna imeachta agus rialacha níos soiléire chun mí-úsáidí a chosc, cláir éifeachtúla um fhilleadh deonach le bheith curtha ar bun sna Ballstáit, agus rialacha níos soiléire maidir le coinneáil. De réir [measúnú tionchair spriocdhírithe ón bParlaimint](#), bheadh costais mhóra do Bhallstáit trí choinneáil mhéadaithe i gceist leis an togra. Ní raibh aon fhianaise ann go dtiocfadh fillteacha níos éifeachtacha as an togra, ach ba dhócha go mbeadh sáruithe ar chearta bunúsacha imirceach folaitheach mar thoradh air. Cuireadh i bhfáth i rún an 17 Nollaig 2020 ón bParlaimint maidir leis an [Treoir um Fhilleadh a chur chun feidhme](#) gur gá éifeachtacht bheartas an Aontais um fhilleadh a thomhais ní hamháin ó thaobh rátaí fillte de ach gur gá urraim do chearta bunúsacha agus ráthaíochtaí níos imeachta a chur san áireamh chomh maith. D'fhoilsigh an Rapóirtéir (Tineke Strik (Na Glasáigh/SCE)) a [dréacht-tuarascáil](#) an 21 Feabhra 2020. Tá na comhreachtóirí ag obair ar an [sainchomhad](#) faoi láthair. Ina Chomhshocrú Nua, rachaidh an Coimisiún i dtreo córas um fhilleadh a bheith comhchoiteann san Aontas, le níos mó tacaíochta oibríochtúla do Bhallstáit, agus le Frontex mar eite oibríochtúil de bheartas um fhilleadh an Aontais, mar aon le comhordaitheoir um fhilleadh a cheapadh a gheobhaidh tacaíocht ó Líonra Ardleibhéal nua um Fhilleadh. Ceapadh an chéad chomhordaitheoir um fhilleadh de chuid an Aontais, Mari Juritsch, i mí an Mhárta 2022. D'fhoilsigh an Coimisiún a [straitéis um fhilleadh deonach agus ath-lánpháirtíú](#) (Aibreán 2021), an doiciméad beartais '[I dtreo straitéis oibríochtúil i gcomhair fillteacha níos éifeachtaí](#)' (Eanáir 2023) agus an [moladh](#) uaidh maidir le haitheantas frithpháirteach do chinntí um fhilleadh agus filleadh a bhrostú (Márta 2023). Tá urraíocht um fhilleadh molta freisin mar bheart dlúthpháirtíochta faoin Rialachán beartaithe maidir le Bainistiú Tearmainn agus Imirce ([4.2.2.](#)) trínar féidir leis na Ballstáit tacú le Ballstáit eile atá faoi bhrú.

- Leis an **Treoir maidir le Smachtbhannaí i gcoinne Fostóirí** ([2009/52/EC](#)) sonraithear smachtbhannaí agus bearta a chuirfear i bhfeidhm sna Ballstáit i gcoinne fostóirí a fhostaíonn náisiúnaigh tríú thír a bhfuil cónaí orthu go neamhdhhlíthiúil. Cuireadh isteach an chéad tuarascáil ar chur chun feidhme na Treorach an 22 Bealtaine 2014. Tar éis an fhógra a tugadh sa Chomhshocrú Nua, ghlac an Coimisiún [teachtaireacht maidir le cur i bhfeidhm na treorach](#) i mí Mheán

Fómhair 2021, agus é mar aidhm léi an cur chun feidhme a neartú agus cearta na n-imirceach folaitheach a chosaint ag an am céanna.

- Ó 2001 i leith, rinne Ballstáit a gcinntí díbeartha faoi seach a aithint go frithpháirteach ([Treoir 2001/40](#)), lena n-urramaítear agus lena gcomhlíontar an cinneadh ó Bhallstát amháin náisiúnach tríú thír atá i láthair i mBallstát eile a dhíbirt.

Ag an am céanna, tá [comhaontuithe um athligean isteach](#) á gcaibidliú agus á dtabhairt i gcrích ag an Aontas le tíortha tionscnaimh agus idirthurais d'fhoinn imircigh fholaitheacha a fhilleadh agus an gháinneáil ar dhaoine a chomhrac. Déantar foráil leis na comhaontuithe sin maidir le faireachán a bheith á dhéanamh ag na Comhchoistí um Athligean Isteach ar a gcur chun feidhme. Tá siad nasctha freisin le comhaontuithe um eisiúint víosaí a éascú, agus is é is aidhm leo an dreasacht riachtanach a sholáthar le haghaidh caibidíocht um athligean isteach sa tríú thír lena mbaineann gan imirce fholaitheach a mhéadú.

Chuir an Coimisiún socrutithe neamhfhoirmeálta um fhilleadh agus um athligean isteach i gcrích, ar rud é a cháin an Pharlaimint go láidir toisc go dtagann na socrutithe lasmuigh dá grinnscrúdú, agus ar tháinig ceisteanna chun cinn léi maidir le cuntasacht agus tréðhearcacht.

Mhol an Coimisiún Pleananna Gníomhaíochta de chuid an Aontais don [Mheánmhuir Láir](#) (Samhain 2022), do [Bhealach na mBalcán Thiar](#) (Nollaig 2022), do [Bhealach na Meánmhara Thiar agus do Bhealach an Atlantaigh](#) (Meitheamh 2023) agus do bhealach na [Meánmhara Thoir](#) (Deireadh Fómhair 2023).

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Ó tháinig Conradh Liospóin i bhfeidhm, bhí rannpháirtíocht ghníomhach ag an bParlaimint, mar chomhreachtóir iomlán, i reachtaíocht nua a ghlacadh lena ndéileáltear leis an inimirce fholaitheach agus rialta araon.

Ghlac an Pharlaimint an iliomad rún féintionscnaimh lena dtugtar aghaidh ar an imirce, *inter alia* [rún uaithi an 12 Aibreán 2016](#) maidir leis an staid sa Mheánmhuir agus an gá atá le cur chuige iomlánaíoch de chuid an Aontais i leith na himirce, [rún uaithi an 20 Bealtaine 2021](#) maidir le bealaí nua le haghaidh imirce dhleathach lucht saothair agus [rún reachtach féintionscnaimh uaithi an 25 Samhain 2021](#) le moltaí don Choimisiún maidir le beartas agus dlí imirce dleathaí.

Léigh tuilleadh faoin ábhar seo:

- [An imirce san Eoraip](#)
- [Beartas tearmainn an Aontais](#)

Georgiana Sandu
10/2023

4.2.4. BAINISTIÚ NA DTEORAINNEACHA SEACHTRACHA

Bhí gá le beartas AE maidir le bainistiú teorainneacha oiriúnú a dhéanamh d'fhorbairtí suntasacha, amhail teacht isteach dídeanaithe agus imirceach neamhrialta ar scála nach bhfacthas roimhe, agus ó lár 2015 tá sraith easnamh tar éis teacht chun solais i mbeartais AE maidir le teorainneacha seachtracha agus imirce. Leis na dúshláin a bhaineann leis an méadú a tháinig ar shreafaí imirce measctha isteach in AE, paindéim COVID-19, agus an méadú ar chuíseanna imní faoin tslándáil rinneadh tréimhse nua ghníomhaíochta i gcosaint theorainneacha seachtracha AE a spreagadh, rud a bhfuil tionchar aige freisin ar theorainneacha inmheánacha.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 3(2) den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE).

Airteagail 67 agus 77 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpachaigh (CFAE).

CUSPÓIRÍ

Le limistéar aonair gan seiceálacha teorann inmheánaí – Limistéar Schengen – tá gá le comhbheartas maidir le bainistiú teorainneacha seachtracha chomh maith. Le hAirteagal 3(2) CAE, éilítear ‘bearta iomchuí maidir le rialuithe ar theorainneacha seachtracha’. Tá sé mar aidhm ag AE, dá bhrí sin, comhchaighdeáin a bhunú maidir le rialuithe ag a theorainneacha seachtracha agus córas comhtháite a chur i bhfeidhm de réir a chéile lena mbainistiú.

A BHFUL BAINTE AMACH

Rinneadh an chéad bheart i dtreo comhbheartas um bainistiú teorainneacha seachtracha an 14 Meitheamh 1985, nuair a shínigh cúig cinn de na deich mBallstát a bhí i gComhphobal Eachnamaíochta na hEorpa ag an am sin conradh idirnáisiúnta, Comhaontú Schengen, mar a thugtar air, gar do bhaile teorann Schengen Lucasburg, a forlónadh cúig bliana níos déanaí leis an gCoinbhinsiúin lenar cuireadh Comhaontú Schengen chun feidhme^[1]. I láthair na huaire, i Limistéar Schengen, an limistéar gan teorainneacha a cruthaíodh le *acquis* Schengen (mar a thugtar ar na comhaontuithe agus na rialacha le chéile), tá 27 dtí Eorpachaí^[2].

A. Acquis theorainneacha seachtracha Schengen

Cuireann *acquis* theorainneacha seachtracha Schengen an lae inniu leis an *acquis* bunaidh a ionchorpraíodh in ord dlíthiúil AE le Conradh Amstardam ([1.1.3](#)). Tá a rialacha le fáil i raon leathan beart agus is féidir iad a roinnt, a bheag nó a mhór, ina gcúig réimse:

[1] [Acquis Schengen](#): Coinbhinsiún an 19 Meitheamh 1990 lena ndéantar Comhaontú Schengen an 14 Meitheamh 1985 idir Rialtais Stáit Aontas Eachnamaíoch Benelux, Phoblacht Chónaídhe na Gearmáine agus Phoblacht na Fraince maidir le seiceálacha ag a gcomhtheorainneacha a dhíothú de réir a chéile a chur chun feidhme IO L 239, 22.9.2000, Ich. 19.

[2] Ní áirítear Ballstát AE an Chipir, Éire an Bhulgáir ná an Rómáin ar na tortha sin. Tá ceithre thír, áfach, nach Ballstát de chuid AE iad san áireamh i Limistéar Schengen: an Íoslainn, an Eilvéis, an Iorua agus Lichtenstéin. Tá rogha an diúltaithe ag an Danmhairg maidir le Teideal V CFAE (Prótacl 22), ach glacann sí páirt ar bhonn idir-rialtasach.

1. Cód Teorainneacha Schengen

Is é Cód Teorainneacha Schengen^[3] colún lárnach bhainistiú na dteorainneacha seachtracha. Leagtar síos leis rialacha faoi thrasnuithe teorann seachtraí agus coinníollacha lena rialaítar athbhunú sealadach seiceálacha teorann inmheánaí. Leis sin, déantar iallach a chur ar na Ballstáit seiceálacha córasacha a dhéanamh i gcoinne bunachair sonraí ábhartha maidir le gach duine, lena n-áirítear na daoine sin a bhfuil an ceart chun saorghluaiseachta acu faoi dhlí AE (i.e. saoránaigh AE agus baill dá dteaghlaigh nach saoránaigh de chuid AE iad) agus iad ag trasnú na dteorainneacha seachtracha. Ar na bunachair sonraí a úsáidtear le haghaidh seiceálacha, áirítear Córas Faisnéise Schengen (SIS) agus bunachar sonraí Interpol faoi dhoiciméid taistil a ghoidtear agus a chailltear. Tá feidhm ag na hoibleagáidí sin ag gach teorainn sheachtrach (san aer, ar muir agus ar talamh), idir theacht isteach agus imeacht. Tháinig Sásra Meastóireachta Schengen, Rialachán (AE) Uimh. 1053/2013^[4] ón gComhairle, i bhfeidhm i mí na Samhna 2014 lenar bunaíodh clár meastóireachta ilbhliantúil cúig bliana don tréimhse go dtí an 31 Nollaig 2019. Beartaíodh an sásra sin chun comhpháriteanna uile *acquis* Schengen a scrúdú, lena n-áirítear trí athbhreithniú agus measúnú a dhéanamh ar an gcaoi a bhfuil rialuithe ar theorainneacha seachtracha á gcur i gcrích ag na Ballstáit, chomh maith leis na dlíthe agus oibríochtaí ábhartha ar fad. Tugann an sásra aird ar leith ar urraim do chearta bunúsacha. Is féidir freisin le meastóireachtaí bearta gaolmhara a chumhdach, ar bearta iad a bhaineann le teorainneacha seachtracha, beartas víosaí, comhar póilíneach agus breithiúnach (maidir le saincheisteanna coiriúla), CFS agus cosaint sonraí.

2. Córas Faisnéise Schengen (CFS)

Is córas comhroinnta faisnéise agus bunachar sonraí é CFS lena gcuidítear leis an tszlándáil idirnáisiúnta a áirithiú i limistéar Schengen, áit nach ann do sheiceálacha teorann inmheánaí. Is é an córas TF is mó a úsáidtear agus is éifeachtúla atá ag AE ina limistéar saoirse, slándála agus ceartais (AFSJ) ([4.2.1](#)). Baineann údaráis ar fud AE úsáid as CFS le rabhaidh a chur isteach nó a bhreathnú maidir le daoine nó réada a bhfuiltear sa tóir orthu nó atá ar iarraig. Tá os cionn 80 milliún rabhadh ann agus bhreatnaigh na húdaráis air 5 bhilliún uair in 2017, rud a bhí ina chúis le níos mó ná 240 000 amas ar rabhaidh iasachta (rabhaidh arna n-eisiúint ag tir eile). Neartaíodh CFS le déanaí trí rialacha nuashonraithe lena ndíreofar ar bhearnaí féideartha sa chóras agus lena dtabharfar isteach roinnt athruithe riachtanacha ar na cineálacha rabhaidh a chuirtear isteach ann.

Ó rinneadh an t-athchóiriú is déanaí in 2018, sainítear anois raon feidhme CFS i dtrí ionstraim dlí, i bhfoirm trí rialachán ar leithligh (a chuirtear in ionad CFS II):

- Comhar póilíneachta agus breithiúnach in ábhair choiriúla^[5];

[3]Rialachán (AE) 2016/399 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 9 Márta 2016 maidir le Cód an Aontais maidir leis na rialacha lena rialaítar gluaiseacht daoine thar theorainneacha (Cód Teorainneacha Schengen), IO L 77, 23.3.2016, Ich. 1, arna leasú le Rialachán (AE) 2017/458 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 15 Márta 2017 lena leasaítear Rialachán (AE) 2016/399 a mhéid a bhaineann le hathneartú seiceálacha sna bunachair sonraí ábhartha ag theorainneacha seachtracha, IO L 74, 18.3.2017, Ich. 1.

[4]Rialachán (AE) Uimh. 1053/2013 ón gComhairle an 7 Deireadh Fómhair 2013 lena mbunaítear sásra meastóireachta agus faireacháin chun cur i bhfeidhm *acquis* Schengen a fhíorú agus lena n#aisghairtear an Cinneadh ón gCoiste Feidhmiúcháin an 16 Meán Fómhair 1998 lena mbunaítear Buanchoiste um measúnú agus cur chun feidhme Schengen IO L 295, 6.11.2013, Ich. 27.

[5]Rialachán (AE) 2018/1862 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 28 Samhain 2018 maidir le Córas Faisnéise Schengen (SIS) a bhunú, a oibriú agus a úsáid i réimse an chomhair

- Seiceálacha teorann^[6];
- Filleadh náisiúnach tríú tir atá ag fanacht go neamhdhleathach^[7].

Leis na trí rialachán sin, cruthaítear catagóirí rabhaidh sa chóras, amhail i dtaobh amhrastaigh anaithnide nó daoine a bhfuiltear sa tóir orthu, rabhaidh choisctheacha maidir le leanaí atá i mbaol fuadaigh leanaí arna dhéanamh ag tuismitheoir chun críche fillte, agus rabhadh maidir le cinntí fillte arna n-eisiúint do náisiúnaigh tríú tir atá ag fanacht go neamhdhleathach.

3. An Ciste Slándála Inmheánaí: Teorainneacha agus Víosa

Níl teorainneacha seachtracha ag Ballstáit AE go léir, agus ní dhéanann sreafaí tráchta teorann an difear céanna do gach Ballstát AE. Déanann AE, dá bhri sin, cistí a leithdháileadh chun cúiteamh a dhéanamh ar chuid de na costais atá ar na Ballstáit arb ionann a dteorainneacha agus teorainneacha seachtracha AE. Cuireadh an sásra comhroinnt ualaigh sin ar bun le cistiú arbh ionann é agus EUR 3.8 billiún san iomlán do thréimhse chlárscéidealaithe seacht-mbliana 2014-2020. Is é príomhchuspóir an chiste rannchuidiú le hardleibhéal slándála a áirithiú san Aontas agus taisteach dlísteach a éascú ag an am céanna. Is féidir a áireamh ar thairbhithé na gclár arna gcur chun feidhme ag an gciste sin údaráis stáit agus chónaidhme, comhlachtaí poiblí áitiúla, eagraíochtaí neamhrialtasacha, eagraíochtaí daonnúla, cuideachtaí dlí prióbháideacha nó poiblí, agus eagraíochtaí oideachais agus taighde.

4. An Córas Dul Isteach/Imeachta (EES)

Córas faisnéise is ea an Córas Dul Isteach/Imeachta (EES)^[8] lena neartaítear agus lena gcuirtítear dlús le seiceálacha teorann do náisiúnaigh tríú tir a thaistealaíonn go dtí AE. Le EES tagann clárú leictreonach i mbunachar sonraí in ionad stampáil na bpasanna de láimh ag an teorainn.

Is iad seo a leanas príomhchuspóirí EES:

- Laghdú a dhéanamh ar an méid ama a thógann seiceálacha teorann agus feabhas a chur ar cháilíocht na seiceálacha teorann trí thréimhse fanachta údaraithe gach taistealaí a ríomh go huathoibríoch;
- Sainaithint chórasach agus iontaofa na rófhantóirí a áirithiú;
- An tsráidáil inmheánach a neartú agus cabhrú leis an gcomhrac i gcoinne na sceimhlitheoirreachta trí chead a thabhairt d'údaráis forfheidhmithe dlí rochtain a fháil ar thaifid stair taistil.

póilíneachta agus an chomhair breithiúnaigh in ábhair choiríúla, lena leasaítear agus lena n-aisghairtear Cinneadh 2007/533/CGB ón gComhairle agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 1986/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle agus Cinneadh 2010/261/AE ón gCoimisiún, IO L 312, 7.12.2018, Ich. 56.

[6] [Rialachán \(AE\) 2018/1861](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 28 Samhain 2018 maidir le Córas Faisnéise Schengen a bhunú, a oibriú agus a úsáid i réimse na seiceálacha teorann, lena leasaítear an Coinbhinsiún lena gcuirtítear Comhaontú Schengen chun feidhme, agus lena leasaítear agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 1987/2006, IO L 312, 7.12.2018, Ich. 14.

[7] [Rialachán \(AE\) 2018/1860](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 28 Samhain 2018 maidir le húsáid Córas Faisnéise Schengen chun náisiúnaigh tríú tir atá ag fanacht go neamhdhleathach a fhilleadh, IO L 312, 7.12.2018, Ich. 1.

[8] [Rialachán \(AE\) Uimh. 2017/2226](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 30 Samhain 2017 lena mbunaítear Córas Dul Isteach/Imeachta (EES) chun sonraí faoi dhul isteach agus imeacht agus sonraí faoi dhiúltú cead isteach náisiúnach tríú tir a chlárú agus iad ag trasnú theorainneacha seachtracha na mBallstát agus lena gcinntear na coinníollacha ar a dtabharfar rochtain ar EES chun críocha fhorgnáimhú an dlí, agus lena leasaítear an Coinbhinsiún lena ndéantar Comhaontú Schengen a chur chun feidhme agus Rialachán (CE) Uimh. 767/2008 agus Rialachán (AE) Uimh. 1077/2011, IO L 327, 9.12.2017, Ich. 20.

Deonaítear rochtain ar EES d'údaráis náisiúnta forfheidhmithe dlí agus do Europol, ach ní d'údaráis tearmainn. Déantar foráil maidir leis an bhféidearthacht sonraí a aistriú chuig tríú tíortha nó Ballstát AE nach bhfuil rannpháirteach in EES chun críocha fhorfheidhmiú an dlí nó chun críoch fillte, ach faoi choinníollacha ar leith. Le EES, clárófar sonraí taistealaithe (ainm, cineál doiciméid taistil, mearloirg, amharcíomhá, dáta agus áit an dul isteach agus imeachta) agus iad ag trasnú theorainneacha seachtracha Schengen. Úsáidfear é i gcás gach náisiúnach tríú thír, na daoine sin a bhfuil víosa ag teastáil uathu agus na daoine atá díolmaithe ó cheanglas víosa araon. Bainfidh údaráis chonsalachta agus teorann leas as freisin.

5. An Ghníomhaireacht Eorpach um an nGarda Teorann agus Cóstá (Frontex)

Is éard atá sa Gharda Teorann agus Cóstá Eorpach (EBCG) ná an Ghníomhaireacht Eorpach um an nGarda Teorann agus Cóstá (Frontex) agus na húdaráis náisiúnta le chéile^[9].

Tháinig EBCG i bhfeidhm i mí Dheireadh Fómhair 2016. Tá an [gníomhaireacht dhíláraithe](#) seo i gceannas ar fhaireachán a dhéanamh ar theorainneacha seachtracha AE agus, in éineacht leis na Ballstát, ar aon bhagairt slándála a d'fhéadfadh a bheith ann ar theorainneacha seachtracha AE a shainaith agus dul i ngleic leo. Le roinnt blianta roimh 2015, d'iarr an Pharlaimint go bhfeabhsófaí ról Frontex chun cur lena hacmhainneacht freagairt níos éifeachtaí do shreafaí imirce atá ag athrú. Mar shampla, i [rún uaithi an 2 Aibreán 2014 maidir leis an athbhreithniú meántearma ar Chlár Stócolm\[10\]](#), d'iarr an Pharlaimint go ndéanfadh gardaí teorann Eorpacha teorainneacha Schengen a chosaint. Ina conclúidí i mí Dheireadh Fómhair 2015, chuir an Chomhairle Eorpach in iúl freisin go dtacaíonn sí le 'córás comhtháite bainistíochta do theorainneacha seachtracha a bhunú de réir a chéile'. D'áitigh an Pharlaimint go ndéanfar cumhactaí nua idirghabhála na gníomhaireachta a gníomhachtú le cinneadh ó na Ballstát sa Chomhairle, agus ní le cinneadh ón gCoimisiún, mar a moladh ar dtús. Leis an rialachán, leathnaítear raon feidhme gníomhaíochtaí EBCGA/ Frontex ionas go gcuimsítear breis tacaíochta do na Ballstát i réimse an bhainistithe imirce, sa chomhrac i gcoinne na coireachta trasteorann, agus in oibríochtaí cuardaigh agus tarrthála. Déantar foráil leis maidir le ról níos mó a bheith ag Frontex in imircigh a fhilleadh ar a dtíortha tionscnamh, ag gníomhú di i gcomhréir le cinntí arna nglacadh ag údaráis náisiúnta. Ar bhonn togra ón gCoimisiún, féadfaidh an Chomhairle iarráidh ar an ngníomhaireacht idirghabháil a dhéanamh agus cuidiú le Ballstát i gcúinsí eisceachtúla. Is é seo an cás más rud é:

- Nach gcomhlíonann Ballstát (laistigh de theorainn ama shocraithe) cinneadh ceangailteach ó bhord bainistíochta na gníomhaireachta chun aghaidh a thabhairt ar leochaileachtaí ina bhainistiú teorainneacha; agus
- gurb ann do bhrú ar leith, ar brú díréireach é ar an teorainn sheachtrach lena gcuirtear feidhmiú limistéar Schengen i mbaol. Má chuireann Ballstát in aghaidh cinneadh ón gComhairle chun cúnamh a sholáthar, féadfaidh na Ballstát eile seiceálacha teorann inmheánaí a thabhairt isteach arís ar bhonn sealadach.

I mí na Samhna 2019, neartaíodh an gníomhaireacht le sainordú nua agus lena cuid acmhainní agus cumhactaí dílse chun theorainneacha seachtracha a chosaint,

[9] [Rialachán \(AE\) 2019/1896](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 13 Samhain 2019 maidir leis an nGarda Teorann agus Cóstá Eorpach agus lena n-aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 1052/2013 agus (AE) 2016/1624, IO L 295, 14.11.2019, Ich. 1.

fillteacha a dhéanamh ar bhonn níos éifeachtaí agus oibriú i gcomhar le tríú tíortha^[11]. Is cuid lárnach den ghníomhaireacht neartaithe sin a bheidh i mbuanchór 10 000 garda teorann a mbeidh cumhactaí feidhmiúcháin acu chun tacú leis na Ballstáit ag aon am ar bith. Beidh sainordú níos láidre aici freisin maidir le himircigh a fhilleadh agus comhoibreoidh sí ar bhonn níos dlúithe le tíortha nach tíortha de chuid AE iad, lena n-áirítear tíortha nach iad na tíortha comharsanachta is gaire do AE. Bhí buanchór an Gharda Teorann agus Cóstá Eorpaigh lánoibríochtúil in 2021, agus sroichfidh sé a acmhainneacht ionlán de 10 000 garda teorann faoi 2024.

B. Forbairtí i mbainistiú AE ar a theorainneacha seachtracha

Tá méadú tagtha ar ráta an athraithe leis an mbás ar mhórscála a tharla sa Mheánmhuir le blianta beaga anuas, i dteannta insreabhadh ollmhór na ndídeanaithe agus na n-imirceach ó mhí Mheán Fómhair 2015.

Róimh ghéarchéim na ndídeanaithe, ní dheachaigh ach trí thír i mbun claíocha a thógáil ag na theorainneacha seachtracha chun cosc a chur ar imircigh agus ar dhídeanaithe a gcríocha a shroicheadh: an Spáinn (tugadh an obair thógála chun críche in 2005, cuireadh síneadh léi in 2009), an Ghréig (tugtha chun críche in 2012) agus an Bhulgáir (mar fhreagairt ar an nGréig, tugtha chun críche in 2014). Contrártha d'Airteagal 14(2) de Chód Teorainneacha Schengen, lena sonraítear ‘nach bhfhéadfar cead isteach a dhiúltú ach de thoradh cinneadh cruthaithe ina luaitear cúiseanna beachta an diúltaithe’, **de réir a chéile, tá lín na mBallstát atá ag dul i mbun ballaí nó claíocha teorann a thógáil ag dul i méid**, agus an aidhm acu imircigh agus iarrthóirí tearmainn a chosc as éadan a chéile ar rochtain a fháil ar a gcríocha náisiúnta. Thairis sin, gan rialacha folasacha AE maidir le claíocha a thógáil ag theorainneacha seachtracha Schengen, agus de shárú ar na rialacha maidir le tearmann, tá bacainní curtha suas freisin ag na Ballstáit le tríú tíortha (go háirithe an Bhealarúis, Maracó agus an Rúis), lena n-áirítear iarrthóirí réamhaontachais (Poblacht na Macadóine Thuaidh, an tSeirbia agus an Tuirc). Tá claíocha tógtha freisin laistigh de limistéar Schengen, mar shampla an claí idir an Ostair agus an tSlóivéin, agus tá cleachtais na Spáinne in Melilla tar éis teacht faoi ghrinnscrúdú ón gCúirt Eorpach um Chearta an Duine in Strasbourg. Déanann eagraíochtaí um chearta an duine doiciméadú ar na hainghníomhartha a dhéantar in áiteanna ina bhfuil claíocha tógha^[12].

Chláraigh Tionscadal na hEagraíochta Idirnáisiúnta um Imirce maidir le hImircigh ar larraidh níos mó ná 29 000 bás le linn aistir imirce chun na hEorpa ó 2014 i leith.

1. Córas Eorpach um Phaisnéis agus Údarú Taistil (ETIAS)

I mí Mheán Fómhair 2018, bunaíodh an Córas Eorpach um Phaisnéis agus Údarú Taistil (ETIAS).

Is é is cúis leis an gcóras faisnéise láraithe sin ná faisnéis a bhailiú faoi náisiúnaigh tríú thír nach bhfuil víosa ag teastáil uathu chun dul isteach i limistéar Schengen, agus aon rioscaí féideartha slándála nó imirce neamhrialta a shainaithint. Leis an mbunachar sonraí, déanfar seiceálacha roimh ré ar thaistealaithe atá díolmaithe ó cheanglas víosa agus údarú taistil a dhiúltú dóibh má mheastar go bhfuil riosca ag gabháil leo. Beidh an bunachar sonraí cosúil le córais atá i bhfeidhm cheana, mar shampla in SAM (ESTA), i gCeanada agus san Astráil, i measc córais eile nach iad.

[11]Rialachán (AE) 2019/1896 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 13 Samhain 2019 maidir leis an nGarda Teorann agus Cóstá Eorpach.

[12]Fondúireacht Heilsinci um Chearta an Duine.

Ar na buntáistí a bhaineann le ETIAS, tá moilleanna laghdaithe ag teorainneacha, slándail inmheánach níos fearr, cosc níos fearr ar inimirce neamhdhleathach, agus laghdú ar rioscaí don tsláinte phoiblí. Ag gníomhú dóibh i gcomhréir le rialacha Chód Teorainneacha Schengen, in ainneoin go ndéanfar réamh-sheiceáil leis an gcóras, is iad na gardaí teorann náisiúnta atá i mbun an rialaithe teorann a dhéanfaidh an cinneadh críochnaitheach cé acu a dheonófar nó a dhiúltófar cead isteach, fiú amháin i gcásanna a bhfuil údarú taistil bailí ag an duine. Tá trí phríomhfheidhm ag ETIAS:

- fíorú a dhéanamh ar fhaisnéis arna cur isteach ar líne ag náisiúnaigh tríú thír atá díolmaithe ó cheanglas víosa sula dtaistealaíonn siad go dtí AE;
- iarratais a phróiseáil trína seiceáil i gcoinne córais faisnéise eile (amhail CFS, VIS, bunachar sonraí Europol, bunachar sonraí Interpol, EES agus Eurodac, an Bunachar Sonraí Dachtalascópachta Eorpach le haghaidh sonraí méarlorg a stóráil agus a chur i gcomparáid);
- údaruithe taistil a eisíúint i gcásanna nach sainaithnítear aon amas nó gné ar a bhfuil tuilleadh anailísé de dhíth.

Ba cheart údaruithe taistil a fháil laistigh de chúpla nóiméad. I mí an Mheithimh 2017, chinn an Chomhairle an togra a roinnt ina dhá ghníomh dlí ar leith^[13], ós rud é nach bhféadfaí leasuithe ar Rialachán Europol a chumhdach le bunús dlí an togra (Schengen). Is í gníomhaireacht eu-LISA atá ag forbairt ETIAS, agus tiocfaidh sé i bhfeidhm in 2025.

2. eu-LISA

Bunaíodh [eu-LISA](#) in 2011 agus tá sé freagrach as bainistiú oibríochtúil a dhéanamh ar thrí chóras faisnéise láraithe AE: SIS, VIS agus Eurodac^[14]. Is é an ról atá aici ná struchtúr nua TF a chur chun feidhme i réimse an cheartais agus na ngnóthaí baile. I mí na Samhna 2019, rinneadh athbhreithniú ar shainordú eu-LISA agus rinneadh forbairt bhreise ar acmhainneacht na gníomhaireachta rannchuidiú le bainistiú teorainneacha, leis an gcomhar i bhforfheidhmiú an dlí agus le bainistiú imirce in AE.

3. Idir-inoibritheacht idir córais faisnéise AE i réimse na dteorainneacha

Tá córais láraithe mhórscála TF á bhforbairt ag AE (SIS, VIS, Eurodac, EES agus ETIAS) chun faisnéis a bhailí, a phróiseáil agus a chomhroinnt ar faisnéis í atá riachtanach le haghaidh comhar slándála, agus chun teorainneacha seachtracha agus imirce a bhainistiú. Ó 2019, rinneadh na córais faisnéise a bheith idir-inoibritheach ar leibhéal AE, i.e. a bheith in ann sonraí a mhalartú agus a chomhroinnt chun go mbeadh an fhaisnéis go léir atá ag teastáil ag na húdaráis, san áit agus ag an am a bhfuil sé ag teastáil uathu. Is éard is brí le hidir-inoibritheacht ná cumas na gcóras teicneolaíochta

[13] [Rialachán \(AE\) 2018/1240](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Meán Fómhair 2018 lena mbunaítear Córás Eorpach um Fhaisnéis agus Údarú Taistil (ETIAS) agus lena leasaítear Rialachán (AE) Uimh. 1077/2011, (AE) Uimh. 515/2014, (AE) 2016/399, (AE) 2016/1624 agus (AE) 2017/2226, IO L 236, 19.9.2018, Ich. 1 agus [Rialachán \(AE\) 2018/1241](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Meán Fómhair 2018 lena leasaítear Rialachán (AE) 2016/794 chun Córás Eorpach um Fhaisnéis agus Údarú Taistil (ETIAS) a bhunú, IO L 236 19.9.2018, Ich. 72.

[14] [Rialachán \(AE\) 2018/1726](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Samhain 2018 maidir le Gníomhaireacht an Aontais Eorpach chun Bainistiú Oibríochtúil a dhéanamh ar Chórais Mhórscála TF sa Limistéar Saoirse, Slándála agus Ceartais (eu-LISA), agus lena leasaítear Rialachán (CE) Uimh. 1987/2006 agus Cinneadh 2007/533/CGB ón gComhairle agus lena n-aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 1077/2011, IO L 295, 21.11.2018, Ich. 99.

faisnéise sonraí agus faisnéis a chomhroinnt, chun bearnaí faisnéise a sheachaint arb í castacht agus ilroinnt na gcóras sin is cúis leo^[15].

Leis an dá rialachán atá i bhfeidhm, comhlánóidh na córais sin a chéile, cuideofar le ceart-sainaithint daoine a éascú, agus cabhrófar le calaois céannachta a chomhrac. Ní mhodhnaíonn siad na cearta rochtana mar atá leagtha amach sa bhunús dlí do gach córas faisnéise Eorpach, ach bunaíonn siad;

- tairseach cuardaigh Eorpach, lena mbeadh na húdaráis inniuála ábalta an iliomad córas faisnéise a chuardach ag an am céanna, agus sonraí beathaisnéiseacha agus bithmhéadracha araon in úsáid acu;
- seirbhís chomhroinnte meaitseála sonraí bithmhéadracha, lena bhféadfaí sonraí bithmhéadracha (mearloirg nó íomhánná den aghaidh) ó roinnt córas a chuardach agus a chur i gcomparáid le chéile;
- stóras coiteann sonraí céannachta, ina mbeadh sonraí beathaisnéiseacha agus sonraí bithmhéadracha céannachta a bhaineann le náisiúnaigh tríu tir ar fáil i gcórais éagsúla faisnéise de chuid AE;
- brathadóir ilchéannachtaí, lena seiceálfáí an bhuil na sonraí bithmhéadracha céannachta atá sa chuardach le fáil i gcórais eile freisin, ionas gur féidir ilchéannachtaí atá nasctha leis an tacar céanna sonraí bithmhéadracha a bhrath.

4. Paindéis COVID-19 2020

Ba iad na srianta ar ghluaiseacht daoine go hidirnáisiúnta agus laistigh de AE a bhí ar an bhfreagairt beartais is infheicthe ar phaindéim COVID-19 ó thús mhí an Mhárta 2020 ar aghaidh. Dhún roinnt Ballstáit AE síos an t-iompar idirnáisiúnta paisinéirí, agus cuireadh srianta breise ar iompar idirnáisiúnta AE ina dhiaidh sin, lenar bhain dúnadh páirteach theorainneacha seachtracha AE agus srian ar theacht isteach in AE ó tríu tíortha^[16] agus srianta ar ghluaiseacht de dhaoine laistigh de AE^[17]. In go leor cásanna bhí sé sin treallach, neamhéifeachtach agus idirdhealaitheach agus bhí ina shárú ar dhlíthe príobháideachais agus tearmainn, mar a léiríodh i [staidéir](#) arna gcoimisiúnú ag Parlaimint na hEorpa^[18].

5. Géarchéim na hÚcráine

I ndiaidh ionradh na Rúise ar an Úcráin i mí Feabhra 2022, bhí ar 6 milliún duine tearmainn a lorg cheana féin, i dtíortha comharsanachta den chuid is mó^[19]. Chinn an tAontas Eorpach cosaint shealadach uile-Aontais a dheonú do dhaoine atá ag teacht

[15]Rialachán (AE) 2019/817 ó Pharlamint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Bealtaine 2019 maidir le creat a bhunú le haghaidh idir-inoibritheacht idir córais faisnéise AE i réimse na dteorainneacha agus na víosaí agus lena leasaítar Rialachán (CE) Uimh. 767/2008, (AE) 2016/399, (AE) 2017/2226, (AE) 2018/1240, (AE) 2018/1726 agus (AE) 2018/1861 ó Pharlamint na hEorpa agus ón gComhairle agus Cintí 2004/512/CE agus 2008/633/CGB ón gComhairle, IO L 135, 22.5.2019, Ich. 27, agus [Rialachán \(AE\) 2019/818](#) ó Pharlamint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Bealtaine 2019 maidir le creat a bhunú le haghaidh idir-inoibritheacht idir córais faisnéise AE i réimse an chomhair phóilíneachta agus an chomhair bheithíúnaigh, an tearmainn agus na himirce agus lena leasaítar Rialachán (AE) 2018/1726, (AE) 2018/1862 agus (AE) 2019/816, IO L 135, 22.5.2019, Ich. 85.

[16]Féach ar ‘Ráiteas compháirteach ó Chomhaltaí na Comhairle Eorpa’, An Bhruiséil, 26 Márt 2020.

[17]Tell Cremades, M., *Studies with a ‘Covid 19 angle’ [Staidéir lena mbaineann ‘dearcadh COVID-19’]*, Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Inmheána Pharlaimint na hEorpa, An Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthai Bunreachtúla, Parlaimint na hEorpa, Meitheamh 2021.

[18]Carrera S. et al., *In the Name of COVID: An Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU* [In ainm COVID: Measúnú ar Rialuithe Teorann Inmheánaí Limistéar Schengen agus Srianta Taistil in AE], Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Inmheána Pharlaimint na hEorpa, An Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthai Bunreachtúla, Parlaimint na hEorpa, Meán Fómhair 2020.

[19]<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

isteach ón Úcráin^[20]. Cuireann [Treoir AE um Chosaint Shealadach](#)^[21] ar chumas Bhallstáit AE gníomhú go tapa chun cosaint agus cearta a thairiscint do dhaoine a bhfuil cosaint láithreach de dhíth orthu.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

San am atá thart, bhí tuairimí measctha ag Parlaimint na hEorpa faoi fhorbairt an bheartais um bainistiú na dteorainneacha seachtracha. Tríd is tríd, thacaigh sí le ról eagraíochtúil uasghrádaithe EBCGA/Frontex agus gníomhaireachtáí ábhartha eile de chuid an Aontais, á iarraidh go minic go ndéanfaí a ról a fheabhsú tulileadh de réir mar a théann AE i ngleic leis an ngéarchéim imirce sa Mheánmhuir. Cé gur dearfach den chuid is mó dearcadh na Parlaiminte faoi fhorbairt EBCGA, tá a seasamh faoi theorainneacha cliste i bhfad níos faichillí. Tar éis an togra ón gCoimisiún in 2013, tharraing sí amhras ar an méadú ollmhór teicneolaíoch agus ar an ollphróiseáil ar shonraí pearsanta a moladh le haghaidh na dteorainneacha seachtracha. Thairis sin, le costais thuatha theicneolaíocht na dTeorainneacha Cliste, mar aon le hamhras i dtaobh na dtairbhí a bhainfeadh léi, fágadh an Parlaimint le roinnt ábhair imní. I [rún uaithi an 12 Meán Fómhair 2013 maidir leis an dara tuarascáil ar chur chun feidhme na Straitéis Slándála Inmheánaí AE](#), dhearbhaigh an Parlaimint ‘gur cheart anailís chúramach a dhéanamh ar chórais nua TF i réimse na himirce agus an bhainistithe teorainneacha, amhail na tionscnamh Teorainneacha Cliste, go háirithe i bhfianaise phrionsabail an riachtanais agus na comhréireachta’. Ina dhiaidh sin, chuir sí [ceist ó bhéal chuig an gCoimisiún agus chuig an gComhairle i mí Mheán Fómhair 2015](#), inar iarr sí an seasamh a bhí acu maidir le rochtain ar an gcóras ó thaobh fhorfheidhmiú an dlí de, agus maidir lena dtuairimí faoi ábharthacht an rialaithe ó Chúirt Breithiúnais an Aontais Eorpáigh i mí Aibreáin 2014 maidir leis an Treoir maidir le Sonrai a Choimeád (féach [4.2.8](#)). Sa rún uaithi maidir leis an tuarascáil bhliantúil i leith fheidhmiú limistéar Schengen^[22], d’iarr an Parlaimint ar na Ballstáit, lena n-áirítear na Ballstáit sin gan teorainneacha talún seachtracha, chun ardleibhéal rialaithe ag a dteorainneacha seachtracha a áirithíú trí achmhainní leordhóthanacha a leithdháileadh trí fhoireann, trealamh, agus saineolas, lena mbunófaí an ceannas agus rialú is gá do thrasnuithe teorann a bheadh sábhalte, ordúil agus éasca.

D’áitigh an Parlaimint freisin gur gá do gach beart sa réimse sin aird chuí a thabhairt ar theorainneacha agus *acquis* tearmainn AE, chomh maith le Cairt AE um Chearta Bunúsacha AE. Dá bhrí sin, le tamall anois, tá nósanna imeachta iontaofa agus córa agus cur chuige iomlánaíoch maidir leis an imirce ar leibhéal AE á n-éileamh ag an bParlaimint^[23]. Tá ról gníomhach aici i bhfaireachán a dhéanamh ar chur i bhfeidhm agus ar chomhlíonadh *acquis* Schengen. Déanann an Mheitheal um Ghrinnscrúdú Schengen de chuid Choiste um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile na Parlaiminte, idirchaidreamh leis an gCoimisiún Eorpach agus leis an gComhairle ag céimeanna ábhartha an nós imeachta meastóireachta agus faireacháin, amhail an tuarascáil mheastóireachta deiridh, na moltaí arna nglacadh agus an plean gníomhaíochta.

[20]Cinneadh Cur Chun Feidhme (AE) 2022/382 ón gComhairle an 4 Márta 2022 lena mbunaítear gurb ann d’insreabhadh ollmhór daoine easáitithe ón Úcráin de réir bhrí Airteagal 5 de Threoir 2001/55/CE, agus a bhfuil d’éifeacht aige cosaint shealadach a thabhairt isteach.

[22]Rún ó Parlaimint na hEorpa an 30 Bealtaine 2018 maidir leis an tuarascáil bhliantúil ar fheidhmiú limistéar Schengen, IO C 76, 9.3.2020, Ich. 106.

[23]Rún ó Parlaimint na hEorpa an 12 Aibreáin 2016 maidir leis an staid mar atá sa Mheánmhuir agus an gá atá le cur chuige iomlánaíoch AE i leith na himirce, IO C 58, 15.2.2018, Ich. 9.

Maidir le paindéim COVID-19, ghlac an Pharlaimint [rún i mí an Mheithimh 2020](#) maidir leis an staid i limistéar Schengen tar éis ráig COVID-19, inar chuir sí in iúl gur saoth léi nár cuireadh an Pharlaimint ar an eolas ina leith. Mheabhraigh sí nach mór d'aon srian sealadach taistil is infheidhme maidir leis an taisteal neamhriachtanach uile ó thríú tíortha chuit Limistéar Schengen nó cinntí ar theacht isteach a dhiúltú ag teorainneacha seachtracha a bheith i gcomhréir leis na forálacha ó Chód Teorainneacha Schengen^[24]. I staidéar a choimisiúnaigh an Pharlaimint, cuireadh in iúl go raibh na srianta a tugadh isteach mar fhreagairt ar an bpaindéim faoi réir athruithe gasta agus an-athraitheach, as a d'eascair éiginnteacht dhlíthiúil mhór do dhaoine aonair agus iarmháirtí diúltacha do chearta agus do shaoirsí AE^[25]. Léirítear i staidéar eile a rinneadh le déanaí gur bhain na Ballstáit úsáid fhairsing as teicneolaíochtaí bithmhéadracha IS chun faireachas mórsclá a dhéanamh ar imircigh^[26].

I [rún an 1 Márta 2022](#), chuir an Pharlaimint in iúl gur geal léi ghníomhachtú na Treorach um Chosaint Shealaíochta den chéad uair ó tháinig sé i bhfeidhm in 2001^[27]. An 9 Márta 2022, [d'iarr](#) Feisirí ar AE córas imirce ceart a thabhairt isteach lena gcomhroinntear an fhreagracht as dídeanaithe. An 4 Aibreán 2023, ghlac Coiste na Parlaiminte um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile (LIBE) [tuarascáil](#) ar an togra le haghaidh rialachán ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle lena dtugtar aghaidh ar ghéarchéimeanna i réimse na himirce agus an tearmainn, agus an 14 Aibreán 2023 ghlac sé [tuarascáil](#) ar an togra le haghaidh rialachán ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle lena dtugtar isteach scagadh ar náisiúnaigh tríú thír ag na teorainneacha seachtracha, chomh maith le [tuarascáil](#) ar an togra le haghaidh rialachán ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le bainistiú tearmainn agus imirce.

Is í an Roinn Beartaí um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla i bParlaimint na hEorpa a d'ullmhaigh an bhileog eolais seo.

Tabhair cuairt ar [leathanach baile](#) Pharlaimint na hEorpa maidir le limistéar Schengen.

Mariusz Maciejewski

11/2023

[24]Rún ó Pharlaimint na hEorpa an 19 Meitheamh 2020 ar an staid i limistéar Schengen tar éis ráig COVID-19, IO C 362, 8.9.2021, Ich. 77.

[25]Carrera S., Chun Luk, N., *In the Name of COVID: An Assessment of the Schengen Internal Border Controls and Travel Restrictions in the EU* [In ainm COVID: Measúnú ar Rialuithe Teorann Inmheánaí Limistéar Schengen agus Srianta Taistil in AE], Ard-Stiúrthóireacht um Beartaí Inmheánacha Pharlaimint na hEorpa, An Roinn Beartaí um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, Meán Fómhair 2020.

[26]Wendehorst, C., Duller, Y., *Biometric Recognition and Behavioural Detection* [Aitheantas Bithmhéadrach agus Brath lompraíochta], Ard-Stiúrthóireacht um Beartaí Inmheánacha Pharlaimint na hEorpa, An Roinn Beartaí um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, Lúnasa 2021.

[27]Rún ó Pharlaimint na hEorpa an 1 Márta 2022 maidir le fogha na Rúise i gcoinne na hÚcráine, IO C 125, 18.3.2022, Ich. 2.

4.2.5. COMHAR BREITHIÚNACH IN ÁBHAIR SHIBHIALTA

Tá méadú ag teacht i gcónaí ar shaorghluaiseacht trasteorann earraí, seirbhísí, caipitil agus daoine. In ábhair dlí shibhialta a bhfuil impleachtaí trasteorann acu, tá comhar breithiúnach á fhorbairt ag an Aontas Eorpach agus, ar an gcaoi sin, tá naisc á gcruthú aige idir na córais dlí éagsúla. Is iad na príomhchuspóirí atá leis sin ná deimhneacht dhlíthiúil agus rochtain éasca agus éifeachtach ar an gceartas a bhaint amach, rud lenar gá an dlínse inniúil a shainaithint, an dlí is infheidhme a ainmniú go soiléir agus nósanna imeachta forfheidhmithe agus aitheantaí atá gasta agus éifeachtach a bheith ann.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 81 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE); Prótacal Uimh. 21 agus Prótacal Uimh. 22 atá i gceangal leis na Conarthaí.

CUSPÓIRÍ

I limistéar Eorpach ceartais, níor cheart daoine aonair a chosc ná a dhíspreagadh óna gcearta a fheidhmiú. Níor cheart neamhréireacht ná castacht córas dlí nó riarrachán sna Ballstáit a bheith ina mbac. Cumhdaíonn reachtaíocht sa réimse íogair sin an dlí sibhialta clasaiceach, lena n-áirítear roinnt mhaith réimsí ón dlí teaghlaigh go dtí dlí na gconarthaí go dtí an dlí um dhíolacháin. Cumhdaíonn sí freisin an dlí nós imeachta sibhialta, rud a bhí mar shaincheart eisiach ag na Ballstáit go dtí le déanaí. Is faoi dhlí sibhialta an Aontais a thagann réimse na rialacha a bhaineann leis an dlí conarthach príobháideach san Aontas, ach tá an réimse sin nasctha go dlúth le saorghluaiseacht earraí agus seirbhísí agus, dá bhrí sin, rialaítear é le forálacha an Chonartha ar an margadh aonair ([2.1.7](#)).

Tá sé mar aidhm leis an dlí idirnáisiúnta príobháideach (DIP) déileáil le gnéithe trasteorann na saincheisteanna uile a bhaineann leis an gcaidreamh idir daoine príobháideacha, amhail an dlí teaghlaigh, an dlí réadmhaoine agus dlí na gconarthaí. Ní mór don Chomhairle bearta a bhaineann leis an dlí teaghlaigh a bhfuil impleachtaí trasteorann acu a ghlacadh d'aon toil (Airteagal 81(3) CFAE, an dara fomhír). Is iad na príomhuirí chun rochtain ar an gceartas trasteorann a éascú ná prionsabal an aitheantaí fhrithpháirtigh, atá bunaithe ar mhuinín fhrithpháirteach idir na Ballstáit, agus comhar breithiúnach díreach idir círteanna náisiúnta.

Bíonn tionchar díreach ag DIP ar dhlíchóras AE. Tá an tAontas ina Chomhalta de [Chomhdháil na Háige um an Dlí Idirnáisiúnta Príobháideach](#) (HCCH) ón 3 Aibreán 2007. Is eagraíocht dhomhanda idir-rialtasach í Comhdháil na Háige a bhfuil sé mar aidhm léi na rialacha atá leagtha amach in DIP a aontú de réir a chéile. Dá bhrí sin, déanann sí ionstraimí dlí iltaobhacha a fhorbairt agus a sheirbheáil, arb ionstraimí iad atá ceangailteach ó thaobh dlí i dtíortha atá ina bpáirtithe sa Chomhdháil. Tá HCCH comhdhéanta de 91 chomhalta (90 stát agus an tAontas Eorpach) agus glacann sé coinbhinsiúin a bhaineann le saincheisteanna dlí shibhialta amhail an tseirbheáil próisis, fianaise a ghlacadh thar lear, rochtain ar cheartas, fuadach idirnáisiúnta leanaí, uchtáil idir tíortha, easaontacthaí dlíthe maidir le foirm na ndiúscairtí tiomnacha,

oibleagáidí cothabhála, aithint colscarthaí, agus deireadh a chur le doiciméid phoiblí choigríche a dhéanamh dleathach (i.e Coinbhinsiún Apastaile na Háige).

Is é an ní is mó a bhféachtar lena dhéanamh le gníomhaíocht AE i réimse an chomhair bhreithiúnaigh in ábhair shibhialta ná na cuspóirí seo a leanas a bhaint amach:

- a áirithiú go mbeidh ardleibhéal deimhneachta dlíthiúla ann do shaoránaigh sa chaidreamh trasteorann arna rialú ag an dlí sibhialta;
- rochtain éasca agus éifeachtach ar an gceartas sibhialta a ráthú do shaoránaigh chun díospóidí trasteorann a réiteach;
- ionstraimí comhair trasteorann a shimplíú idir cúirteanna sibhialta náisiúnta;
- tacú le hoiliúint na mbreithiúna agus na foirne breithiúnaí.

Ní mór gach gníomh reachtach atá á ullmhú a chur ar aghaidh chuig na parlaimintí náisiúnta (Airteagal 12 den Chonradh ar an Aontas Eorpach (CAE)). Sa bheis air sin, tá sé de cheart ag parlaimintí náisiúnta agóid a dhéanamh i gcoinne cinntí maidir le gnéithe áirithe den dlí teaghlaigh a bhuil impleachtaí trasteorann acu. Ní féidir na cinntí sin a dhéanamh faoin ghnáthnós imeachta reachtach ach amháin mura gcuireann aon pharlaimint náisiúnta ina n-aghaidh (Airteagal 81(3) CFAE, an tríú fomhír).

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Forbairt dlí phríomha i leith comhar breithiúnach in ábhair shibhialta

Ní raibh comhar breithiúnach in ábhair shibhialta ar cheann de chuspóirí an Chomhphobail Eorpaigh nuair a glacadh an conradh bunaidh. In Airteagal 220 den Chonradh ag bunú an Chomhphobail Eorpaigh, áfach, sonraíodh go raibh sé de cheangal ar na Ballstáit ‘go simpleofar na foirmíulachtaí a bhaineann le breithiúnaí ó chuírteanna nó ó bhinsí, agus dámhachtainí eadrána, a aithint agus a fhorgníomhú go cómhálastach’. Rinneadh comhar breithiúnach in ábhair shibhialta, i gcomhthéacs idir-rialtasach ‘ceartas agus gnóthaí baile’, a áireamh go hoifigiúil laistigh de réim ghníomhaíochta AE le Conradh Maastricht ([1.1.3](#)). Le Conradh Amstardam, tugadh comhar breithiúnach in ábhair shibhialta isteach laistigh de réimse an Chomhphobail, agus é á aistriú ó CAE go dtí an Conradh ag bunú an Chomhphobail Eorpaigh, ach níor cuireadh faoi réir mhodh an Chomhphobail é. Le Conradh Nice ([1.1.4](#)), ceadaíodh bearta a bhaineann le comhar breithiúnach in ábhair shibhialta – seachas an dlí teaghlaigh – a ghlacadh, agus úsáid á baint as an nós imeachta comhchinnteoireachta reachtaí.

Le Comhairle Eorpach Tampere (Deireadh Fómhair 1999), leagadh síos bunús do Limistéar Eorpach an Cheartais. Tar éis gur aithníodh nár leor an méid a bhí déanta chun é sin a chur chun feidhme, rinneadh plean gníomhaíochta nua le haghaidh 2005-2010 a sheoladh ag Comhairle Eorpach na Háige (Samhain 2004). I gClár na Háige, cuireadh béim ar an ngá atá le leanúint d’aitheantas frithpháirteach a chur chun feidhme agus é a leathnú chuig réimsí nua amhail maoin teaghlaigh, comharbas agus uachtanna. Tháinig Clár Stócolm ina dhiaidh sin, atá ina threochlár le haghaidh forbairtí amach anseo i réimse na saoirse, na slándála agus an cheartais thar an tréimhse 5 bliana ó 2010 go 2014.

Le Conradh Liospón ([1.1.5](#)), curtear na bearta uile i réimse an chomhair bhreithiúnaigh faoi réir an ghnáthnós imeachta reachtaigh. Mar sin féin, tá an dlí teaghlaigh fós faoi

réir nós imeachta reachtach speisialta: gníomhaíonn an Chomhairle d'aon toil tar éis dul i gcomhairle leis an bParlaimint.

Ba cheart a thabhairt faoi deara go bhfuil rogha an diúltaithe ag an Danmhairg agus ag Éirinn maidir le Teideal V de Chuid a Trí de CFAE (réimse na saoirse, na slándála agus an cheartais) faoi Phrótacl Uimh. 21 agus faoi Phrótacl Uimh. 22 a ghabhann leis na Conarthaí. Tá rogha an diúltaithe ag Éirinn maidir le reachtaíocht arna glacadh sa réimse seo, rud a cheadaíonn di glacadh le reachtaíocht agus le tionscnamh reachtacha nó diúltú dóibh ar bhun cás ar chás (Prótacal Uimh. 21 a ghabhann leis na Conarthaí). Os a choinne sin, tá rogha diúltaithe níos doichte ag an Danmhairg maidir le réimse na saoirse, na slándála agus an cheartais, rud a fhágann nach nglacann sí aon pháirt sa bheartas sin. Le linn na caibidíochta ar Chonradh Liospóin, fuair an Danmhairg rogha lenar féidir rogha ghlactha sholúbtha a dhéanamh dá rogha dhiúltaithe bunaithe ar rogha dhiúltaithe na hÉireann (Prótacal Uimh. 22). Reáchtáladh refreann an 3 Nollaig 2015 chun feidhmiú na rogha seo a fhormheas ([4.2.1](#)). Dhiúltaiigh 53% de na vótálaithe dó.

B. An phríomhreachtaíocht a glacadh

1. An chuírt inniúil a chinneadh; aithint agus forfheidhmiú breithiúnas agus cinntí i gcásanna seachbhreithiúnacha

Is í an phríomhionstraim sa réimse sin ná [Rialachán \(AE\) Uimh. 1215/2012 ó Pharlaiment na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Nollaig 2012 maidir le dlínse agus le haithint agus forfheidhmiú breithiúnas in ábhair shibhialta agus thráchtála \('Rialachán na Bruiséile Ia'\)](#). Rinneadh aithint agus forfheidhmiú breithiúnas i gcásanna sibhialta agus tráchtála a áirithíú ar dtús laistigh de na Comhphobail Eorpacha le Coinbhinsiún na Bruiséile 1968, ar conradh é a shínigh na sé Bhallstát ag an am. Is é is aidhm le Rialachán na Bruiséile I na rialacha maidir le coinbhleacht dlínse laistigh de AE a chomhchuirí agus aithint agus forfheidhmiú cinntí in ábhair shibhialta agus thráchtála a shimplíú agus a bhrostú. Tháinig sé in ionad Choinbhinsiún na Bruiséile 1968 in 2002 agus athmhúnlaíodh é in 2012. Déantar é a fhordónadh le [Rialachán \(CE\) Uimh. 2201/2003 ón gComhairle an 27 Samhain 2003 maidir le dlínse agus maidir le haithint agus forfheidhmiú breithiúnas in ábhair maidir le pósadh agus freagracht tuismitheora](#) ('Rialachán na Bruiséile IIa').

In 1988, chun a chóras aitheantaí a leathnú chuig Comhlachas Saorthrádála na hEorpa (CSTE), shínigh an 12 Bhallstát de chuid na gComhphobal Eorpach a bhí ann ag an am conradh dar teideal Coinbhinsiún Lugano leis na sé chomhalta de CSTE a bhí ann ag an am – an Ostair, an Fhionlainn, an Íoslainn, an Iorua, an tSualainn agus an Eilvéis – toisc nach raibh Ballstát CSTE incháilithe chun Coinbhinsiún na Bruiséile 1968 a shíniú. Tá leagan 2007 ina ionad go hiomlán anois, arb é sin an [Coinbhinsiún maidir le dlínse agus le haithint agus forfheidhmiú breithiúnas in ábhair shibhialta agus thráchtála](#) (Coinbhinsiún Lugano), a tugadh i gcrích idir AE, an Danmhairg ina ceart féin agus trí cinn as na ceithre chomhalta eile de CSTE (an Eilvéis, an Iorua agus an Íoslainn). Níor shínigh Lichtinstéin, an t-aon stát amháin a d'aontaigh do CSTE tar éis 1988, an coinbhinsiún. An 2 Aibreán 2020, d'íarr sé ar an Ríocht Aontaithe filleadh ar Choinbhinsiún Lugano tar éis Brexit, i gcomhréir le hAireagal 127 den Chomhaontú um Tharraingt Siar, toisc nach raibh sé ina pháirtí sa Choinbhinsiún sin a thuilleadh. De réir Airteagail 70 agus 72(3) den Choinbhinsiún, is gá do na Stáit Chonarthacha glacadh d'aon toil – rud atá déanta acu go léir. Ach de réir '[Tuairim Lugano](#)' ó Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (Tuairim 1/03 in 2006),

tagann aon aontachas den sórt sin go hiomlán faoi réimse inniúlacht eisiach AE, agus dá bhrí sin ba cheart dó cinneadh a dhéanamh maidir le hiarraidh na Ríochta Aontaithe ar athaontachas. Ina mheasúnú ([\(COM\(2021\)0222\)](#)), dhiúltaigh an Coimisiún Eorpach aontachas a dheonú, ar an bhforas go raibh Coinbhinsiún Lugano dírithe ar stáit a bhfuil dlúth-chomhtháthú rialála acu le AE. Dar leis an gCoimisiún, ba cheart feidhm a bhaint as Coinbhinsiún na Háige le haghaidh an chaidrimh idir AE agus tíortha nach de chuid an Aontais iad nach bhfuil chomh hailínithe sin. Dá réir sin, d'fhéadfadh sé gur creat níos fearr é Coinbhinsiún na Háige (i.e. an '[Coinbhinsiún maidir le Breithiúnais](#)' [an 2 Iúil 2019 maidir le Breithiúnais Eachtracha in Ábhair Shíbhialta nó Thráchtala a Aithint agus a Fhorghníomhú](#)) don chomhar a bheidh ann amach anseo idir AE agus an Ríocht Aontaithe i réimse an chomhair bhreithiúnaigh shíbhialta.

Mar gheall ar an méadú ar an tsoghluaisteacht, tá naisc theaghlaigh á bhforbairt i measc daoine aonair ó náisiúntachtaí éagsúla. Ní mór do lánúineacha dénáisiúnta fios a bheith acu faoi conas a leanaí a ainmniú agus caithfidh an deis a bheith ag daoine colscartha tosú arís i dtír eile gan an teagmháil lena leanaí a bhriseadh. Maidir le leanaí arna bhfuadach ag duine dá dtuismitheoirí, tá [Coinbhinsiún na Háige ar na Gnéithe Síbhialta a bhaineann le Fuadach Idirnáisiúnta Leanaí](#), ina bhfuil 103 stát conarthach (ó mhí na Samhna 2022) lena n-áirítear gach Ballstát AE, bunaithe ar chuspóir an-simplí: an leanbh arna fhuadach a thabhairt ar ais go pras. Ag an am céanna, rinneadh [Rialachán na Bruiséile IIa](#) a athmhúnlú le déanaí, agus ceann de na príomhchuspoíri a bhí lena athbhreithniú ab ea feabhas a chur ar na rialacha dlí a bhí ann maidir le leanaí a chosaint i gcásanna a bhaineann le cúramí tuismitheoreachta i ndíospóidí trasteorann, amhail na cinn sin a bhaineann le coimeád linbh, cearta rochtana agus fuadach linbh.

Chun aisghabháil idirnáisiúnta maidir le hoibleagáidí cothabhála a éascú, ghlac an Chomhairle [Rialachán \(CE\) Uimh. 4/2009](#) i mí na Nollag 2008. Leis an rialachán sin, tugtar le chéile, in aon ionstraim amháin, rialacha aonfhoirmeacha maidir le dlínse, an dlí is infheidhme, aitheantas agus forfheidhmiú, mar aon le comhar idir údarás náisiúnta. D'fhol an éifeachtúlacht agus éifeachtacht imeachtaí dócmhainneachta trasteorann a fheabhsú, i [Rialachán \(AE\) 2015/848 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Bealtaine 2015](#) maidir le himeachtaí dócmhainneachta, leagtar amach rialacha aonfhoirmeacha maidir le dlínse, aitheantas agus an dlí is infheidhme sa réimse sin. Chun exequatur a dhíothú maidir le cinntí a bhaineann le hélimh neamhchonspóidithe, ghlac an Pharlaimint agus an Chomhairle [Rialachán \(CE\) Uimh. 805/2004](#) lena gcruthaítar Ordú Forfheidhmiúchán Eorpach d'élímh neamhchonspóidithe. Le [Rialachán \(AE\) Uimh. 650/2012 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle](#) maidir le dlínse, an dlí is infheidhme, aithint agus forfheidhmiú cinntí agus glacadh le forfheidhmiú ionstraimí barántúla in ábhair chomharbais, agus maidir le Deimhniú Eorpach Comharbais a chruthú, féachtar le deireadh a chur le constaicí a bhíonn roimh shaoránaigh maidir le forfheidhmiú a gceart i gcomhthéacs comharbais idirnáisiúnta.

Mar gheall ar na hiarmhaintí dlíthiúla difriúla a bhíonn ag gnéithe sainiúla an phósta agus páirtnéireachtaí cláraithe, rinne an Coimisiún dhá thogra ar leithligh le haghaidh rialachán a thíolacadh in 2011, ar tograí iad ina leagtar síos réimis mhaoine do lánúineacha idirnáisiúnta – córas amháin do lánúineacha pósta agus ceann eile do pháirtnéireachtaí cláraithe – maidir le dlínse, an dlí is infheidhme agus aithint agus forfheidhmiú cinntí in ábhair maidir le réimis maoine pósta.

2. Rialacha easaontachta dlí a chomhchuibhiú

Tá roinnt ionstraimí glactha ar leibhéal AE chun deileáil leis na hábhair is tábhachtaí a bhaineann leis an dlí idirnáisiúnta príobháideach (eadhon Rialachán na Bruiséile agus na Róimhe). Ghlac an Pharlaimint agus an Chomhairle [Rialachán \(CE\) Uimh. 593/2008 an 17 Meitheamh 2008 maidir leis an dlí is infheidhme maidir le hoibleagáidí conarthacha \('Rialachán na Róimhe I'\)](#). Le glacadh [Rialachán \(CE\) Uimh. 864/2007 an 11 Iúil 2007 maidir leis an dlí is infheidhme maidir le hoibleagáidí neamhchonarthacha \('Rialachán na Róimhe II'\)](#), bhíothas in ann sraith aonfhoirmeach rialacha easaontachta dlí a chruthú le haghaidh oibleagáidí neamhchonarthacha in ábhair shibhialta agus thráchtála. Féachann sé, dá bhrí sin, le feabhas a chur ar dheimhneacht dhlíthiúil agus ar intuarthacht thoradh na dlíthiochta. Tá rialacha easaontachta dlí a bhaineann le hoibleagáidí cothabhála leagtha amach i Rialachán (CE) Uimh. 4/2009 ón gComhairle (féach thuas). I réimse an dlí is infheidhme maidir le colscaradh agus idirscaradh dlíthiúil, i mí na Nollag 2010, ghlac an Chomhairle [Rialachán \(AE\) Uimh. 1259/2010](#), lena mbunaítear creat dlíthiúil soiléir agus cuimsitheach do cholscaradh agus idirscaradh dlíthiúil. Maidir le comharbas idirnáisiúnta, cinntear le Rialachán (AE) Uimh. 650/2012, i measc nithe eile, an dlí is infheidhme.

3. Rochtain ar cheartas a éascú

Chun rochtain ar an gceartas i ndíospóidí trasteorann a fheabhsú, ghlac an Chomhairle [Treibh 2003/8/CE](#) lena mbunaítear rialacha comhchoiteanna íosta a bhaineann le cúnamh dlíthiúil do dhíospóidí den sórt sin. Is é is cuspóir leis an treoir sin leibhéal 'leormhaith' cúnaimh dhlíthiúil a ráthú i ndíospóidí trasteorann do dhaoine nach bhfuil a ndóthain acmhainní acu. Chun rochtain ar an gceartas a dhéanamh níos éasca agus níos éifeachtaí do shaoránaigh agus do ghnólachtaí na hEorpa, tá rialacha comhchoiteanna níos imeachta tugtha isteach ag an Aontas Eorpach le haghaidh dlíthiocht trasteorann shimplithe agus bhrostaithe d'éilimh bheaga agus athghabháil trasteorann maidir le héilimh airgid neamhchonspóidithe ar fud an Aontais Eorpaigh. Tá siad sin ar fáil i [Rialachán \(CE\) Uimh. 861/2007](#) lena mbunaítear Nós Imeachta Eorpach um Éilimh Bheaga, agus i [Rialachán \(CE\) Uimh. 1896/2006](#) lena gcruthaítear ordú Eorpach maidir le níos imeachta íocaíochta. Tá na níosanna imeachta sin roghnach agus sa bhereis ar na níosanna imeachta dá bhforáiltear sa dlí náisiúnta. Le [Treibh 2008/52/CE](#), bunaítear rialacha coiteanna maidir le gnéithe áirithe den idirghabháil in ábhair shibhialta agus thráchtála chun deimhneacht dhlíthiúil a mhéadú agus, sa chaoi sin, úsáid an mhodha réitigh díospóidí sin a spreagadh.

4. Ionstraimí le haghaidh comhar trasteorann idir cúirteanna sibhialta náisiúnta

Le hAirteagal 81(2)(a) agus (c) CFAE freisin, curtair de chúram ar an bParlaimint agus ar an gComhairle bearta a ghlacadh a bhfuil sé mar aidhm leo aithint fhrithpháirteach agus forfheidhmiú breithiúnas, agus comhoiriúnacht na rialacha náisiúnta maidir le heasaontacht dlíthe agus dlínse, a áirithíú. Le [Rialachán \(AE\) Uimh. 2020/1784 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 25 Samhain 2020 maidir le doiciméid breithiúnacha agus doiciméid sheachbhreithiúnacha in ábhair shibhialta nó in ábhair thráchtála a sheirbheáil sna Ballstáit \('doiciméid a sheirbheáil'\) \(athmhúnlú\), tá sé beartaithe tarchur doiciméad breithiúnach agus seachbhreithiúnach idir na Ballstáit a shimplíú agus a bhrostú agus, sa chaoi sin, éifeachtúlacht agus tapúlacht níosannaimeachta a mhéadú. Chun comhar idir cúirteanna sna Ballstáit éagsúla a shimplíú agus a luathú maidir le fianaise a ghlacadh in ábhair shibhialta nó thráchtála, ghlac an Chomhairle \[Rialachán \\(AE\\) 2020/1783 maidir le comhar idir cúirteanna\]\(#\)](#)

[na mBallstát i dtaca le fianaise a ghlacadh in ábhair shibhialta nó thráchtála](#). Chun comhar breithiúnach idir na Ballstáit a fheabhsú, a shimplí agus a bhrostú agus chun rochtain ar an gceartas a chur chun cinn do shaoránaigh a bhíonn i mbun díospóidí trasteorann, bunaíodh [Gréasán Breithiúnach Eorpach in ábhair shibhialta agus thráchtála](#) le [Cinneadh 2001/470/CE ón gComhairle an 28 Bealtaine 2001](#). Tá an gréasán comhdhéanta de phointí teagmhála arna n-ainmniú ag na Ballstáit, na húdaráis lárnacha dá bhforáiltear i roinnt ionstraimí AE, giúistísí idirchaidrimh agus aon údarás eile a bhfuil freagrachtaí air maidir le comhar breithiúnach idir gníomhaithe stáit (cúirteanna agus údaráis lárnacha). Rinneadh Cinneadh 2001/470/CE a leasú le Cinneadh 568/2009/CE an 18 Meitheamh 2009 maidir le ról an Ghréasáin Bhreithiúnaigh Eorpaigh (EJN) in ábhair shibhialta agus thráchtála a fheabhsú agus a threisiú. Tugadh athrú mór isteach leis an gcinneadh: bhí cead ag comhlachais ghairmiúla a dhéanann ionadaíocht ar chleachtóirí dlí, go háirithe ar dhlíodóirí, abhcóidí, nótairí agus báillí, dul isteach sa ghréasán.

Uirlis eile atá ann le haghaidh comhar breithiúnach in ábhair shibhialta a shimplí is ea úsáid faisnéise agus teicneolaíochtaí a phorbairt i riadaradh an cheartais. Seoladh an tionscadal sin i mí an Mheithimh 2007 agus tháinig straitéis Eorpach don r-Cheartas as. Is éard a chumhdaítear leis na huirlisí don r-Cheartas: An [tairseach Eorpach um r-Cheartas](#), a bhfuil sé mar aidhm léi rochtain saoránach agus fiontar ar an gceartas san Eoraip a éascú; idirnascadh taifead coiriúil ar an leibhéal Eorpach; úsáid níos fearr a bheith á baint as an bhfíschomhdháil le linn nósanna imeachta breithiúnacha; uirlisí aistriúcháin nuálacha, amhail an t-aistriúchán uathoibrithe; foirmeacha dinimiciúla ar líne; agus bunachar sonraí Eorpach d'aistritheoirí agus d'ateangairí. Is é atá i [Scórchlár Ceartais AE](#), ar scórchlár bliantúil é, ná uirlis faisnéise a bhfuil sé mar aidhm léi ceartas níos éifeachtaí a bhaint amach trí shonraí oibiachtúla, iontaofa agus inchomparáide a sholáthar maidir le cáilíocht, neamhspleáchas agus éifeachtúlacht na gcóras ceartais sna Ballstáit uile. Tá na sonraí sin bunriachtanach chun tacú le hathchóirithe sna córais cheartais náisiúnta.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Cé is moite den dlí teaghlaigh, ina ngníomhaíonn an Chomhairle d'aon toil agus nach ndéantar ach dul i gcomhairle leis an bParlaimint, cuirtear an gnáthnós imeachta reachtach i bhfeidhm maidir le comhar breithiúnach in ábhair shibhialta. Bhí ról gníomhach ag an bParlaimint i sainiú ábhar na n-ionstraimí reachtacha atá sonraithe thuas. Tá sé tugtha dá haire aici roimhe seo go bhfuil gá le fíorchultúr breithiúnach Eorpach chun leas iomlán a bheith á bhaint ag saoránaigh as a gcearta faoi na conarthaí. Ar cheann de na gnéithe is tábhactaí de sin tá an oiliúint, go háirithe i réimse an dlí. I mí an Mheithimh 2013, ghlac an Parlaimint [rún maidir le rochtain ar cheartas a fheabhsú:cúnamh dlíthiúil i ndíospóidí sibhialta agus tráchtála trasteorann](#).

I réimse na dlínse, an dlí is infheidhme agus an aitheantais agus forghníomhaithe cinntí maidir le réimis mhaoine do lánúineacha idirnáisiúnta, ar réimis iad a chumhdaíonn idir réimis maoine pósta agus na hiarmháirtí maoine a bhíonn ag compháirtíochtaí cláraithe, bhí a toiliú tugtha ag an bParlaimint in 2013 ach bhí an dá ghníomh á gcosc sa Chomhairle ar feadh na mblianta. Dá bhrí sin, tháinig 23 Bhallstát ar chomhaontú maidir le comhar feabhsaithe (Aireagal 20 CAE) d'fhonn an dréachtreachtaíocht a thabhairt ar aghaidh. Go luath in 2016, rinne an Coimisiún tograí nua a tharraingt suas le haghaidh gníomhartha, a raibh a substaint bunaithe ar an vóta sa Parlaimint agus ar chomhréitigh ar thángthas orthu roimhe sin. Rinneadh [Rialachán \(AE\) 2016/1103](#)

[ón gComhairle lena gcuirtear chun feidhme comhar feabhsaithe i réimse na dlínse, an dlí is infheidhme agus an aitheantais agus forghníomhaithe cinní in ábhair maidir le réimis maoine pósta](#) a ghlacadh sa deireadh an 24 Meitheamh 2016.

Maidir le nósanna imeachta na cúirte sibhialta san Aontas Eorpach, i mí Iúil 2017, d'íarr an Pharlaimint ar an gCoimisiún, de bhun Airteagal 225 CFAE, togra le haghaidh gníomh reachtach a thíolacadh faoin 30 Meitheamh 2018, ar bhonn Airteagal 81(2) CFAE, maidir le híoschaighdeáin choiteanna do nós imeachta sibhialta. Is é is aidhm le téacs na treorach ón Aontas Eorpach atá beartaithe, atá i gceangal le [rún](#) na Parlaiminte, ná córais nós imeachta shibhialta a chomhfhogasú chun a áirithiú go dtabharfar lánurraim don cheart chun triail chóir a fháil mar a aithnítear in Airteagal 47 de Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh agus in Airteagal 6 den Choinbhinsiún Eorpach um Chearta an Duine ([4.1.2](#)), trí fóschaighdeáin maidir le tionscnamh, stiúradh agus tabhairt i gcrích imeachtaí sibhialta os comhair chúirteanna nó bhinsí na mBallstát a leagan síos. Rinneadh post Idirghabhálaí Pharlaimint na hEorpa um Fhuadach Idirnáisiúnta Leanaí arna dhéanamh ag Tuismitheoir a chruthú in 1987 chun cuidiú le leanaí ó phóstaí nó caidrimh dhénáisiúnta, agus ar fóspartaigh d'fhuadach leanaí arna dhéanamh ag tuismitheoir iad na leanaí sin. I mí Aibreáin 2018, athainmníodh an ról, ar ról é atá á shealbhú i gcónaí ag Feisire atá in oifig, mar '[Comhordaitheoir Pharlaimint na hEorpa um Chearta Leanaí](#)' faoi stiúir Elisabeth Morin-Chartier, chun léargas a thabhairt ar an bhforbairt atá tagtha ar an sainordú a bhaineann leis an ról, chun cearta leanaí a chuimsiú.

Is ag Ewa Kopacz atá post an Chomhordaitheora um Chearta Leanaí i bPharlaimint na hEorpa ó mhí Iúil 2019. Ba iad Anna Maria Corazza Bildt (2019), Elisabeth Morin-Chartier (2017-2019), Mairead McGuinness (2014-2017), Roberta Angelilli (2009-2014), Evelyne Gebhardt (2004-2009), Mary Banotti (1995-2004) agus Marie-Claude Vayssade (1987-1994) a bhí sa phost roimpi.

An 27 Meitheamh 2023, ghlac Coiste um Ghnóthaí Dlíthiúla na Parlaiminte a thuarascáil ar an togra le haghaidh treoir maidir le dlíthíocht mhí-úsáideach atá thírithe ar iriseoirí agus ar chosantóirí chearta an duine, a tionscnaíodh tar éis [rún ón bPharlaimint](#) an 11 Samhain 2021 maidir leis an daonlathas agus saoirse agus iolrachas na meán a neartú in AE: an úsáid mhíchuí a bhaintear as gníomhaíochtaí faoin dlí sibhialta agus faoin dlí coiriúil chun iriseoirí, eagraíochtaí neamhrialtasacha agus an tsochaí shibhialta a chur ina dtost agus [staidéar](#) ó Róinn Beartais na Parlaiminte um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla ina n-iarrtar go dtabharfaí isteach treoir i gcoinne cásanna dlí straitéiseacha i gcoinne rannpháirtíocht phoiblí (SLAPPanna) agus le haghaidh athchóirithe ar Rialachán na Bruiséile la agus ar Rialachán na Róimhe II. Tá na caibidlíochtaí idirinstítíuideacha ag dul ar aghaidh faoi láthair.

An 23 Samhain 2023, ghlac an Pharlaimint a seasamh maidir leis an togra le haghaidh rialachán maidir leis an gcomhar breithiúnach agus rochtain ar cheartas a dhigitíú in ábhair shibhialta, tráchtála agus choiriúla trasteorann, i gcomhréir leis an bprionsabal 'digiteach mar réamhshocrú', agus na coimircí riachtanacha uile á n-áirithiú ag an am céanna (aithnítear go sonrach gur gá eisiamh sóisialta a sheachaint). Is é is aidhm don togra feabhas a chur ar rochtain ar cheartas agus ar éifeachtúlacht agus athléimneacht na sreafaí cumarsáide a bhaineann go dlúth leis an gcomhar idir údaráis bhreithiúnacha i gcásanna trasteorann an Aontais, ós rud é go bhféadfadh úsáid teicneolaíochtaí digiteacha córais bhreithiúnacha a dhéanamh níos éifeachtúla, trí ualaí riarracháin a éascú, amanna próiseála cásanna a ghiorrú, cumarsáid a dhéanamh níos sláine agus

níos iontaofa, agus láimhseáil cásanna a uathoibriú go páirteach. Meastar go nglacfar an rialachán faoi dheireadh 2023.

Choimisiúnaigh an Pharlaimint [staidéar](#) ina ndéantar anailís ar impleachtaí Brexit maidir le comhar breithiúnach in ábhair shibhialta. Léirítear sa staidéar gur cheart iarrachtaí a dhéanamh conarthaí nua a thabhairt i gcrích idir an tAontas agus an Ríocht Aontaithe sna réimsí sin ina bhfuil bearna rialála, go háirithe i réimse chearta an duine. Áirítear i dtáighde breise a rinneadh le déanaí sa réimse seo staidéir ón Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla sa Pharlaimint maidir le [héilimh trasteorann ar ealaín chreachta](#), [dlí conartha tráchtála na hEorpa](#) agus [conarthaí ceannaigh thar barr amach arna bhforchur ag ardáin in earnáil an chultúir agus na cruthaitheachta](#).

Is í Roinn Beartais Pharlaimint na hEorpa um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla a d'ullmhaigh an bhileog eolais seo.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski

11/2023

4.2.6. COMHAR BREITHIÚNACH IN ÁBHAIR CHOIRIÚLA

Tá comhar breithiúnach in ábhair choiriúla bunaithe ar phrionsabal an aitheantais fhrithpháirtigh i leith breithiúnas agus ciuntí breithiúnacha, agus áirítear leis bearta chun dlíthe na mBallstát a chomhfhogasú i réimsí éagsúla. A bhúi le Conradh Liospóin, is láidre an bunús atá le réimse an cheartais choiriúil a fhorbairt, agus leagtar síos ann cumhachtaí nua do Pharlaimint na hEorpa.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 82 go hAirteagal 86 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE).

CUSPÓIRÍ

I ngeall gur cuireadh deireadh de réir a chéile le seiceálacha teorann laistigh den Aontas, is fusa go mór atá sé do shaoránaigh an Aontais gluaiseacht faoi shaoirse ach, chomh maith leis sin, tá sé níos éasca dá bharr do choirpigh a bheith ag oibriú go trasnáisiúnta. Chun an ceann is fearr a fháil ar dhúshlán na coireachta trasteorann, tá ar áireamh sa réimse saoirse, slándála agus ceartais bearta chun comhar breithiúnach in ábhair choiriúla a chur chun cinn i measc na mBallstát. Is é prionsabal an aitheantais fhrithpháirtigh is túspointe don mhéid sin. Glacadh bearta sonracha chun an choireacht agus an sceimhlitheoireacht trasnáisiúnta a chomhrac agus chun a chinntiú go dtugtar cosaint ar fud an Aontais do chearta na n-íospartach, na n-amhrastach agus na bpriúosúnach.

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Príomhghníomhartha reachtacha an Aontais maidir le comhar breithiúnach in ábhair choiriúla

1. Nósanna imeachta um ghlacadh

I gcomhréir le CFAE, is faoin ngnáthnós imeachta reachtach a dhéantar an chuid is mó de na bearta le haghaidh comhar breithiúnach a ghlacadh agus bíonn siad faoi réir athbhreithniú breithiúnach ag Cúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh. Bíodh sin mar atá, fiú má fhágtaí as an áireamh na gnéithe sonracha den limistéar saoirse, slándála agus ceartais (rogha an diúltaithe ag Éirinn agus ag an Danmhairg (féach Prótacail 21 agus 22 a ghabhann le CFAE) agus an ról pribhléide do na parlaimintí náisiúnta (féach Prótacail 1 agus 2)), níl comhar breithiúnach in ábhair choiriúla, maille le comhar póilíneachta, comhtháite ina n-iomláine i gcreat an Aontais agus tá roinnt dá ngnéithe bunaidh ón ré roimh Conradh Liospóin ag gabháil leo i gcónaí:

- Roinneann an Coimisiún a chumhacht tionscnamh leis na Ballstáit, ar choinníoll gurb ionann iad agus an ceathrú cuid d'Fheisirí na Comhairle (Airteagal 76 CFAE);
- Ní dhéantar ach dul i gcomhairle le Parlaimint na hEorpa i dtaobh bearta sonracha maidir le comhar breithiúnach in ábhair choiriúla, a ndéanann an Chomhairle iad a ghlacadh ansin d'aontoil. In éagmais aontoil sa Chomhairle, is féidir i gcónaí le náoi mBallstát, nó níos mó ná sin, oibriú le chéile ar bhonn comhar feabhsaithe.

2. Na príomhghníomhartha reachtacha a glacadh faoin ngnáthnós imeachta reachtach

a. Íoschaighdeán choiteanna le haghaidh imeachtaí coiriúla:

- [Troi 2010/64/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Deireadh Fómhair 2010 maidir leis an gceart chun ateangaireachta agus chun aistriúcháin in imeachtaí coiriúla;
- [Troi 2012/13/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 22 Bealtaine 2012 maidir leis an gceart chun faisnéise in imeachtaí coiriúla;
- [Troi 2013/48/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 22 Deireadh Fómhair 2013 maidir leis an gceart chun dlíodóra in imeachtaí coiriúla agus in imeachtaí maidir leis an mbarántas gabhála Eorpach, agus maidir leis an gceart go gcuirfí tríú pártí ar aon eolas nuair a chailltear an tsaoirse agus leis an gceart cumarsáid a dhéanamh le tríú daoine agus le húdaráis chonsalachta nuair a chailltear an tsaoirse;
- [Troi \(AE\) 2016/343](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 9 Márt 2016 maidir le neartú ar ghnéithe áirithe de thiomhde na neamhchiontachta agus den cheart chun bheith i láthair le linn na trialach in imeachtaí coiriúla;
- [Troi \(AE\) 2016/800](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 11 Bealtaine 2016 ar choimircí nós imeachta do leanaí ar daoine iad atá faoi dhrochamhras nó atá cúisithe in imeachtaí coiriúla;
- [Troi \(AE\) 2016/1919](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 26 Deireadh Fómhair 2016 maidir le cúnamh dlí do dhaoine atá faoi dhrochamhras agus daoine cúisithe in imeachtaí coiriúla agus do dhaoine iarrtha in imeachtaí um barántas gabhála Eorpach.

b. An comhrac i gcoinne na sceimhlitheoirreachta:

- [Troi \(AE\) 2016/681](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 27 Aibreán 2016 maidir le húsáid sonraí as an Taifead Ainmneacha Paisinéirí (PNR) chun cointa sceimhlitheoirreachta agus coireacht thromchúiseach a chosc, a bhrath, a imscrúdú agus a ionchúiseamh;
- [Troi \(AE\) 2017/541](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 15 Márt 2017 maidir leis an sceimhlitheoirreacht a chomhrac agus lena n-aisghairtear Cinneadh Réime 2002/475/CGB ón gComhairle agus lena leasaítear Cinneadh 2005/671/CGB ón gComhairle;
- [Rialachán \(AE\) 2021/784](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 29 Aibreán 2021 maidir le haghaidh a thabhairt ar scaipeadh ábhair sceimhlitheoirreachta ar líne;
- [Rialachán \(AE\) 2023/2131](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 4 Deireadh Fómhair 2023 lena leasaítear Rialachán (AE) 2018/1727 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle agus Cinneadh 2005/671/CGB ón gComhairle, a mhéid a bhaineann le malartú digiteach faisnéise i gcásanna sceimhlitheoirreachta.

c. An comhrac i gcoinne an éillithe, na cibearchoireachta, na calaoise agus an sciúrtha airgid:

- [Treoir 2013/40/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Lúnasa 2013 maidir le hionsaithe ar chórais faisnéise agus lena n-ionadaítear Cinneadh Réime 2005/222/CGB ón gComhairle (an Treoir maidir le Cibearshlándáil);
- [Treoir 2014/42/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 3 Aibreán 2014 maidir le hionstráimeachtaí na coireachta agus fáltais ón gcoireacht a chalcadh agus a choigistiú san Aontas Eorpach;
- [Treoir 2014/57/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 16 Aibreán 2014 maidir le pionóis choiriúla i leith drochúsáid margaíd (an Treoir maidir le Drochúsáid Margaíd);
- [Treoir 2014/62/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 15 Bealtaine 2014 ar chosaint an euro agus airgeadraí eile ar ghóchumadh tríd an dlí coiriúil, agus a chuirtear in ionad Chinneadh Réime 2000/383/CGB ón gComhairle;
- [Treoir \(AE\) 2017/1371](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 5 Iúil 2017 maidir leis an gcomhrac trí bhíthin an dlí choiriúil in aghaidh na calaoise a dhéanann dochar do leasanna airgeadais an Aontais;
- [Treoir \(AE\) 2018/843](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 30 Bealtaine 2018 lena leasaítear Treoir (AE) 2015/849 maidir le cosc a chur le húsáid chóras airgeadais an Aontais chun críocha sciúrtha airgid nó maoinithe sceimhlitheoireachta;
- [Treoir \(AE\) 2018/1673](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 23 Deireadh Fómhair 2018 maidir le sciúradh airgid a chomhrac tríd an dlí coiriúil;
- [Rialachán \(AE\) 2018/1805](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Samhain 2018 maidir le haitheantas frithpháirteach a thabhairt d'orduithe calctha agus d'orduithe coigistíochta;
- [Treoir \(AE\) 2019/713](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 17 Aibreán 2019 maidir le calaois agus góchumadh modhanna íocaíochta neamhairgid a chomhrac agus a chuirtear in ionad Chinneadh Réime 2001/413/CGB ón gComhairle.

d. An malartú faisnéise idir na Ballstáit agus gníomhaireachtaí an Aontais:

- [Treoir 2014/41/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 3 Aibreán 2014 maidir leis an Ordú Imscrúdaithe Eorpach in ábhair choiriúla;
- [Rialachán \(AE\) 2018/1726](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Samhain 2018 maidir leis an nGníomhaireacht Eorpach chun Bainistiú Oibríochtúil a dhéanamh ar Chórais Mhórscála TF sa limistéar saoirse, slándála agus ceartais (eu-LISA);
- [Rialachán \(AE\) 2018/1862](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 28 Samhain 2018 maidir le Córás Faisnéise Schengen (SIS) a bhunú, a oibriú agus a úsáid i réimse an chomhair póilíneachta agus an chomhair bhreithiúnaigh in ábhair choiriúla;

- [Rialachán \(AE\) 2019/816](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 17 Aibreán 2019 lena mbunaítear córas láraithe leis na Ballstáit a shainaithint ag a bhfuil faisnéis faoi chionta náisiúnach tríú thír agus daoine gan stát (córas ECRIS-TCN) chun an Córas Faisnéise Eorpach um Thaifid Choiriúla a fhordónadh agus lena leasaítear Rialachán (AE) Uimh. 2018/1726. Tá an rialachán sin nasctha le [Treoir \(AE\) 2019/884](#) an 17 Aibreán 2019 lena leasaítear Cinneadh Réime 2009/315/CGB ón gComhairle, a mhéid a bhaineann le malartú faisnéise faoi náisiúnaigh tríú thír agus a mhéid a bhaineann leis an gCóras Faisnéise Eorpach um Thaifid Choiriúla (ECRIS).
- [Rialachán \(AE\) 2019/818](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Bealtaine 2019 maidir le creat a bhunú le haghaidh idirinoibritheacht idir córais faisnéise AE i réimse an chomhair pólíneachta agus an chomhair bhréithiúnaigh, an tearmainn agus na himirce;
- [Treoir \(AE\) 2023/977](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le malartú faisnéise idir údaráis forfheidhmithe dlí na mBallstát agus lena n-aisghairtear Cinneadh Réime 2006/960/CGB ón gComhairle;
- [Rialachán \(AE\) 2023/1543](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an ... maidir le hOrduithe Eorpacha chun Fianaise a Thabhairt ar Aird agus Orduithe Caomhnaithe Eorpacha i gcomhair fianaise leictreonach in imeachtaí coiriúla agus forghníomhú pianbhreitheanna coimeádta tar éis imeachtaí coiriúla;
- [Treoir \(AE\) 2023/1544](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Iúil 2023 lena leagtar síos rialacha comhchuibhithe maidir le bunaíochtaí ainmnithe a ainmniú agus ionadaithe dlíthiúla a cheapadh chun críche fianaise leictreonach a bhailiú in imeachtaí coiriúla.

e. Íospartaigh a chosaint:

- [Treoir 2011/36/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 5 Aibreán 2011 maidir le gáinneáil ar dhaoine a chosc agus a chomhrac agus na híospartaigh atá thíos léi a chosaint;
- [Treoir 2011/93/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 13 Nollaig 2011 maidir le mí-úsáid ghnéasach agus teacht i dtír gnéasach ar leanaí agus pornagrafaíocht leanaí a chomhrac;
- [Treoir 2011/99/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 13 Nollaig 2011 maidir leis an Ordú Cosanta Eorpach;
- [Treoir 2012/29/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 25 Deireadh Fómhair 2012 lena mbunaítear íoschaighdeáin maidir le cearta, tacaíocht agus cosaint íospartaigh na coireachta.

B. Gníomhaireachtaí le haghaidh comhar breithiúnach in ábhair choiriúla agus comhlachtaí gaolmhara eile

1. Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh um Chomhar Ceartais Choiriúil (Eurojust)

Déanann [Eurojust](#) comhordú na n-imscrúduithe agus na n-ionchúiseamh, chomh maith le comhar idir na húdaráis sna Ballstáit, a spreagadh agus a éascú. Go háirithe, éascaíonn sé forghníomhú iarrataí ar chúnámh dlíthiúil frithpháirteach idirnáisiúnta agus cur chun feidhme iarrataí ar eiseachadadh. Tacaíonn Eurojust le húdaráis na

mBallstát in aon tslí is féidir leis sa chaoi gur éifeachtúla iad a gcuid imscrúduithe agus ionchúiseamh i gcás na coireachta trasteorann.

Is féidir le Eurojust cúnámh a thabhairt do Bhallstát, arna iarraidh sin dó, maidir le himscrúduithe agus ionchúisimh a bhaineann leis an mBallstát i dtrácht agus le tir nach Ballstát í más amhlaidh go bhfuil comhaontú comhair tugtha i gcrích ag Eurojust agus an tir nach Ballstát í nó gur léiríodh go bhfuil leas bunriachtanach ann.

Cumhdaíonn Eurojust na cineálacha céanna coireanna agus cionta a bhfuil Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh i ndáil le Comhar i bhForfheidhmiú an Dlí (Europol) freagrach astu, amhail sceimhlitheoiracht, gáinneáil ar dhrugaí, gáinneáil ar dhaoine, góchumadh, sciúradh airgid, cibearchoireacht, coireacht i gcoinne maoine nó earraí poiblí, lena n-áirítear calaois agus éilliú, cionta coiriúla a dhéanann dochar do leasanna airgeadais an Aontais, coireacht chomhshaoil agus rannpháirteachas in eagraíocht choiriúil. Is féidir le Eurojust, arna iarraidh sin do Bhallstát, cúnámh a thabhairt in imscrúduithe agus ionchúisimh maidir le cineálacha eile cionta.

Tar éis don Rúis fogha míleata a thabhairt faoin Úcráin, a thosaigh i mí Feabhra 2022, tá gníomhaíocht déanta ag [foireann chompháirteach imscrúdaithe AE le tacaíocht Eurojust](#) san Úcráin ó Mhí an Mhárta 2022. An 14 Aibreán 2023, tháinig seachtar ball den fhoireann chompháirteach imscrúdaithe ar chomhaontú chun imscrúdú a dhéanamh ní hamháin ar na coireanna cogaidh líomhnaithe, ach chomh maith leis sin ar coireanna cinedhíothaithe atá déanta san Úcráin. Chuir siad fáilte freisin roimh ghealltanás Róinn Dlí agus Cirt na Stát Aontaithe cuidiú le hionchúisitheoir chuig an Láirionad Idirnáisiúnta um ionchúiseamh i leith Choir an Fhogha i gcoinne na hÚcráine. Déanann Eurojust óstáil freisin ar Bhunachar Sonraí Fianaise i leith na gCoireanna Idirnáisiúnta is Tromchúisí (CICED) chun tacú leis an obair a dhéanann an fhoireann chompháirteach imscrúdaithe agus imscrúduithe eile ar choireanna idirnáisiúnta.

I mí Aibreáin 2022, d'fhoilsigh an Coimisiún [togra](#) chun sainordú Eurojust a leathnú. Tháinig an [Pharlaimint](#) agus an Chomhairle ar chomhaontú cúpla seachtain ina dhiaidh sin maidir le sainordú athbhreithnithe, atá ag cur ar chumas Eurojust fianaise ar choireanna cogaidh, ar chinedhíothú agus ar choireanna in aghaidh an chine dhaonna a chaomhnú, a analísiú, a stóráil agus a roinnt le húdaráis inniúla bhreithiúnacha na mBallstát agus leis an gCúirt Choiríúil Idirnáisiúnta. Foilsíodh Rialachán nua Eurojust in *Iris Oifigiúil an Aontais Eorpaigh* an 31 Bealtaine 2022 agus tháinig sé i bhfeidhm an lá dár gcionn.

Tháinig ancreat dlíthiúil do Eurojust a bhí ann roimhe seo ([Cinneadh 2009/426/CGB](#) ón gComhairle an 16 Nollaig 2008 maidir le Eurojust a neartú) i bhfeidhm an 4 Meitheamh 2009. An 12 Nollaig 2019, tháinig [Rialachán \(AE\) 2018/1727](#) i bhfeidhm. Is é an bunús dlí reatha atá le Eurojust ná [Rialachán \(AE\) 2022/838](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 30 Bealtaine 2022 lena leasaítear Rialachán (AE) 2018/1727 a mhéid a bhaineann le fianaise a chaomhnú, a analísiú agus a stóráil ag Eurojust, ar fianaise í a bhaineann le cinedhíothú, coireanna in aghaidh an chine dhaonna, coireanna cogaidh agus cionta coiriúla gaolmhara.

Foilsíonn Eurojust tuarascáil bhliantúil gach bliain. An 24 Bealtaine 2023, d'fhoilsigh Eurojust a [thuarascáil bhliantúil do 2022](#). Ba iad caimiléireacht agus calaois, gáinneáil ar dhrugaí agus sciúradh airgid na trí chineál coireachta is mó a láimhseáil an ghníomhaireacht in 2022.

Tá Eurojust lonnaithe sa Háig, san Ísiltír.

2. Oifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpaigh (OIPE)

Tá [Rialachán \(AE\) 2017/1939 ón gComhairle](#) an 12 Deireadh Fómhair 2017 lena gcuirtear chun feidhme comhar feabhsaithe maidir le bunú Oifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpaigh (OIPE) i bhfeidhm ón 20 Samhain 2017 i leith. Thug an Pharlaimint a toiliú do dhréachtrialachán na Comhairle i [rún reachtach](#) uaithi an 5 Deireadh Fómhair 2017.

Is é atá in [OIPE](#) oifig neamhspleách a bhfuil sé de chúram uirthi coireanna i gcoinne bhuiséad an Aontais, amhail calaois, éilliú nó calaois CBL trasteorann is mó ná EUR 10 milliún, a imscrídú agus a ionchúiseamh agus ceartas a riadar i leith na gcoireanna sin. D'fhéadfá liosta na gcoireanna a leathnú amach sa todhchaí chun an sceimhlitheoiracht, mar shampla, a áireamh.

Rinne an Pharlaimint agus an Chomhairle, de thoil a chéile, Laura Codruța Kövesi a cheapadh, ina céad Phríomh-Ionchúisitheoir Eorpach ar feadh tréimhse neamh-inathnuait seacht mbliana.

Go dtí seo, tá 22 Bhallstát i bpáirt le OIPE agus maidir leis an lón beag Ballstát nach bhfuil rannpháirteach faoi láthair, d'fhéadfaidís dul i bpáirt aon tráth. Is i Luksamhburg atá lároifig OIPE ionnaithe, maille le hoifig an Phríomh-Ionchúisitheora agus oifig Choláiste na nlonchúisitheoirí ó na Ballstáit rannpháirteacha uile. Tá siadsan i gceannas ar na himscrúduithe coiriúla arna ndéanamh ag na hionchúisitheoirí Tarmligthe Eorpacha a cheapadh agus baill foirne a earcú.

Chuir OIPE túis lena cuid obríochtaí an 1 Meitheamh 2021 agus tá roinnt imscrúduithe ar bun aici cheana féin. Tá obair fós á déanamh i roinnt réimsí freisin, lena n-áirítear córais náisiúnta ceartais a chur in oiriúint do rialachán OIPE, Ionchúisitheoirí Tarmligthe Eorpacha a cheapadh agus baill foirne a earcú.

An 23 Márta 2023, chuir OIPE a [tarascáil bhliantúil do 2022](#) i láthair os comhair [Choiste Pharlaimint na hEorpa](#) um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile. In 2022, fuair agus phróiseáil OIPE 3 318 dtuairisc choireachta agus d'oscail sé 865 imscrídú. Thairis sin, dheonaigh breithiúna orduthe calctha ar luach EUR 359.1 milliún i ndáil le himscrúduithe OIPE (i gcomparáid le EUR 147.3 milliún in 2021), luach arb ionann é agus níos mó ná seacht n-oiread bhuiséad 2022 na heagraíochta.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Tá ról lárnach imeartha ag an bParlaimint i dtaca le reachtafocht an Aontais i réimse an chomhair bhreithiúnaigh in ábhair choiriúla a mhúnlú trí thosaíocht pholaitiúil a dhéanamh den chomhrac i gcoinne na coireachta agus an éillithe. Tá obair déanta aici, ar chomhchéim leis an gComhairle, ar chomhar breithiúnach in ábhair choiriúla. Tá feidhm ag an ngnáthnós imeachta reachtach maidir le beagnach gach réimse de dhlí coiriúil an Aontais, ach is ann do roinnt bheag eisceachtaí, lena n-áirítear, go háirithe, níos imeachta an toilithe chun EIPO a bhunú.

Is é Eurojust an phríomhionstraim chun comhar breithiúnach in ábhair choiriúla a bhaint amach i measc na mBallstát. Tráth a rinneadh athchóiriú ar Europol, bhí an Pharlaimint i bhfách, ar bhonn gníomhach, le grinnscrídú parlaiminteach níos mó a bheith ann agus le rialacha feabhsaithe maidir le cosaint sonrai.

An 1 Nollaig 2020, d'eagraigh an Pharlaimint (trí chianrannpháirtíocht i ngeall ar COVID-19) an chéad chruinníú coiste idirpharlaiminteach (ICM) maidir le meastóireacht ar ghníomhaíochtaí Eurojust. Tiomnaíodh ICM don chéad mheasúnú a rinne Parlaimint

na hEorpa agus parlaimintí náisiúnta ar ghníomhaíochtaí Eurojust i gcomhréir le hAirteagal 85 CFAE agus le [Rialachán \(AE\) 2018/1727](#). Eagraíodh an [dara cruinníú ICM](#) maidir le meastóireacht ar ghníomhaíochtaí Eurojust an 1 Feabhra 2022, agus eagraíodh an [tríú](#) ceann an 30 Samhain 2022. Tionóladh an [ceathrú ICM](#) an 7 Nollaig 2019 sa Bhruiséil.

An 20 Eanáir 2021, ghlac an Pharlaimint [rún](#) maidir le cur chun feidhme an bharántais gabhála Eorpáigh agus na nósanna imeachtaí um thabhairt suas idir na Ballstáit (agus d'fhormheas sí freisin tuarascáil cur chun feidhme ar Chinneadh Réime 2002/584/CGB ón gComhairle an 13 Meitheamh 2002 freisin, a glacadh san am roimh Chonradh Liospón). Sa rún sin, mheasúnaigh an Pharlaimint na tortaí a bhí ag an nós imeachta breithiúnach simplithe trasteorann um thabhairt suas, a tháinig in ionad nósanna imeachta fada an Aontais um eiseachadadh in 2004, bunaithe ar phrionsabal an aitheantais fhrithpháirtigh do chinntí cúirte.

An 6 Deireadh Fómhair 2021, ghlac an Pharlaimint [rún](#) maidir leis an intleacht shaorga sa dlí coiriúil agus a húsáid ag údarás phóilíneachta agus bhreithiúnacha in ábhair choiriúla.

Tá tuarascálacha (agus rúin) á n-ullmhú ag an bParlaimint i láthair na huaire ar na saincheisteanna seo a leanas: foréigean in aghaidh na mban agus foréigean teaghlaigh a chomhrac; an t-éillíú a chomhrac; gáinneáil ar dhaoine a chosc agus a chomhrac agus na híospartaigh a bhíonn thíos léi a chosaint; imeachtaí coiriúla a aistriú; cearta íospartach; sciúradh airgid agus maoiniú na sceimhlitheoirreachta; coigistiú agus aisghabháil sócmhainní fuathchaint ar líne agus cibearfhoréigean; agus ábhar mí-úsáide gnéasaí leanaí a bhrath agus a bhaint.

Leanfaidh an Pharlaimint freisin tionscnamh a rinne an Coimisiún le déanaí agus iad sin atá ar na bacáin acu sna réimsí seo a leanas: coireacht eagraithe, gáinneáil ar dhrugaí, cibearchoireacht, digiteáil an cheartais, comhair i bhforfheidhmiú an dlí, sceimhlitheoirreacht agus radacú foréigneach, earraí spaireachta cunóracha, bréagaisnéis agus an ábhar neamhdhleathach ar líne, oiliúint bhreithiúnach, forbairtí ar an smacht reachta i réimse an cheartais, agus an intleachta shaorga.

I mí na Bealtaine 2022, i bhfianaise an fhogha arna thabhairt ag an Rúis faoin Úcráin, [mhol an Coimisiún](#) rialacha treisithe nua maidir le haisghabháil agus coigistiú sócmhainní, a rannchuideodh le cur chun feidhme bhearta sriantacha an Aontais, agus chuirfí sárú na mbeart sin le liosta coireanna an Aontais. Tá an Pharlaimint rannpháirteach sa phróiseas formheasa do na tograí sin, a cuireadh chun tosaigh i gcomhthéacs [an Tascfhórsa 'Calcadh agus Coigistiú'](#).

Tá beartais maidir le comhar breithiúnach in ábhair choiriúla á bhforbairt i gcónaí, agus cuirtear béis ar leith ar an gcomhrac chun cur i gcoinne bagairtí uile-Eorpacha ar bhealach níos éifeachtaí. Tá bearta sonracha glactha ag an bParlaimint chun an sceimhlitheoirreacht, an choireacht thrasnáisiúnta, an t-éillíú, an chalaois agus an sciúradh airgid a chomhrac, agus chun cearta na n-íospartach, na n-amhrastach agus na bpríosúnach ar fud an Aontais a chosaint. Glacadh freisin roinnt bearta atá ceaptha feabhas a chur ar an malartú faisnéise i measc na mBallstát.

Alessandro Davoli
10/2023

4.2.7. COMHAR PÓILÍNEACHTA

Is gné lárnach de struchtúr slándála inmheánaí an Aontais ina ionláine í Gníomhaireacht AE i ndáil le Comhar i bhForfheidhmiú an Dlí (Europol). Tá comhar agus beartais um fhorfheidhmiú an dlí á bhforbairt i gcónaí, agus cuirtear béis ar leith ar an sceimhlitheoirreacht, an chibearchoireacht agus cineálacha eile coireachta tromchúisí agus eagraithe a chomhrac. Is é an príomhchuspóir atá ann ná Eoraiplíníos sábháilte a bhaint amach chun leasa cách san Aontas, i gcomhréir le cearta bunúsacha agus rialacha cosanta sonraí, mar a d'íarr an Pharlaimint roinnt uaireanta.

BUNÚS DLÍ

Airteagail 33 (comhar custaim), 87, 88 agus 89 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpáigh (CFAE).

CUSPÓIRÍ

Tá comhar pólíneachta éifeachtach ina ghné lárnach i ndáil le AE a thiontú ina limistéar saoirse, slándála agus ceartais atá bunaithe ar urraim do chearta bunúsacha. Tá sé mar aidhm le comhar trastearann i bhforfheidhmiú an dlí – lena mbaineann na pólíní, lucht custaim agus seirbhísí forfheidhmithe eile dlí – cionta coiriúla a chosc, a bhrath agus a imscrúdú ar fud AE. I gcleachtas, baineann an comhar sin go príomha leis an gcoireacht thromchúiseach (amhail coireacht eagraithe, gáinneáil ar dhruaí, sciúradh airgid, brionnú an euro, gáinneáil ar dhaoine, agus an chibearchoireacht) agus leis an sceimhlitheoirreacht. Gníomhaireacht forfheidhmithe dlí an Aontais is ea Europol.

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Tús

Cuireadh tús le comhar pólíneachta i measc na mBallstát in 1976 trí ‘Ghrúpa Trevi’, mar a thugtaí air, líonra idir-rialtasach ionadaithe ó aireachtaí dlí agus cirt agus gnóthaí baile. As a aithle sin, leagadh amach le Conradh Maastricht ábhair chomhleasa lenar tugadh forais dhlisteanacha le comhar pólíneachta (sceimhlitheoirreacht, drugaí agus cineálacha eile coireachta idirnáisiúnta). Bunaíodh leis freisin an prionsabal maidir le ‘hoifig Eorpach pólíní’ (Europol) a chruthú, arbh é a bhí inti ar dtús ná Aonad Drugaí Europol. Rinneadh Coinbhinsiún Europol a shíniú an 26 lúil 1995, cé nár thosaigh an oifig ar a chuid oibre go hofigiúil go dtí an 1 lúil 1999, ar bhonn na gcumhachtaí feabhsaithe a deonaíodh le Conradh Amstardam (a síniódh an 2 Deireadh Fómhair 1997). Bhí dul chun cinn déanta ó thaobh comhar pólíneachta de, áfach, sularbh ann do Europol. Le cruthú Limistéar Schengen in 1985, nár bhain ach dornán Ballstát leis i dtosach, ba ann do chomhar pólíneachta trastearann (féach chomh maith [4.2.4](#)). Le teacht i bhfeidhm Chonradh Amstardam, rinneadh *acquis Schengen* – lena n-áirítear na gnéithe um chomhar pólíneachta a ghabhann leis – a ionchorprú i ndí AE, siúd is gur tháinig sé faoin ‘tríú colún’ den chomhar idir-rialtasach. Baineadh feidhm as an gcur chuige idir-rialtasach céanna i leith bearta um chomhar pólíneachta a ghlac grúpa beag Ballstát faoi Chonradh Prüm, ina raibh forálacha chun ADN, méarloit agus mionsonraí maidir le clárú feithicí a mhalartú. Rinneadh Conradh

Prüm a thabhairt isteach ina ionláine ar leibhéal AE le [Cinneadh 2008/615/CGB ón gComhairle an 23 Meitheamh 2008](#).

B. An creat institiúideach reatha

Tá simpliú nach beag déanta ar an gcreat institiúideach le Conradh Liospóin (CFAE), agus bunáite na mbeart um chomhar póilíneachta á nglacadh feasta faoin ngnáthnós imeachta reachtach (comhchinnteoireacht) agus faoi réir athbhreithniú breithiúnach ag Cúirt Breithiúnais AE. Bíodh sin mar atá, má fhágtais as an áireamh na gnéithe sonracha den limistéar saorise, slándála agus ceartais (i.e. rogha an diúltaithe ag Éirinn agus ag an Danmhairg (féach Prótacail 21 agus 22 a ghabhann le CFAE) agus an ról pribhléide do na parlaimintí náisiúnta (Prótacail 1 agus 2)), níl an comhar póilíneachta, maille leis an gcomhar breithiúnach in ábhair choiriúla, fite ina ionláine i gcreat an Chomhphobail agus tá roinnt dá ghnéithe bunaidh ag gabháil leis i gcónaí:

- Roinneann an Coimisiún a chumhacht tionscnaimh leis na Ballstáit, ar choinníoll gurb ionann iad agus an ceathrú cuid d'Fheisirí na Comhairle (Airteagal 76 CFAE);
- Ní dhéantar ach dul i gcomhairle leis an bParlaimint i dtaobh bearta maidir le comhar oibríochtaíl, a ndéanann an Chomhairle iad a ghlacadh d'aon toil. In éagmais aontoilfochta sa Chomhairle, is féidir le naoi mBallstát, nó níos mó ná sin, oibriú le chéile ar bhonn comhar feabhsaithe. Sa chás sin, cuireann an Chomhairle Eorpach an próiseas ar fionraí chun teacht ar chomhthoil (sásra ‘an choscáin éigeandála’ faoi Airteagal 87(3) CFAE).

C. Na príomhghníomhartha reachtacha maidir le comhar póilíneachta arna nglacadh faoin ngnáthnós imeachta reachtach

- [Treibh 2013/40/AE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Lúnasa 2013 maidir le hionsaithe ar chórais faisnéise agus lena n-ionadaítear Cinneadh Réime 2005/222/CGB ón gComhairle (ar a dtugtar an ‘Treibh maidir le Cibearylánndál’). Ceanglaíodh ar na Ballstáit an treoir sin a thrasuí ina ndlí náisiúnta faoin 4 Meán Fómhair 2015;
- [Rialachán \(AE\) 2015/2219](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 25 Samhain 2015 maidir le Gníomhaireacht an Aontais Eorpais um Oiliúint i bhForfheidhmiú an Dlí (CEPOL), agus a ghabhann ionad Chinneadh 2005/681/CGB ón gComhairle, agus lena n-aisghairtear an Cinneadh sin, atá infheidhme ó bhí an 1 Iúil 2016 ann;
- [Treibh \(AE\) 2016/681](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 27 Aibreán 2016 maidir le húsáid sonraí as an Taifead Ainmneacha Paisinéirí (PNR) chun cionta sceimhlitheoireachta agus coireacht thromchúiseach a chosc, a bhrath, a imscrúdú agus a ionchúiseamh. Ceanglaíodh ar na Ballstáit an treoir a thrasuí ina ndlí náisiúnta faoin 25 Bealtaine 2018;
- [9 Bealtaine 2018](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 6 Iúil 2016 maidir le bearta le haghaidh ardleibhéal comhchoiteann slándála do líonraí agus do chórais faisnéise (NIS) ar fud an Aontais. Ceanglaíodh ar na Ballstáit an treoir sin a thrasuí ina dlí náisiúnta faoin 9 Bealtaine 2018;
- [Treibh \(AE\) 2017/541](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 15 Mártá 2017 maidir leis an sceimhlitheoireacht a chomhrac agus lena n-aisghairtear Cinneadh Réime 2002/475/CGB ón gComhairle agus lena leasaítear

- Cinneadh 2005/671/CGB ón gComhairle. Ceanglaíodh ar na Ballstáit an treoir sin a thrasúí ina ndlí náisiúnta faoin 8 Meán Fómhair 2018;
- [Treoir \(AE\) 2021/555](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 24 Márt 2021 maidir le fáil agus seilbh arm a rialú;
 - [Rialachán \(AE\) 2018/1726](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Samhain 2018 maidir le Gníomhaireacht an Aontais Eorpáigh chun Bainistiú Oibríochtúil a dhéanamh ar Chórais Mhórscála TF sa Limistéar Saoirse, Slándála agus Ceartais (eu-LISA), agus lena leasaítear Rialachán (CE) Uimh. 1987/2006 agus Cinneadh 2007/533/CGB ón gComhairle agus lena n-aisghairtear Rialachán (AE) Uimh. 1077/2011, atá infheidhme ó bhí an 11 Nollaig 2018 ann;
 - [Rialachán \(AE\) 2018/1862](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 28 Samhain 2018 maidir le Córás Faisnéise Schengen (SIS) a bhunú, a oibriú agus a úsáid i réimse an chomhair pólíneachta agus an chomhair bhrefthiúnaigh in ábhair choiriúla, lena leasaítear agus lena n-aisghairtear Cinneadh 2007/533/CGB ón gComhairle, agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 1986/2006 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle agus Cinneadh 2010/261/AE ón gCoimisiún, a bheidh infheidhme ón 28 Nollaig 2021 ar a dhéanaí;
 - [Rialachán \(AE\) 2019/818](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Bealtaine 2019 maidir le creat a bhunú le haghaidh idir-inoibritheacht idir córais faisnéise AE i réimse an chomhair pólíneachta agus an chomhair brefthiúnaigh, an tearmainn agus na himirce agus lena leasaítear Rialachán (AE) 2018/1726, (AE) 2018/1862 agus (AE) 2019/816.
 - [Treoir \(AE\) 2019/1153](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 20 Meitheamh 2019 lena leagtar síos rialacha lena n-éascaítear úsáid faisnéise airgeadais agus faisnéise eile le haghaidh cionta coiriúla áirithe a chosc, a bhrath, a imscrúdú nó a ionchúiseamh, agus lena n-aisghairtear Cinneadh 2000/642/CGB ón gComhairle. Ceanglaíodh ar na Ballstáit an treoir sin a thrasúí ina dlí náisiúnta faoin 1 Lúnasa 2021.
 - [Rialachán \(AE\) 2021/784](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 29 Aibreán 2021 chun aghaidh a thabhairt ar scaipeadh ábhair sceimhlitheoireachta ar líne, a tháinig i bhfeidhm an 7 Meitheamh 2022.
 - [Rialachán \(AE\) 2022/991](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 8 Meitheamh 2022 lena leasaítear Rialachán (AE) 2016/794, a mhéid a bhaineann le comhar Europol le páirtithe príobháideacha, leis an bpróiseáil a dhéanann Europol ar shonraí pearsanta chun tacú le himscrúdúithe coiriúla, agus le ról Europol sa taighde agus nuálaíocht, atá infheidhme ón 28 Meitheamh 2022).
 - [Treoir \(AE\) 2022/2555](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Nollaig 2022 maidir le bearta le haghaidh ardleibhéal comhchoiteann cibearshlándála ar fud an Aontais, lena leasaítear Rialachán (AE) Uimh. 910/2014 agus Treoir (AE) 2018/1972, agus lena n-aisghairtear Treoir (AE) 2016/1148 (Treoir NIS 2). Ceanglaítear ar na Ballstáit an treoir sin a thrasúí ina dlí náisiúnta faoin 18 Deireadh Fómhair 2024.
 - [Treoir \(AE\) 2022/2557](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 14 Nollaig 2022 maidir le hathléimneacht eintiteas criticiúil agus lena n-aisghairtear Treoir

2008/114/CE ón gComhairle (Treoir CER). Ceanglaítear ar na Ballstáit an treoir sin a thrasúí ina dlí náisiúnta faoin 18 Deireadh Fómhair 2024.

- [Treoir AE 2023/977](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le malartú faisnéise idir údaráis forfheidhmithe dlí na mBallstát agus lena n-aisghairtear Cinneadh Réime 2006/960/CGB ón gComhairle Ceanglaítear ar na Ballstáit an treoir sin a thrasúí ina dlí náisiúnta faoin 12 Nollaig 2024.
- [Rialachán \(AE\) 2023/2131](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 4 Deireadh Fómhair 2023 lena leasaítear Rialachán (AE) 2018/1727 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle agus Cinneadh 2005/671/CGB ón gComhairle, a mhéid a bhaineann le malartú digiteach faisnéise i gcásanna sceimhlitheoreachta, atá infheidhme ón 31 Deireadh Fómhair 2023.

D. Gníomhaireachtaí comhair pólíneachta agus comhlachtaí gaolmhara eile

1. Gníomhaireacht an Aontais Eorpaigh i ndáil le Comhar i bhForfheidhmiú an Dlí (Europol)

Gníomhaireacht is ea [Europol](#) arb í an phríomhsprior atá aige ná an Eoraip a dhéanamh níos sábháilte. Tacaíonn sé leis na Ballstáit ina gcomhrac i gcoinne na sceimhlitheoreachta, na cibearchoireachta agus cineálacha eile coireachta tromchúisí agus eagraithe. Thairis sin, bíonn Europol ag obair le lear stáit chomhpháirtíochta neamh-AE agus eagraíochtaí idirnáisiúnta. Tá Europol ina ionad tacaíochta i gcomhair oibríochtaí forfheidhmithe dlí agus ina mholt faisnéise maidir le gníomhaíochtaí coiriúla.

Tá mórlíonraí coiriúla agus sceimhlitheoreachta ina mbagairt shuntasach ar shlándáil inmheánach AE. Is iad an sceimhlitheoreacht, an gháinneáil idirnáisiúnta ar dhrugaí, sciúradh airgid, calaois eagraithe, brionnú an euro, agus an gháinneáil ar dhaoine na bagairtí slándála is mó.

Tá aonaid speisialaithe éagsúla curtha ar bun ag Europol chun freagairt ar na bagairtí sin:

- Déanann Ionad Cibearchoireachta na hEorpa freagairt lucht forfheidhmithe dlí don chibearchoireacht in AE a neartú agus, ar an gcaoi sin, cabhraíonn le cónaitheoirí, gnólachtaí agus rialtais na hEorpa a chosaint ar an gcoireacht ar líne;
- Tacaíonn an Lárionad Eorpach in aghaidh Smugleáil Imirceach leis na Ballstáit i ndáil le lónraí coiriúla casta agus ardghairmiúla a bhfuil lámh acu i smugleáil imirceach a aimsiú agus a réabadh.
- Is ionann Lárionad Frithsceimhlitheoreachta na hEorpa agus lárionad oibríochtaí agus mol saineolais atá ina léiriú ar an ngá atá ann, anois níos mó ná riamh, go ndéanfadh AE a fhreagairt don sceimhlitheoreacht a neartú;
- Cuireann an Lárionad Eorpach um Choireacht Thromchúiseach agus Eagraithe tacaíocht oibríochtúil ar fáil d'imscrúduithe na mBallstát i gcásanna tosaíochta a bhaineann le coireacht thromchúiseach agus eagraithe;
- Tugann an Chomhghuaillíocht Chomhordaithe um an gCoireacht Maoine Intleachtúla tacaíocht oibríochtúil agus theicniúil do ghníomhaireachtaí forfheidhmithe dlí agus do chomhpháirtithe eile;
- Tá an Lárionad Eorpach um Choireacht Airgeadais agus Eacnamaíoch ina ionad oibríochtúil chun tacú leis na Ballstáit i gcásanna reatha a bhaineann leis an gcoireacht airgeadais agus eacnamaíoch;

- Is ionann FIU.net agus Iónra ríomhaireachta díláraithe agus ardfheidhmíochta trína dtugtar tacaíocht do na hAonaid um Fhaisnéis Airgeadais in AE ina gcomhrac i gcoinne sciúradh airgid agus mhaoliniú na sceimhlitheoirreachta;
- Déanann Aonad Atreorúcháin ar Líne an Aontais Eorpáigh inneachar mailíseach ar an idirlíon agus ar Iónraí na meán sóisialta a bhrath agus a imscrídú.

Bunaíodh Europol faoi Rialachán Europol. Tá sé lonnaithe sa Háig, san Ísiltír. Déanann Europol roinnt tuarascálacha a chur i dtoll a chéile, amhail an Tuarascáil maidir le Staid agus Treochtaí na Sceimhlitheoirreachta ([TE-SAT](#)), an Measúnú ar Bhagairt na Coireachta Tromchúisí Eagraithe ([SOCTA](#)), an Measúnú ar Bhagairt na Coireachta Eagraithe ar Líne ([IOCTA](#)), agus [athbhreithniú bliantúil](#). D'fhoilsigh Europol [SOCTA](#) is déanaí dá chuid i mí Aibreáin 2021, [TE-SAT](#) is déanaí dá chuid i mí an Mheithimh 2023 agus a [IOCTA](#) is déanaí i mí lúil 2023.

Chun breis cuntasachta a bhaint amach don ghníomhaireacht, rinneadh Grúpa um Ghrinnscrídú Parlaiminteach Comhpháirteach (GGPC) maidir le Europol a chur ar bun faoi Rialachán Europol. Le hAirteagal 88 CFAE, déantar foráil do ghrinnscrídú a bheith á dhéanamh ag Parlaimint na hEorpa, in éineacht leis na parlaimintí náisiúnta, ar ghníomhaíochtaí Europol. De réir Airteagal 51 de Rialachán Europol, ‘déanfaidh GGPC faireachán polaitiúil ar na gníomhaíochtaí a dhéanann Europol agus é i mbun a mhisin, lena n-áirítear a mhéid a bhaineann le tionchar na ngníomhaíochtaí sin ar chearta bunúsacha agus saoirsí bunúsacha daoine nádúrtha’. Eagraíodh [an 13ú cruinniú de GGPC](#) an 20 agus an 21 Meán Fómhair 2023 sa Bhruiséil.

I mí na Bealtaine 2022, ghlac [an Pharlaimint](#) agus [an Chomhairle Rialachán](#) nua lenar leasaíodh sainordú Europol. Tháinig [Rialachán leasaithe Europol](#) i bhfeidhm an 28 Meitheamh 2022. Cumhdaíonn an Rialachán nua Europol feabhsuithe maidir le taighde agus nuálaíocht, próiseáil tacar sonraí mó�, comhar le páirtithe príobháideacha agus le tíortha neamh-AE, comhar le hOifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpáigh, agus conas is féidir le foláirimh nua a bheith curtha isteach i gCóras Faisnéise Schengen ar bhonn faisnéise ó thíortha neamh-AE, toisc gur féidir le Europol a mholadh go gcuirfeadh Ballstát foláirimh isteachanois. Is féidir le Stiúrthóir Feidhmiúcháin Europol moladh a dhéanamh go n-osclófar imscrídú náisiúnta ar choireanna nach coireanna trasteorann iad a dhéanann difear do leas coiteann atá cumhdaithe ag beartas de chuid an Aontais.

2. Gníomhaireacht an Aontais Eorpáigh um Oiliúint i bhForfheidhmiú an Dlí (CEPOL)

Gníomhaireacht is ea [CEPOL](#) arb é an cúram atá uirthi ná oiliúint d'oifigigh forfheidhmithe dlí a fhorbairt, a chur chun feidhme agus a chomhordú. Rannchuidíonn CEPOL leis an Eoraip a dhéanamh níos sábháilte trí éascú a dhéanamh ar chomhroinnt comhair agus eolais i measc oifigigh forfheidhmithe dlí na mBallstát, agus i measc oifigigh forfheidhmithe dlí ó thíortha nach thíortha den Aontas Eorpach iad, maidir le saincheisteanna a eascraíonn ó thosaíochtaí AE i réimse na slándála; go háirithe, ó thimthriall beartais an Aontais maidir leis an gcoireacht thromchúiseach agus eagraithe. Bunaítear an Ghníomhaireacht um Oiliúint i bhForfheidhmiú an Dlí faoi Rialachán CEPOL. Tá sí lonnaithe i mBúdaipeist, san Ungáir.

3. An Buanchoiste um an gComhar Oibríochtúil sa tSlándáil Inmheánach (COSI)

Faoi Airteagal 71 CFAE, ‘cuirfear buanchoiste ar bun laistigh den Chomhairle chun a áirithíú go ndéanfar comhar oibríochtúil maidir leis an tslándáil inmheánach a chur chun cinn agus a neartú san Aontas. Gan dochar d'Airteagal 240, éascóidh sé an

comhordú ar ghníomhaíocht údaráis inniúla na mBallstát. Féadfaidh ionadaithe na gcomhlachtaí, na n-oifigí agus na ngníomhaireachtaí lena mbaineann den Aontas a bheith rannphárteach in imeachtaí an choiste sin. Coinneofar Parlaimint na hEorpa agus na parlaimintí náisiúnta ar an eolas faoi na himeachtaí.' Bunaíodh COSI le [Cinneadh ón gComhairle an 25 Feabhra 2010](#) maidir leis an mbuanchoiste um an gcomhar oibríochtaíl sa tSlándáil Inmheánach a chur ar bun (2010/131/AE).

4. Lárionad Faisnéise agus Staide an Aontais Eorpaigh

Ní hionann Lárionad Faisnéise agus Staide an Aontais Eorpaigh (EU INTCEN) agus comhlacht comhair pólíneachta, i ndáiríre, ós rud é gur comhlacht de chuid na Seirbhíse Eorpaí Gníomhaíochta Seachtraí é agus nach mbíonn sé ag plé ach le hanailís straitéiseach. Bíodh sin mar atá, rannchuidíonn sé leis an gcomhar pólíneachta trí mheasúnuithe ar bhagairt a dhéanamh bunaithe ar fhasnéis arna soláthar ag seirbhísí faisnéise, ag an arm, ag taidhleoirí agus ag seirbhísí pólíneachta. Tá INTCEN in ann rannchuidiú fónta a dhéanamh ó thaobh na hoibríochta de freisin trí, mar shampla, faisnéis uile-Aontais maidir le cinn scríbe, tuaidí agus gluaiseachtaí sceimhlitheoirí a sholáthar.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Tá a mórchion féin á dhéanamh ag an bParlaimint i ndáil le reachtaíocht AE i réimse an chomhair pólíneachta a mhúnlú trí thosaíocht pholaitiúil a dhéanamh de shlándáil phobail AE. Ina theannta sin, faoin ngnáthnós imeachta reachtach, tá sí ar a bionda chun feabhas a chur ar an gcomhar pólíneachta ar chomhchéim leis an gComhairle.

Is é Europol, ar gné lárnach é de struchtúr slándála inmheánaí na hEorpa ina iomláine, an phríomhionstraim den chomhar pólíneachta. Mar chuid den athchóiriú ar Europol, bhí an Parlaimint i bhfách, ar bhonn gníomhach, le grinnscrúdú parlaiminteach níos mó a bheith ann agus le rialacha feabhsaithe maidir le cosaint sonraí. Bhí [an Parlaimint rannphárteach](#) (faoin ngnáthnós imeachta reachtach) i neartú shainordú Europol, ag éirí as an [togra ón gCoimisiún](#). a glacadh an 9 Nollaig 2020. Ceadaíonn an sainordú nua d'Europol tacair sonraí mhóra a phróiseáil agus teicneolaíochtaí nua a chomhlíonfaidh riachtanais forfheidhmithe dlí a fhorbairt. Déanann sé creat cosanta sonraí agus maoirseacht parlaiminteach Europol a neartú freisin. Tháinig an Rialachán Europol athbhreithnithe i bhfeidhm i mí an Mheithimh 2022.

Le linn díospóireachtaí éagsúla maidir leis an sceimhlitheoreacht a chomhrac agus an tsaoirse chun tuairimí a nochtadh, cháin an Parlaimint ionsaithe sceimhlitheoreachta san Eoraip agus ar fud an domhain agus d'iarr sí go mbeadh aontacht agus freagairt láidir ann. D'iarr an Parlaimint freisin go ndéanfaí breis iarrachtaí chun cearta bunúsacha a chur chun cinn, agus thagair sí don ghá le dul i ngleic go práinneach le gnéithe ar líne den radacú agus den fhuathchaint.

An 17 Nollaig 2020, ghlac an Parlaimint [rún](#) maidir le straitéis an Aontais Eorpaigh um aontas slándála don tréimhse 2020-2025, a mholtar [Coimisiún](#) an 24 Iúil 2020. Sa straitéis, moltar uirlísí agus bearta a fhorbairt sna cúig bliana amach romhainn chun slándáil inár dtimpeallacht fhisiceach agus dhigiteach a chinntíú, lena n-áirítear an sceimhlitheoreacht agus an choireacht eagraithe a chomhrac, bagairtí hibrideacha a chosc agus a bhrath, athléimneacht ár mbonneagar criticiúil a mhéadú, an chibearshlándáil a chur chun cinn agus taighde agus nuálaíocht a chothú.

An 6 Deireadh Fómhair 2021, ghlac an Pharlaimint [rún](#) maidir leis an intleacht shaorga (IS) sa dlí coiriúil agus a húsáid ag údarás phólíneachta agus bhreithiúnacha in ábhair choiriúla. Tharraing Feisirí Pharlaimint na hEorpa aird ar an mbaol go mbeadh claonadh algartamach ann i bhfeidhmchlár IS agus leag siad béim ar an ngá atá le maoirseacht dhaonna chun idirdhealú a chosc. D'iarr siad freisin moratóir ar chórais aghaidh-aitheanta a úsáid chun críocha fhorfheidhmiú an dlí.

Tá an Pharlaimint rannphárteach sa mheastóireacht agus sa ghrinnscrúdú orthu seo a leanas, agus déanann sí athbhreithniú ar na tograí reachtacha ábhartha:

- An teachtaireacht ón gCoimisiún dar teideal '[Clár oibre frithsceimhlitheoireachta don Aontas Eorpach: Réamh-mheas, Cosc, Cosaint, Freagairt](#)', a glacadh an 9 Nollaig 2020;
- '[Straitéis Cibearshlándala Nua AE](#)' an Choimisiúin, a foilsíodh an 16 Nollaig 2020, inar moladh rialacha nua chun eintitis chríticiúla fhisiciúla agus dhigiteacha a dhéanamh níos athléimní;
- '[Straitéis an Choimisiúin chun dul i ngleic leis an gCoireacht Eagraithe le haghaidh 2021-2025](#)', a tíolacadh an 14 Aibreán 2021.
- An teachtaireacht ón gCoimisiún maidir le [treochlár an Aontais chun an gháinneáil ar dhruagáí agus an choireacht eagraithe a chomhrac](#), a glacadh an 18 Deireadh Fómhair 2023.

Chun a chinntíú gur féidir le hoifigigh forfheidhmithe dlí ar fud an Aontais oibriú le chéile níos fearr faoi leabhar rialacha nua-aimseartha, [mhol](#) an Coimisiún, an 8 Nollaig 2021, [cód comhair pólíneachta AE](#), lena gcuíchóireofar an meascán reatha d'uirílisí agus comhaontuithe comhair iltaobhacha AE. Áirítear leis na bearta atá beartaithe moladh maidir le comhar oibríochtúil pólíneachta, rialacha nua maidir le malartú faisnéise idir údarás forfheidhmithe dlí ar fud na mBallstát agus rialacha athbhreithnithe maidir le malartuithe uathoibrithe sonraí le haghaidh comhar pólíneachta faoin gcreat 'Prüm'. Tá an Pharlaimint rannphárteach i bhformheas na mbeart atá beartaithe.

Tá tuarascálacha agus rúin á n-ullmhú ag an bParlaimint i láthair na huaire ar na saincheisteanna seo a leanas: gáinneáil ar dhaoine a chosc agus a chomhrac agus na híospartaigh a bhíonn thíos léi a chosaint; foréigean in aghaidh na mban agus foréigean teaghlaigh a chomhrac Cibearfhóréigean mí-úsáid ghnéasach leanaí; an chibearchoireacht agus an chibearshlándáil; sciúradh airgid agus maoiniú na sceimhlitheoireachta; ordúithe Eorpacha chun fianaise a thabhairt ar aird agus ordúithe caomhnaithe Eorpacha i gcomhair fianaise leictreonach in ábhair choiriúla; an t-athchóiriú ar r-phríobháideachas agus rúndacht teachtaireachtaí leictreonacha; athbhreithniú ar Chód Teorainneacha Schengen; nósanna imeachta eisiúna víosaí a dhigitíú; caibidífochtaí le Interpol; comhar i bhforfheidhmiú an dlí; malartú uathoibríoch sonraí le haghaidh comhar pólíneachta (Prüm II); bailíú agus aistriú réamhfhaisnéise faoi phaisinéirí an Gníomh um an Intleacht Shaorga; an sceimhlitheoireacht agus an radacú foréigneach; earraí spaireachta ionsáiteacha; agus malartú faisnéise agus sreafaí sonraí le Stáit Aontaithe Mheiriceá.

Tá comhar pólíneachta agus beartais slándála inmheánaí fós i mbéal forbartha, agus cuirtear béim ar an gcomhrac chun cur i gcoinne bagairtí uile-Eorpacha ar bhealach níos éifeachtaí agus, i gcás Pharlaimint na hEorpa go háirithe, ar an méid sin a dhéanamh i gcomhréir le rialacha maidir le cearta bunúsacha agus cosaint sonraí. Siúd is go bhfuil athchóiriú ó thalamh déanta ar na rialacha is infheidhme

maidir le gníomhaireachtaí comhair pólíneachta AE, beidh gá i gcónaí le hiarrachtaí comhbheartaithe chun bearta um chomhar pólíneachta a neartú tuilleadh, go háirithe maidir le malartú sonraí agus fianaise idir údarás forfheidhmithe dlí na mBallstát, agus idir na húdaráis sin agus gníomhaireachtaí AE. Thathantaigh an Pharlaimint ar na Ballstáit na feabhsuite caighdeánaithe teicniúla ba ghá maidir le cáilíocht sonraí a dhéanamh, agus creat dlíthiúil a bhunú i gcomhair cur chuige todhchaíoch de ‘chomhroinnt faisnéise mar réamhshocrú’. Sa chomhthéacs sin, beidh ar AE aghaidh a thabhairt go cúramach ar dhúshláin a bhaineann le teicneolaíochtaí nua, IS, criptiú, agus idir-inoibritheacht córas faisnéise le haghaidh teorainneacha, slándála agus imirce.

De réir mar a rachaidh an lín cúraimí i méid agus de réir mar a bheifear ag dréim le níos mó, is amhlaidh a bheidh gá ann acmhainní airgeadais agus daonna leormhaithé do ghníomhaireachtaí AE a chinntiú.

Is gníomhaí institiúideach lánfheidhme feasta í an Pharlaimint i réimse na mbeartas slándála inmheánaí agus ba cheart go mbeadh ról níos mó aici i ndáil le meastóireacht agus sainiú a dhéanamh ar bheartais comhair pólíneachta.

Alessandro Davoli

10/2023

4.2.8. COSAINT SONRAÍ PEARSANTA

Is cearta bunúsacha Eorpacha iad cosaint sonraí pearsanta agus an urraim don saol príobháideach. D'éilih Parlaimint na hEorpa i gcónai gur gá cothromáiocht a bhaint amach idir an tszlándáil a fheabhsú agus cearta an duine, lena n-áirítear cosaint sonraí agus príobháideachas, a choimirciú. Tháinig rialacha nua AE um chosaint sonraí i bhfeidhm i mí na Bealtaine 2018, ar rialacha iad lena ndéantar cearta na saoránach a neartú agus lena ndéantar simpliu ar na rialacha le haghaidh cuideachtaí sa ré dhigiteach. Léiríonn taighde a ullmhaíodh do Pharlimint na hEorpa go gcuirtear EUR 51.6 milliún le OTI san Aontas Eorpach gach bliain le reachtaíocht AE a bhaineann le rialál sreafáí sonraí. Deimhnítear le taighde a ullmhaíodh do Choiste Fiosrúcháin Pharlimint na hEorpa maidir le húsáid Pegasus agus earraí spiaireachta faireachais comhchosúla (Coiste PEGA) an tábhacht a bhaineann le cosaint sonraí chun an daonlathas agus saoirsí aonair a chosaint in AE.

BUNÚS DLÍ

Airteagal 16 den Chonradh ar Fheidhmiú an Aontais Eorpaigh (CFAE);

Airteagal 7 agus Airteagal 8 den Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh.

CUSPÓIRÍ

Maidir leis an gceart bunúsach chun cosanta sonraí, ar ceart é atá cumhdaithe sa Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh, ní mór don Aontas a áirithíú go gcuirtear i bhfeidhm ar bhonn comhsheasmhach é. I bhfianaise fás easpónantúil líon na n-aistrithe sonraí –agus an sciar is mó den fhás sin ag an Aontas Eorpach, na Stáit Aontaithe agus Ceanada – ní mór seasamh AE maidir le cosaint sonraí pearsanta a neartú i gcomhthéacs bheartais uile AE.

A BHFUL BAINTE AMACH

A. Creat institiúideach

1. Conradh Liospóin

Sular tháinig Conradh Liospóin i bhfeidhm, rinneadh reachtaíocht maidir le cosaint sonraí sa limistéar saoirse, slándála agus ceartais a roinnt idir an chéad cholún (cosaint sonraí chun críoch príobháideachais agus tráchtála, agus leas á bhaint as modh an Chomhphobail) agus an tríú colún (cosaint sonraí chun críocha fhorfheidhmiú an dlí, ar leibhéal idir-rialtasach). Dá dheasca sin, cloíodh le rialacha éagsúla i bpróisis chinnteoireachta an dá réimse. Cuireadh deireadh le struchtúr na gcolún le teacht i bhfeidhm Chonradh Liospóin, lena soláthraítear bonn níos láidre chun córas cosanta sonraí níos soiléire agus níos eifeachtaí a fhorbairt, agus cumhachtaí nua á sainiú ag an am céanna don Pharlimint, atá anois ina comhreachtóir. Foráiltear in Airteagal 16 de CFAE go ndéanfaidh an Pharlimint agus an Chomhairle rialacha a leagan síos a bhaineann le daoine aonair a chosaint i dtaca le próiseáil sonraí pearsanta arna dhéanamh ag institiúidí, comhlachtaí, oifigí agus gníomhaireachtaí an Aontais, agus ag na Ballstáit agus gníomhaíochtaí a thagann faoi raon feidhme dhlí an Aontais á gcur i gcrích acu.

2. Na treoirlínte straitéiseacha sa limistéar saoirse, slándála agus ceartais

Ag teacht sna sála ar Chlár Tampere agus Chlár na Háige (Deireadh Fómhair 1999 agus Samhain 2004, faoi seach), i mí na Nollag 2009, d'fhormheas an Chomhairle Eorpach an clár ilbhliantúil maidir leis an limistéar saoirse, slándála agus ceartais don tréimhse 2010-2014, nó Clár Stócolm mar a thugtar air. Sna conclúidí uathi i mí an Mheithimh 2014, rinne an Chomhairle Eorpach na treoirlínte straitéiseacha le haghaidh pleanáil reachtach agus oibríochtúil laistigh den limistéar saoirse, slándála agus ceartais sna blianta amach romhainn a shainiú de bhun Airteagal 68 de CFAE. Ar cheann de na príomhchuspóirí a luadh iontu bhí cosaint níos fíor a thabhairt do shonraí pearsanta in AE.

B. Na príomhionstraimí reachtacha maidir le cosaint sonraí

1. Cait um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh

In Airteagal 7 agus Airteagal 8 den Chairt um Chearta Bunúsacha an Aontais Eorpaigh, aithnítear an urraim don saol príobháideach agus cosaint sonraí pearsanta mar chearta a bhfuil dlúthbhaint acu le chéile ach ar cearta bunúsacha ar leith iad.

2. Comhairle na hEorpa

a. Coinbhinsiún 108 ón m bliain 1981

Ba é Coinbhinsiún 108 Chomhairle na hEorpa an 28 Eanáir 1981 maidir le Cosaint Daoine Aonair i dtaca le Próiseáil Uathoibríoch Sonraí Pearsanta an chéad ionstraim idirnáisiúnta atá ina ceangal de réir dlí a glacadh i réimse na cosanta sonraí. Is é is cuspóir leis ná, maidir le gach duine aonair, go dtabharfaí urraim dá gcearta agus dá saoirsí bunúsacha, go háirithe a gceart chun príobháideachais, i dtaca le próiseáil uathoibríoch sonraí pearsanta. Leis an bPrótacal lena leasaítear an Coinbhinsiún, féachtar le raon feidhme an Choinbhinsiún a leathnú, leibhéal na cosanta sonraí a mhéadú agus a éifeachtacht a fheabhsú.

b. An Coinbhinsiún Eorpach um Cearta an Duine (ECHR)

Le hAirteagal 8 de Choinbhinsiún chun Cearta an Duine agus Saoirsí Bunúsacha a Chosaint an 4 Samhain 1950, bunaítear an ceart atá ag gach duine go dtabharfaí urraim dá saol príobháideach agus teaghlaigh, dá n-áit chónaithe agus dá gcomhfheagras.

3. Ionstraimí reachtacha AE atá ann faoi láthair maidir le cosaint sonraí

a. An Rialachán Ginearálta maidir le Cosaint Sonraí (RGCS)

Rialachán (AE) 2016/679 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 27 Aibreán 2016 maidir le daoine nádúrtha a chosaint i ndáil le sonraí pearsanta a phróiseáil agus maidir le saorghluaiseacht sonraí den sórt sin, agus lena n-aisghairtear Treoir 95/46/CE (An Rialachán Ginearálta maidir le Cosaint Sonraí), tháinig sé i bhfeidhm i mí na Bealtaine 2018. Tá sé mar aidhm leis na rialacha sin saoránaigh AE uile a chosaint ar sháruithe príobháideachais agus sonraí sa saol seo atá bunaithe níos mó agus níos mó ar shonraí, agus creat níos soiléire agus níos comhsheasmhaí a chruthú do ghnólachtaí ag an am céanna. I measc na gceart atá ag na saoránaigh tá toiliú soiléir agus deimhneach chun a gcuid sonraí a phróiseáil agus an ceart go bhfaighidís faisnéis shoiléir agus intuigthe faoi; an ceart go ndéanfaí ligean i ndearmad: is féidir le saoránach a iarraidh go ndéanfaí a chuid nó a cuid sonraí a scriosadh; an ceart sonraí a aistriú chuig soláthraí seirbhíse eile (e.g. nuair atáthar ag aistriú ó lónra sóisialta amháin chuig ceann eile); agus an ceart a bheith ar an eolas má haiceáiltear sonraí. Tá feidhm ag na rialacha nua maidir le gach cuideachta atá ag feidhmiú in AE, fiú

amháin má tá na cuideachtaí sin bunaithe lasmuigh de. De bhreis air sin, is féidir bearta ceartaitheacha a fhochur, amhail rabhaidh agus orduithe, nó fíneálacha a ghearradh ar ghnólachtaí a sháraíonn na rialacha. An 24 Meitheamh 2020, chuir an Coimisiún Eorpach [tuarascáil ar mheastóireacht agus athbhreithniú an Rialacháin](#)^[1] i láthair.

b. An Treoir maidir le Cosaint Sonraí i Réimse Fhorfheidhmiú an Dlí

Treoir (AE) 2016/680 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 27 Aibreán 2016 maidir le daoine nádúrtha a chosaint i ndáil le sonraí pearsanta a phróiseáil ag údaráis inniúla chun cionta coiriúla a chosc, a imscrídú, a bhrath nó a ionchúiseamh nó chun pionóis choiriúla a fhorghníomhú, agus maidir le saorghluaiseacht sonraí den sórt sin, agus lena n-aisghairtear Cinneadh Réime 2008/977/CGB ón gComhairle, tháinig sí i bhfeidhm i mí na Bealtaine 2018. Tugtar cosaint faoin treoir do cheart bunúsach na saoránach chun cosanta sonraí aon uair a bhaineann na húdaráis forfheidhmithe dlí úsáid as sonraí pearsanta. Cinntítear go dtugtar cosaint iomchuí do shonraí pearsanta íospartach, finnéithe, agus daoine atá faoi amhras as coir agus éascaítear comhar trastearann sa chomhrac in aghaidh na coireachta agus na sceimhlitheoreachta. An 25 Iúil 2022, d'fhoilsigh an Coimisiún Eorpach a thuarascáil, ar cuireadh moill uirthi, [maidir le cur i bhfeidhm agus feidhmiú na Treorach maidir le Forfheidhmiú an Dlí](#).

Ina dhiaidh sin, choimisiúnaigh an Coiste um Shaoirsí Sibhialta, um Cheartas agus um Ghnóthaí Baile (LIBE) [staidéar meastóireachta](#) ina raibh measúnú ar chur chun feidhme na Treorach um Fhorfheidhmiú an Dlí^[2].

c. An Treoir maidir le príobháideachas agus cumarsáid leictreonach

Rinneadh modhnú ar [Threoir 2002/58/CE](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 12 Iúil 2002 maidir le sonraí pearsanta a phróiseáil agus maidir le cosaint príobháideachais san earnáil cumarsáide leictreonaí (an treoir maidir le príobháideachas agus cumarsáid leictreonach) le [Treoir 2009/136/CE](#) an 25 Samhain 2009. Sa treoir, tarraingítear ceist íogair na coinneála sonraí anuas, ceist a cuireadh faoi bhráid Chúirt Bhreithiúnais an Aontais Eorpaigh (CBAE) arís agus arís eile agus as ar tháinig sraith rialuithe, an ceann is déanaí in [2020](#), lenar dearbhaíodh go gcuireann dlí an Aontais bac ar shonraí tráchta agus suímh a bheith á gcoinneáil go ginearálta agus go neamh-idirdhealaitheach.

Tá plé fada á dhéanamh ar [thogra 2017 le haghaidh rialachán](#) ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le meas ar an saol príobháideach agus cosaint sonraí pearsanta i gcumarsáid leictreonaí agus lena n-aisghairtear Treoir 2002/58/CE (Rialachán maidir le Príobháideachas agus Cumarsáid Leictreonaí). Chuir saineolaithe Pharlaimint na hEorpa in iúl gur cheart don Pharlaimint seasamh in aghaidh iarrachtaí na Comhairle infheidhmeacht prionsabal Eorpach um chosaint sonraí a eisiamh^[3].

[1] Teachtaireacht ón gCoimisiún an 24 Meitheamh 2020 dar teideal *Data protection as a pillar of citizens' empowerment and the EU's approach to the digital transition – two years of application of the General Data Protection Regulation* [Cosaint sonraí mar cholún de chumhachtú na saoránach agus cur chuige AE i leith an aistrithe dhigitigh – dhá bhliain de chur i bhfeidhm an Rialacháin Ghinearáltá maidir le Cosaint Sonraí] (SWD(2020)0115).

[2] Vogiatzoglou, P. et al., [Assessment of the implementation of the Law Enforcement Directive \[Measúnú ar chur chun feidhme na Treorach um Fhorfheidhmiú an Dlí\]](#), Pharlaimint na hEorpa, an Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Innmeánaacha an Aontais, an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, an 7 Nollaig 2022.

[3] Sartor, G. et al., [The impact of Pegasus on fundamental rights and democratic processes \[Tionchar Pegasus ar chearta bunúsacha agus próisis dhaonlathacha\]](#), Pharlaimint na hEorpa, an Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Innmeánaacha an Aontais, an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, Eanáir 2023, lgh. 56-57.

d. An Rialachán maidir le sonraí pearsanta a phróiseáil ag institiúidí agus comhlacthaí an Aontais

Rialachán (AE) 2018/1725 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 23 Deireadh Fómhair 2018 maidir le daoine nádúrtha a chosaint i ndáil le sonraí pearsanta a phróiseáil ag institiúidí, comhlacthaí, oifigí agus gníomhaireachtaí an Aontais agus maidir le saorghluaiseacht sonraí den sórt sin, agus lena n-aisghairtear Rialachán (CE) Uimh. 45/2001 agus Cinneadh Uimh. 1247/2002/CE, tháinig sé i bhfeidhm an 11 Nollaig 2018.

e. Airteagail maidir le cosaint sonraí i ngníomhartha reachtacha earnáilsonracha Sa bheis ar na príomhghníomhartha reachtacha maidir le cosaint sonraí dá dtagraítear thuas, leagtar síos freisin forálacha sonracha maidir le cosaint sonraí i ngníomhartha reachtacha earnáilsonracha, amhail:

- Airteagal 13 (maidir le cosaint sonraí pearsanta) de Threoir (AE) 2016/681 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 27 Aibreán 2016 maidir le húsáid sonraí as an Taifead Ainnmeacha Paisinéirí (PNR) chun cionta sceimhlitheoreachta agus coireacht thromchúiseach a chosc, a bhrath, a imscrídú agus a ionchúiseamh;
- Airteagal 6 (maidir le próiseáil sonraí) de Threoir 2004/82/CE ón gComhairle an 29 Aibreán 2004 maidir leis an oibleagáid atá ar iompróirí sonraí paisinéirí a chur in iúl (API);
- an 13 Nollaig 2022, ghlac an Coimisiún dhá thogra reachtacha maidir le sonraí API a bhailiú agus a aistriú, ar tograí iad a thiocfaidh in ionad Threoir API^[4];
- Caibidil VI (maidir le coimircí cosanta sonraí) de Rialachán (AE) 2016/794 ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle an 11 Bealtaine 2016 maidir le Gníomhaireacht an Aontais Eorpaithe i ndáil le Comhar i bhForfheidhmiú an Dlí (Europol);
- Caibidil VIII (maidir le cosaint sonraí) de Rialachán (AE) 2017/1939 an 12 Deireadh Fómhair 2017 ón gComhairle lena gcuirtear chun feidhme comhar feabhsaithe maidir le bunú Oifig an Ionchúisitheora Phoiblí Eorpaithe ('OIPE').

4. Príomhshocruithe idirnáisiúnta AE maidir le haistrithe sonraí

a. Aistrithe sonraí tráchtála: cinntí leordhóthanachta

Faoi Airteagal 45 de RGCS, tá sé de chumhacht ag an gCoimisiún a chinneadh an dtugann nó nach dtugann tír atá lasmuigh den Aontas Eorpach leibhéal leordhóthanach cosanta do shonraí, bíodh sé sin ar bhonn a reachtaíochta intíre nó ar bhonn na ngealltanás idirnáisiúnta atá tugtha aici.

Cé go bhfuil méadú ollmhór tagtha ar aistrithe sonraí idir AE agus Meiriceá Thuaidh, agus an lámh in uachtar ag na Stáit Aontaithe ar fhógraíocht phríobháideach ar líne agus ar fhaireachas^[5], tá an iliomad rún glactha ag an bParlaimint inar chuir sí in iúl

[4]Vavoula, N. et al., Advance Passenger Information (API) – An analysis of the European Commission's proposals to reform the API legal framework, [Réamhaisnéis faoi Phaisinéirí (API) – Anailís ar thograí an Choimisiúin Eorpaithe chun atchóiriú a dhéanamh ar chreat dlíthiúil API], Pharlaimint na hEorpa, an Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Inmheánacha an Aontais, an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, an 8 Meitheamh 2023.

[5]Maciejewski, M., Metaverse, Parlaimint na hEorpa, an Ard-Stiúrthóireacht um Beartais Inmheánacha an Aontais, an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla, an 26 Meitheamh 2023.

go bhfuil imní uirthi maidir le sreafaí sonraí trasatlantacha. Go háirithe, mheas sí nach soláthraíonn an Cinneadh maidir le Sciath Phríobháideachais AE-SAM an leibhéal leordhóthanach cosanta is gá de réir dhlí an Aontais, agus tá an Chúirt Bhreithiúnais tar éis cintí leordhóthanachta an Choimisiúin Eorpaigh a bhaineann leis na Stáit Aontaithe a dhéanamh neamhbhailí arís agus arís eile (féach na rialuithe uaihi ó 2015 maidir le Cuan Sábháilte in [Schrems](#) agus ó 2020 maidir le Sciath Phríobháideachais AE-SAM in [Schrems II](#)).

In ainneoin easpa athchóirithe an chórais cosanta sonraí sna Stáit Aontaithe, tháinig an Coimisiún Eorpach ar chomhaontú eile leis na Stáit Aontaithe agus thíolaic sé [togra](#) le haghaidh Creat Príobháideachais Sonraí eile idir AE agus SAM. Maidir le tairiscint ó Choiste LIBE an 11 Bealtaine 2023, ghlac an Parlaimint [rún](#) maidir le leordhóthanacht na cosanta a thugtar le Creat Príobháideachais Sonraí AE-SAM, inar thángthas ar an gconclúid go mainníonn Creat Príobháideachais Sonraí AE-SAM coibhéis riachtanach a chruthú i leibhéal na cosanta agus ina n-iarrtar ar an gCoimisiún leanúint den chaibidlíocht lena chomhpháirtithe sna Stáit Aontaithe ach staonadh ón gcinneadh leordhóthanachta a ghlacadh go dtí go gcuirfear na moltaí go léir a rinneadh sa rún ón bParlaimint agus tuairim an Bhoird Eorpaigh um Chosaint Sonraí (EDPB) chun feidhme go hiomlán.

Ghlac an Coimisiún an tríú [Creat Príobháideachais Sonraí idir AE agus SAM](#) an 10 Iúil 2023. .

b. An Scáth-Chomhaontú idir an tAontas Eorpach agus Stáit Aontaithe Mheiriceá Faoi nós imeachta an toilithe, bhí baint ag an bParlaimint le formheas an chomhaontaithe idir SAM agus AE maidir le cosaint faisnéise pearsanta a bhaineann le cionta coiriúla a chosc, a imscrúdú, a bhrath agus a ionchúiseamh, ar a dtugtar an ‘Scáth-Chomhaontú’ chomh maith. Is é an aidhm atá leis an gcomhaontú sin ná ardleibhéal cosanta a áirithiú do shonraí pearsanta a aistrítear faoi chuimsiú an chomhair thrasatlantaigh chun críocha fhorfheidhmiú an dlí, eadhon sa chomhrac in aghaidh na sceimhlitheoirreachta agus na coireachta eagraithe.

c. Comhaontuithe AE-SAM, AE-na hAstráile agus AE-Cheanada maidir le Taifead Ainmneacha Paisinéirí

Tá comhaontuithe déthaobhacha maidir le taifead ainmneacha paisinéirí (PNR) síniú ag AE leis na Stáit Aontaithe, leis an Astráil agus le Ceanada. Áirítear le sonraí PNR faisnéis arna soláthar ag paisinéirí nuair a bhíonn eitiltí á gcur in áirithe acu nó nuair a bhíonn siad ag clárú do na heitiltí agus sonraí arna mbailiú ag aeriompróirí chun a gcríoch tráchtala féin. Féadfaidh údaráis forfheidhmithe dlí úsáid a bhaint as sonraí PNR chun coireacht thromchúiseach agus sceimhlitheoirreachta a chomhrac.

d. Clár AE-SAM um Sceimhlitheoirreachta agus a Maoiniú a Rianú (TFTP)

Tá comhaontú déthaobhach síniú ag AE leis na Stáit Aontaithe maidir le sonraí teachtaireachtaí airgeadais a phróiseáil agus a aistriú ó AE chuig SAM chun críocha an chláir i ndáil le maoiniú sceimhlitheoirreachta a rianú.

5. Aghaidh a thabhairt ar ghnéithe cosanta sonraí i rúin earnáilsonracha

Le rúin éagsúla ón bParlaimint maidir le réimsí éagsúla beartais, tugtar aghaidh freisin ar chosaint sonraí pearsanta chun comhleanúnachas le dlí ginearálta AE maidir le cosaint sonraí a áirithiú agus chun príobháideachas sna hearnálacha sonracha sin a chosaint.

6. Údaráis mhaoirseachta um chosaint sonraí AE

Is údarás maoirseachta neamhspleách é [an Maoirseoir Eorpach ar Chosaint Sonrai \(MECS\)](#), a áirthíonn go gcomhlíonann institiúidí agus comhlachtaí AE a n-oibleagáidí i dtaca le cosaint sonraí. Is iad maoirseacht, comhairliúchán agus comhar na príomhdhualgais atá ar MECS.

Is é an stádas atá ag [an mBord Eorpach um Chosaint Sonrai](#) ná comhlacht AE ag a bhuil pearsantacht dhlítheanach agus soláthraítear rúnaíocht neamhspleách dó. Tugann an Bord Eorpach um Chosaint Sonrai le chéile údaráis maoirseachta náisiúnta AE, MECS agus an Coimisiún. Tá cumhactaí leathana ag an mBord Eorpach um Chosaint Sonrai chun díospóidí a shocrú idir údaráis maoirseachta náisiúnta agus chun comhairle agus treoir a thabhairt faoi phríomhchoincheapa RGCS agus faoin Treoir maidir le Cosaint Sonrai i Réimse Fhorfheidhmiú an Dlí.

RÓL PHARLAIMINT NA HEORPA

Tá ról lárnach imeartha ag an bParlaimint i dtaca le reachtaíocht AE i réimse cosanta sonraí pearsanta a mhúnlú trí thosaíocht pholaitiúil a dhéanamh den chosaint a thugtar don phríobháideachas. Ina theannta sin, faoin ngnáthnós imeachta reachtach, tá sí ag obair ar athchóiriú a dhéanamh ar chosaint sonraí ar comhchéim leis an gComhairle. In 2017, thug sí a cuid oibre i gcrích maidir leis an gcuid shuntasach dheireanach den dúcheist, is é sin an rialachán nua maidir le príobháideachas agus cumarsáid leictreonach, agus tá sí ag fanacht ar an gComhairle a cuid oibre a thabhairt i gcrích faoi dheireadh chun gur féidir tú a chur le caibidíocht idirinstiúideach.

In go leor rún, chuir an Pharlaimint in iúl go bhuil amhras uirthi i dtaobh leordhóthanacht na cosanta a thugtar do shaoránaigh an Aontais faoi Chreat AE-SAM maidir le Cuain Shábháilte agus faoi 'Sciath Phríobháideachais' AE-SAM ina dhiaidh sin. Tar éis chás Schrems II as ar eascair neamhbhailíochtú [Chinneadh Cur Chun Feidhme \(AE\) 2016/1250](#) ón gCoimisiún Eorpach maidir le leordhóthanacht na cosanta a chuirtear ar fáil le comhaontú 'Sciath Phríobháideachais' AE-SAM, ar bhonn na n-ábhar imní a bhí ann nach raibh cumhactaí faireachais Rialtas na Stát Aontaithe teoranta, mar a cheanglaítear le dlí an Aontais, agus nach raibh modhanna éifeachtacha sásaimh ag saoránaigh AE, ghlac Parlaimint na hEorpa rún inar chuir sí in iúl gur saoth léi gur chuir an Coimisiún caidreamh leis na Stáit Aontaithe roimh leasanna shaoránaigh AE^[6].

Tar éis an [tairiscint](#) ó Choiste LIBE a chur síos an 11 Bealtaine 2023, [ghlac](#) an Pharlaimint rún maidir le leordhóthanacht na cosanta a thugtar leis an gCreat Príobháideachais Sonraí AE-SAM, inar thíngthas ar an gconclúid go mainníonn Creat Príobháideachais Sonraí AE-SAM coibhéis riachtanach a chruthú i leibhéal na cosanta agus ina n-iarrtar ar an gCoimisiún leanúint den chaibidíocht lena chomhpháirtithe sna Stáit Aontaithe ach staonadh ón gcinneadh leordhóthanachta a ghlacadh go dtí go gcuirfear na moltaí go léir a rinneadh sa rún agus i dtuairim EDPB chun feidhme go hiomlán. Ghlac an Coimisiún a chinneadh maidir le [Creat Príobháideachais Sonraí AE-SAM](#) an 10 lúil 2023.

Bhunaigh an Pharlaimint [Coiste Fiosrúcháin maidir le húsáid Pegasus agus earraí spaireachta faireachais comhchosúla](#) i mBallstáit AE. Agus [an Feisire Jeroen Lenaers](#)

[6]Rún ó Pharlaimint na hEorpa an 20 Bealtaine 2021 maidir le rialú CBAE an 16 lúil 2020 – an Coimisinéir [um Chosaint Sonrai v Facebook Ireland Limited agus Maximilian Schrems \('Schrems II'\)](#), Cás C-311/18, mir 28.

ina chathaoirleach ar Choiste PEGA, rinne an coiste dianscrúdú ar na cleactais a bhaineann le hearraí spaireachta a úsáid chun imscrúdú a dhéanamh ar chomhaltaí an fhreasúra, iriseoirí, dlíodóirí agus gníomhaíthe na sochaí sibhialta, chomh maith leis an tionchar a bhíonn ag na cleactais sin ar phróisis dhaonlathacha agus ar chearta aonair in AE. Le linn a fhiorsúcháin, chuaigh Coiste PEGA i gcomhairle leis an [lucht acadúil is mó le rá](#), le cleachtóirí agus le húdaráis san Aontas agus ar fud an domhain. D'ullmhaigh Roinn Beartais na Parlaiminte tuarascálacha do na misin PEGA chuig [an bPolainn, an Ghréig](#) agus an Chipir. Vótáil Coiste PEGA an 8 Bealtaine 2023 chun a [thuarascáil chríochnaitheach](#) ríthábhachtach a fhormheas maille le moltaí i dtaca leis an imscrúdú ar líomhaintí maidir le sárú nó le drochriarachán i gcur i bhfeidhm dhlí an Aontais i ndáil le húsáid Pegasus agus earraí spaireachta faireachais comhchosúla, lena n-áirítear, i measc go leor pointí eile, moladh chun Saotharlann Teicneolaíochta an Aontais a bhunú le haghaidh taighde agus faireachán a dhéanamh ar úsáid earraí spaireachta i gcoinne shaoránaigh an Aontais. Glacadh an moladh ó Pharlaimint na hEorpa chuig an gComhairle agus chuig an gCoimisiún i ndiaidh thuarascáil PEGA ag an suí ionlánach an 15 Meitheamh 2023. Níor thug an Coimisiún freagairt thráthúil ar an moladh, áfach, agus chuir sé bac ar threoiríthionscadal Shaotharlann Teicneolaíochta an Aontais arna mholadh ag na Feisirí.

Tá roinnt staidéir thaighde coimisiúnaithe ag an bParlaimint chun go mbeadh bunús eolaíoch aici dá cuid gníomhaíochtaí reachtacha atá ar thus cadhnaíochta i bhforbairtí teicneolaíochta agus sa chosaint sonraí, lena n-áirítear staidéar ar [thionchar an Rialacháin Ghinearálta maidir le Cosaint Sonrai \(RGCS\) ar an intleacht shaorga](#), staidéar ar [Aitheantas Bithmhéadrach agus ar Bhrath lompraíochta](#) agus staidéar ar [Metaverse](#).

Is í an Roinn Beartais um Chearta na Saoránach agus um Ghnóthaí Bunreachtúla i bParlaimint na hEorpa a d'ullmhaigh an bhileog eolais seo.

Mariusz Maciejewski

11/2023

